

Nodokļu atlaides – neredzami budžeta izdevumi

Rīga 2019

Latvijas Republikas
Valsts kontrole

Revīzijas ziņojums

Nodokļu atlaides – neredzami budžeta izdevumi

2019. gada 31. maijs

Likumības/lietderības revīzija “Vai nodokļu atlaides un atvieglojumi sasniedz tiem noteiktos mērķus?”

Revīzija veikta, pamatojoties uz Valsts kontroles Revīzijas un metodoloģijas departamenta

2017. gada 19. oktobra revīzijas uzdevumu Nr. 2.4.1-41/2017.

Vāka noformējumā izmantots attēls no tīmekļa vietnes <https://depositphotos.com/43825529/stock-illustration-arrows-and-directional-signs-flat.html>

Cienījamais lasītāj!

Gada sākumā publiskajā telpā aktualizējās jautājums par nodokļu atvieglojumiem. Viedokli izteica gan Latvijas Republikas tiesībsargs, gan Finanšu ministrija, gan eksperti, arī mediju un sabiedrības pārstāvji. Šie viedokļi bija par atsevišķiem atvieglojumiem, kas bija aktuāli katrā konkrētajā brīdī, piemēram, par iedzīvotāju ienākuma nodokļa diferencēto neapliekamo minimumu, par attaisnotajiem izdevumiem, par samazināto PVN likmi Latvijai raksturīgajiem dārzeņiem, par uzņēmuma ienākuma nodokļa atvieglojumiem ziedotājiem. Valsts kontrole revīziju par nodokļu atvieglojumiem uzsāka jau pagājušajā gadā, uzskatot, ka jāvērtē nevis atsevišķu atvieglojumu darbība, bet gan atvieglojumu sistēma kopumā. Šajā ziņojumā piedāvājam savus secinājumus un viedokli par to, kas ir galvenās sistēmiskās problēmas un kas būtu jāmaina.

Pēc būtības nodokļu atvieglojumus var pielīdzināt budžeta izdevumiem konkrētu mērķu sasniegšanai, t.i., tos var uzskatīt arī par īsāko ceļu, kā nodokļu maksātāju kopīgi budžetā iemaksātā nauda nonāk pie tiem iedzīvotājiem, kam vajadzīgs valsts atbalsts vai palīdzība. Šāds “īssais ceļš” ir atbalstāms risinājums – ar nosacījumu, ka skaidri zinām, kur pa šo ceļu gribam nonākt un cik maksā iešana pa to.

Mēs lieliski zinām, ar kādām grūtībām katru gadu tiek veidots un apstiprināts valsts budžets – lai par to naudu, ko nodokļu veidā maksājam visas sabiedrības kopējo mērķu sasniegšanai, mēs varētu atļauties to, kas sabiedrībai visvairāk nepieciešams. Katru gadu valsts no iedzīvotājiem nodokļos iekasē aptuveni 6 miljardus *euro*, kas ir lielākā daļa (aptuveni 70%) no kopējiem budžeta ieņēmumiem. Ja valsts nepiemērotu nodokļu atvieglojumus, nodokļu ieņēmumi katru gadu būtu par vēl 2,5 miljardiem *euro* jeb aptuveni 40% lielāki.

Runājot par budžeta izdevumiem, mēs varam gūt priekšstatu, kur kopējā nauda aiziet un kas par to (labāk vai sliktāk) tiek (vai arī netiek) izdarīts. Tikmēr nodokļu atvieglojumi ir grūtāk uztverami, un reti kurš zina un var novērtēt, kas konkrēti par šo ļoti būtisko summu (2,5 miljardiem *euro*) katru gadu tiek sasniegts un uzlabots, kādas problēmas tiek novērstas. Turklāt, kā izrādās, pilnīgi neviens nezina, cik kopumā izmaksā šī “īssais ceļš” nodrošināšana, t.i., nodokļu atvieglojumu piemērošana un administrēšana.

Šī gada budžeta paketes izstrādes procesā Finanšu ministrija atkārtoja to pašu, ko norādījusi savos Nodokļu atvieglojumu ziņojumos jau kopš 2015.gada – ir nepieciešama regulāra atvieglojumu efektivitātes izvērtēšana, lai

pārlicinātos, vai tie sasniedz izvirzīto mērķi, nerada konkurences izkropļojumus, būtiskas papildizmaksas un administratīvo slogu. Finanšu ministrija arī norādīja, ka, ieviešot jaunus nodokļu atvieglojumus, ir nepieciešams noteikt to mērķi un rezultatīvos rādītājus, kā arī atteikties no tiem atvieglojumiem, kas ir mazāk efektīvi. Tomēr netiek norādīts, kam šāds izvērtējums būtu jāveic.

Tieši ar šādu izpratni par to, kā demokrātiskā valstī jādarbojas nodokļu atlaižu un atvieglojumu sistēmai, kas ir neatņemama nodokļu politikas sastāvdaļa, mēs 2018. gadā ķērāmies pie revīzijas veikšanas. Gribējām pārlicināties, ka mērķi, kādiem atvieglojumi tikuši ieviesti, patiešām tiek sasniegti un ka tieši caur atvieglojumiem konkrētās sabiedrības grupas saņem labāko tām nepieciešamo atbalstu. Vēlējāmies noskaidrot, vai atvieglojumu ieviešana tiek pietiekami uzraudzīta un izvērtēta un vai lēmumi par atvieglojumu ieviešanu, atcelšanu vai mainīšanu tiek pieņemti, pamatojoties uz rūpīgu un vispusīgu analīzi.

Valsts kontrole jau vairāk nekā pirms desmit gadiem Finanšu ministrijai norādīja uz nepieciešamību nodokļu politikas plānošanas ietvaros izvērtēt arī atvieglojumu sistēmu kopumā, definējot prioritātes un mērķus, kā arī konkrētus sasnieguma rādītājus, kas ļautu sekot līdzi virzībai uz nosprausto mērķi. Tikpat būtisks bija arī mūsu ieteikums apzināt izmaksas, kas valstij rodas, administrējot atvieglojumus.

Kas mainījies pēdējo desmit gadu laikā? Finanšu ministrija savā ziņojumā par nodokļu atvieglojumiem 2017. gadā norāda, ka regulāra nodokļu atvieglojumu efektivitātes izvērtēšana ir būtiska un nepieciešama. Visaptverošu rīcību, arī no pašas Finanšu ministrijas puses, revīzijā nekonstatējām. Jau otro gadu tiek īstenota jaunā nodokļu politika, taču, to veidojot, virkne nodokļu atvieglojumu netika izvērtēti, turpinot to pašu vēl pagājušā gadsimta beigās ieviesto atvieglojumu piemērošanu un neizvērtējot to atbilstību mūsdienu ekonomiskajai situācijai un valsts izvirzītajiem stratēģiskajiem un attīstības mērķiem. Revīzijā konstatējām arī pārresoru sadarbības trūkumu, risinot kompleksas problēmas kādā jomā vai nozarē, kur nodokļu atvieglojumi ir tikai viens no risinājumu elementiem.

Mēs ceram, ka mūsu novērotais un konstatētais palīdzēs paraudzīties uz nodokļu atvieglojumiem sistēmiski un ciešā kontekstā ar tiem procesiem un notikumiem, kurus valsts ar šo apjoma ziņā milzīgo finanšu rīku vēlas ietekmēt. Turklāt nodokļu atvieglojumu pārskatīšana un atteikšanās no nevajadzīgajiem vai neefektīvajiem nodokļu atvieglojumiem varētu būt viens no veidiem, kas jaunajai valdībai palīdzētu strādāt, kā tā iecerējusi, t.i., neceļot nodokļus.

Ar cieņu
departamenta direktore

Zita Zariņa

Saturs

Kopsavilkums	7
Motivācija.....	7
Galvenie secinājumi	8
Būtiskākie ieteikumi.....	12
Ziņojuma struktūra	12
Nodokļu atvieglojumu sistēma un tās labas darbības principi.....	14
1. Kāda nozīme ir nodokļu atvieglojuma mērķiem un rezultatīvajiem rādītājiem ...	20
1.1. Specifisks atvieglojums ar minimālu atbalstu.....	25
1.2. Nepietiekams atvieglojums bez precīza mērķa.....	26
1.3. Nepietiekams atvieglojuma pamatojums normatīvā regulējuma nepilnību rezultātā	28
1.4. Sadalot atvieglojumu, atbalsts netiek izmantots	31
1.5. Samazina atvieglojumus, lai palielinātu budžeta ieņēmumus.....	32
2. Sākotnējā situācijas izvērtējuma trūkums – fundamentāla problēma.....	35
2.1. Nepilnīgas izpētes rezultātā atvieglojumi tiek piemēroti daļēji	38
2.2. Priekšroka vienkāršākiem atbalsta veidiem	39
2.3. Nepareizi stimuli liedz izmantot atvieglojumus	43
2.4. Atvieglojumi neatbilst saņēmēju vajadzībām un iespējām	46
2.5. Atvieglojumu administrēšanas izmaksu un ieguvumu izvērtēšana	47
3. Atvieglojumu saņēmēju profilēšanas nepieciešamība	51
3.1. Pārāk plašas mērķauditorijas noteikšanas negatīvās sekas (uzkrājumu veidošanas piemērs)	53
3.2. Nepareizas mērķauditorijas noteikšanas negatīvās sekas (investīciju piesaistes piemērs)	55

3.3. Pārvērtēta atvieglojuma ietekme (ziedošanas piemērs)	56
Finanšu ministrijas viedoklis	60
Revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes	61
Termini un skaidrojumi	65
Pielikums. Revīzijā pārbaudītie nodokļu atvieglojumi	66
Atsauces	74

Kopsavilkums

Motivācija

Valsts funkciju nodrošināšanai valstij ir nepieciešami budžeta līdzekļi. Latvijā ap 70% valsts budžeta ieņēmumu veido nodokļu ieņēmumi. Tas, cik liels ir mūsu budžets, ir atkarīgs ne tikai no tā, cik daudz nodokļu iekasējam, bet arī no tā, cik lielus nodokļu ieņēmumus izlemjam negūt, piemērojot dažādas nodokļu atlaides un atvieglojumus. Ar nodokļiem var ietekmēt valsts ekonomiku un stimulēt vai bremsēt kādas nozares (tautsaimniecības sektora) attīstību, ietekmēt kādas valsts teritorijas attīstības tempus, līdz ar to īpašu vietu nodokļu sistēmā ieņem dažādi izņēmumi no vispārējās kārtības, tai skaitā nodokļu atvieglojumi, atlaides, samazinātās likmes, atbrīvojumi (turpmāk – nodokļu atvieglojumi) – atvieglojumu piemērošanas rezultātā negūtie nodokļu ieņēmumi¹.

Latvijā šobrīd tiek piemēroti vairāk nekā 200 dažādu nodokļu atvieglojumu, kā rezultātā valsts budžetā netiek ieskaitīts liels naudas apjoms, kas ir salīdzināms vismaz ar 40% no ikgadējā valsts budžeta nodokļu ieņēmumiem. Piemēram, 2017. gadā valsts, piemērojot nodokļu atvieglojumus, neieguva vismaz 2,5 miljrd. *euro* nodokļu ieņēmumos. Nodokļu atvieglojumiem, tāpat kā valsts budžeta izdevumiem, ir jābūt pārdomātiem un vērštiem uz konkrētu valsts mērķu sasniegšanu un prioritāšu īstenošanu (izglītības, veselības, drošības u.c. budžeta finansētās jomās). Atvieglojumu ieviešanai un piemērošanai ir jābūt pamatotai un izsvērtai, tai skaitā apzinot arī šāda ieņēmumu administrēšanas veida izmaksas un ieguvumus. Valstij, ieviešot vai atceļot kādu nodokļa atvieglojumu, ir jābūt skaidrībai gan par konkrētu labumu, ko šāds atvieglojums sniedz sabiedrībai, piemēram, atbalsts lauksaimniekiem vai daudz bērnu ģimeņu finansiālā stāvokļa uzlabošana, gan arī par tā izmaksām.

2018. gadā valstī tika ieviesta nodokļu reforma. Tā kā nodokļu atvieglojumi ir nodokļu sistēmas neatņemama sastāvdaļa, būtu loģiski pieņemt, ka reformas izstrādes laikā ir tikuši pārvērtēti arī nodokļu atvieglojumi un to efektivitāte. Finanšu ministrija (turpmāk – FM) sniedza viedokli², ka nodokļu reformas ietvaros tika pārskatīti būtiskākie nodokļu atvieglojumi, tomēr vienošanās par konkrētiem lēmumiem panākta netika, līdz ar to daļai atvieglojumu netika veiktas nekādas darbības, bet ielikts uzdevums izvērtēt šos nodokļu atvieglojumus. Revīzijā konstatēts, ka Valsts nodokļu pamatnostādņēs 2018.–2020. gadam ir iekļauts pienākums FM veikt izvērtējumu³, piemēram, par ieviesto pievienotās vērtības nodokļa (turpmāk – PVN) samazināto likmju efektivitāti, un, ja nepieciešams, sagatavot atbilstošus grozījumus normatīvajos aktos. Turklāt jau pēc reformas ieviešanas sabiedrībā bija vērojama neapmierinātība⁴ ar iedzīvotāju ienākuma nodokļa (turpmāk – IIN) atvieglojumu, bet sabiedriskās

Tas, cik liels ir mūsu budžets, ir atkarīgs ne tikai no tā, cik daudz nodokļu iekasējam, bet arī no tā, cik lielus nodokļu ieņēmumus izlemjam negūt, piemērojot dažādas nodokļu atlaides un atvieglojumus.

---

organizācijas nebija apmierinātas⁵ ar veiktajām izmaiņām uzņēmumu ienākuma nodokļa (turpmāk – UIN) atvieglojumos.

Ņemot vērā minēto, revīzijā vēlējamies noskaidrot, vai valstī šobrīd noteiktie un spēkā esošie nodokļu atvieglojumi sasniedz tiem noteiktos mērķus, vai tiek uzraudzīta un izvērtēta to ieviešana, pieņemot attiecīgus lēmumus par atvieglojumu atcelšanu, maiņu vai jaunu atvieglojumu ieviešanu.

Galvenie secinājumi

Esam secinājuši, ka valsts, katru gadu atstājot iedzīvotāju un komersantu rīcībā ļoti būtisku daļu potenciālo nodokļu ieņēmumu, pirms tam nav skaidri nolēmusi un noteikusi, kas ar šiem līdzekļiem, kas 2017.gadā bija vismaz 2,5 miljrd. *euro* – būtu jāsasniedz vai arī kā visoptimālāk izmantot atvieglojumus konkrētās konstatētās problēmas risināšanā, ņemot vērā gan sākotnējā izvērtējuma rezultātus, gan valsts un konkrēto nozaru plānošanas dokumentos noteikto. Būtiskākās revīzijā konstatētās sistēmiskās problēmas ir šādas.

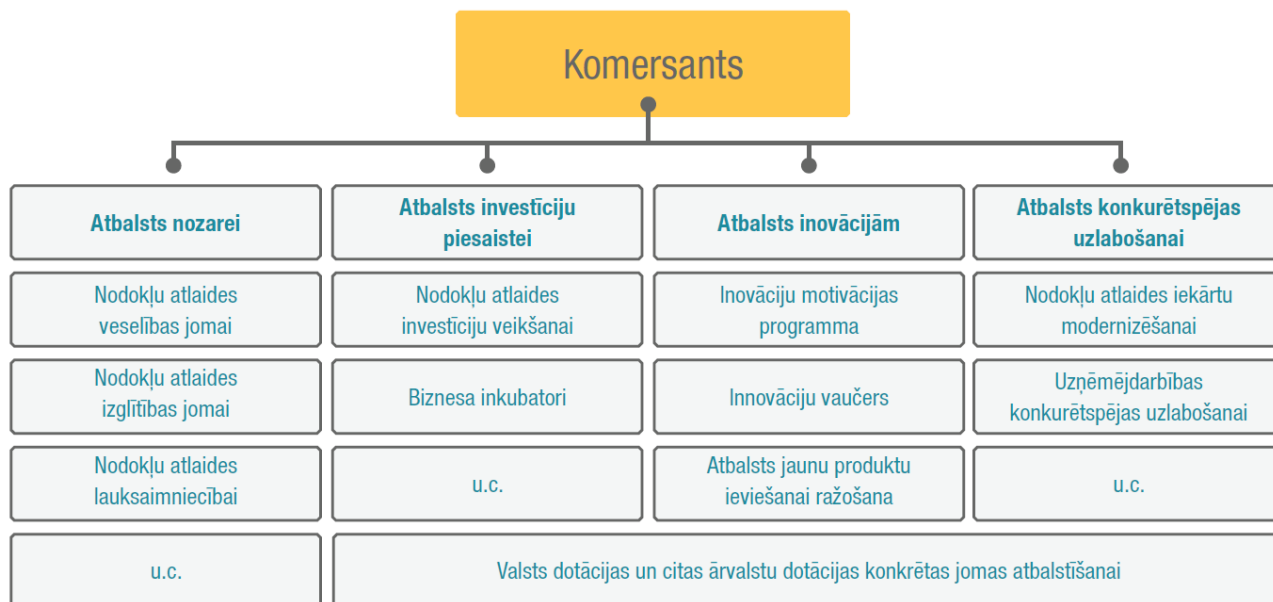
- Ieviestajiem atvieglojumiem nav tikuši noteikti vai arī tikuši neskaidri formulēti ar tiem sasniedzamie mērķi, papildus tam nav tikuši noteikti arī rezultatīvie rādītāji un kritēriji, pēc kuriem mērīt pat vāji formulēto mērķu sasniegšanu. Bez rezultatīvajiem rādītājiem, kas ļautu mērīt nodokļu atvieglojumu mērķa sasniegšanas pakāpi, nav iespējams novērtēt, kādi uzlabojumi ir panākti atvieglojuma piemērošanas rezultātā.
- Pārlicinājāmajies, ka pirms atvieglojumu ieviešanas nav ticis veikts sākotnējās situācijas izvērtējums (*ex-ante*), kas ir viens no būtiskajiem procesa soļiem, kura laikā jāizprot katra uz mērķa sasniegšanu virzīta stimula (ieskaitot nodokļu atvieglojumus) loma, nozīme un to savstarpējā mijiedarbība. Secinājām, ka, ieviešot nodokļu atvieglojumus, netiek vērtēts, kā tie savstarpēji mijiedarbosies un kā tie būtu papildināmi ar citiem šai pašai atvieglojumu saņēmēju mērķa grupai paredzētajiem un pieejamajiem stimuliem, piemēram, tiešmaksājumiem, valsts apmaksātām atbalsta programmām, grantiem, stipendijām, kuponiem u.tml. Piemēram, komersants savā komercdarbībā var izmantot vairāk kā 10 dažādus valsts piedāvātus stimulus, tai skaitā nozarei specifiskus nodokļu atvieglojumus, inovācijas vaučeris, Biznesa inkubatorus, atbalstu jaunu produktu ieviešanai ražošanā u.c. valsts stimulus (skatīt Attēls Nr.1).
- Lielāko nodokļu atvieglojumu ieviešana nav tikusi balstīta uz valsts un konkrēto nozaru plānošanas dokumentiem un līdz ar to nav sasaistīta ar valsts un nozares prioritātēm.

Būtiskākās problēmas:

- nav noteikti konkrēti mērķi;
- netiek veikts sākotnējais situācijas novērtējums;
- trūkst kritērijiem, neiespējami mērīt mērķu sasniegšanu;
- nepietiekama iestāžu sadarbība;
- netiek uzskaitīti administratīvie izdevumi.

Attēls Nr.1 Komersantam pieejamie valsts stimuli.

Attēlam ir ilustratīva nozīme, tajā nav uzskaitīti visi iespējamie stimulu veidi.

- Secinājām, ka iestādes atvieglojumu ieviešanā sadarbojas vāji. Sadarbība un koordinācija iestāžu, īpaši dažādos resoros esošo iestāžu, starpā ir būtiska vienotas izpratnes un integrējošas pieejas veidošanai attiecīgās jomas politikā, tomēr praksē šāda sadarbība ir būtiski nepietiekama. Piemēram, lai nodrošinātu personu ar invaliditāti iesaisti darba tirgū, tika ieviests UIN atvieglojums komersantiem par darba vietu radīšanu personām ar invaliditāti, taču vienlaicīgi darba devējiem ir pieejams valsts budžeta un ES struktūrfondu finansējums darba vietas izveidei. Rezultātā par attiecīgo darbvietu ierīkošanu komersanti saņēma valsts atbalstu no vairākiem avotiem – gan valsts tiešu finansējumu, gan par šo pašu valsts līdzekļu izlietošanu arī samazināja valstij iemaksājamo UIN.
- Ar atvieglojumu ieviešanu un administrēšanu saistītie izdevumu netiek uzskaitīti. Iestādes neuzskaita atvieglojumu administrēšanas izdevumus, tāpēc tos nav arī iespējams apkopot valsts līmenī. Lai gūtu vismaz aptuvenu priekšstatu par atvieglojumu ieviešanas izmaksām, revīzijā aptuveni novērtējām atsevišķa atvieglojuma – IIN attaisnoto izdevumu⁶ administrēšanas izmaksas. Piemēram, iedzīvotājs, kurš par ārstniecības vai izglītības pakalpojumiem ir samaksājis 100 euro, var izmantot IIN atvieglojumu par attaisnotajiem izdevumiem 23 euro apmērā. Lai persona atvieglojumu saņemtu, tai ir jāiesniedz Gada ienākumu deklarācija VID, kas šo deklarāciju attiecīgi apstrādā. VID izmaksas vienas deklarācijas apstrādei sasniedz 50 euro. Tātad, lai atstātu iedzīvotāja rīcībā 23 euro, no valsts budžeta papildus jāsedz vēl 50 euro administratīvajām izmaksām. Turklāt jāvērs uzmanība, ka attaisnotie izdevumi veido tikai 4,9 % no IIN atvieglojumu kopsomas, taču tieši šo atvieglojumu administrēšana ir īpaši sarežģīta un resursu ietilpīga gan iedzīvotājiem, gan pašam VID.

Šo problēmu rezultātā mums valstī ir sadrumstalota un bieži vien bezmērķīga, t.i., uz konkrēto problēmu risināšanu nevērsta atvieglojumu sistēma, kurā vieniem un tiem pašiem atbalsta saņēmējiem pieejamie atvieglojumi nav savstarpēji salāgoti, kā arī tie nedarbojas sinerģijā ar citiem pieejamajiem valsts stimuliem. Sasaiste ar valsts un nozaru plānošanas dokumentiem ir sporādiska un neorganizēta, atvieglojumu saņēmēju mērķa grupas ir noteiktas nepareizi vai neprecīzi, kā arī nav iespējams vērtēt nedz atsevišķu atvieglojumu, nedz sistēmas kopumā ekonomiskumu un efektivitāti.

Uzskaitītie trūkumi dažādās kombinācijās piemīt visiem revīzijā izlases veidā detalizēti apskatītajiem atvieglojumiem, tomēr tos iespējams iedalīt divās nosacītās lielās grupās: atvieglojumi, kuriem nav noteikti mērķi (neskatoties uz to, revidenti revīzijas laikā centās mērķus noteikt pēc konteksta), un atvieglojumi, kam mērķi ir tikuši noteikti vai arī tie ir samērā skaidri izsecināmi pēc būtības, bet kuru sasniegšanai izvēlētais ceļš nav bijis rūpīgi pārdomāts. Abos gadījumos trūkst pamatojuma un faktu, kas ne tikai revidentiem, bet arī politikas veidotājiem un ieviešējiem ļautu gūt pārlicību, ka valsts ir sasniegusi to rezultātu, kāds bijis iecerēts, atvieglojumu ieviešot.

Lai gan jau pirms desmit gadiem Valsts kontroles revīzijās esam norādījuši uz nepieciešamību nopietni un sistēmiski izvērtēt nodokļu atvieglojumu efektivitāti, FM, kas ir atbildīga par nodokļu sistēmu, izstrādājusi un publicējusi dažādus informatīvos ziņojumus un pētījumus nodokļu jomā, tai skaitā arī par nodokļu atvieglojumiem⁷, tomēr veiktās darbības nav bijušas pietiekamas, lai sakārtotu nodokļu atvieglojumu jomu kopumā, tostarp – apzinot nodokļu atvieglojumu mijiedarbību un sinerģiju ar citiem iespējamiem valsts stimuliem. Revīzijā konstatētās ar atvieglojumiem saistītās sistēmiskās problēmas un trūkumi lēmumu pieņemšanā un lēmumu īstenošanā lielā mērā rodas un turpinās divu būtisku darba un procesu organizācijas nepilnību dēļ:

- nav noteikti atbildīgie par procesu vadīšanu, īstenošanu, uzraudzību un izvērtēšanu;
- ne FM, ne nozaru ministrijas nenodrošina pilnīgu un vispusīgu informāciju par nodokļu atvieglojumiem, kas nepieciešama kvalitatīvu lēmumu pieņemšanā atvieglojumu ieviešanai, atcelšanai vai modificēšanai; institūcijas neuzkrāj datus, kas palīdzētu mērīt atvieglojumu mērķu sasniegšanu, jo to neprasa normatīvie akti.

Kā pozitīvs izņēmums jāmin Zemkopības ministrijas rīcība, kas pēc savas iniciatīvas regulāri apkopo informāciju par nozarē sniegto valsts atbalstu un stimuliem lauksaimniekiem. Sadarbībā ar FM tiek veikta šo datu analīze kontekstā ar jomā pieejamiem nodokļu atvieglojumiem.

Šajā revīzijā vērtējām IIN, UIN un PVN atvieglojumus, jo tieši šo nodokļu ieņēmumi veido lielāko budžeta ieņēmumu daļu. No trīs minēto nodokļu 135 atvieglojumiem izvērtējām 94. Tie ir atvieglojumi, kas skar gandrīz ikvienu iedzīvotāju vai komersantu valstī, tādēļ ir jo īpaši svarīgi saprast, kādiem mērķiem tie ieviesti un kā izdodas šos mērķus sasniegt.

- 2017. gadā Latvijas nodokļu maksātājiem piemēroti 63 IIN atvieglojumu veidi, kas kopumā samazinājuši nodokļu ieņēmumus par 855,4 milj. *euro*. Revīzijā no tiem izlases veidā detalizēti pārbaudījām 44 atvieglojumus. Kā viens no spilgtākajiem piemēriem jāmin IIN diferencētais neapliekamais minimums⁸. Tā ieviešanas rezultātā valsts 2017. gadā nav guvusi ieņēmumus

Procesa nepilnības:

- nav atbildīgo;
- nav datu atvieglojumu rezultātu izvērtēšanai.

115,2 milj. *euro* apmērā, tomēr ne tā mērķis, ne konkrēti sasniedzamie rezultāti nav tikuši skaidri noteikti.

Pieņemot, ka ar diferencētā minimuma ieviešanu bija plānots sniegt palīdzību personām ar zemiem ienākumiem, jāsecina, ka palīdzība nav sasniegusi tās mērķauditoriju, jo vismaz 132 075 personas ar zemiem ienākumiem līdz 2018. gada beigām turpināja kreditēt valsti, t.i., šīm personām par 2017. gada ienākumiem neatmaksāto IIN pārmaksu summa ir vismaz 13,16 milj. *euro*. Arī par 2016. gadu 51 029 personām nav atmaksāta pārmaksātā IIN daļa, taču informācija par summām nav pieejama. Ieviešot minēto IIN atvieglojumu, tā mērķis netika skaidri definēts, tomēr FM skaidro, ka šādi bija paredzēts mazināt ienākumu nevienlīdzību. Revīzijā secinājām, ka tikai ar IIN diferencētā neapliekamā minimuma ieviešanu vien, nekombinējot to ar citiem instrumentiem vai atbalstu, nav pamata cerēt būtiski samazināt ienākumu nevienlīdzību. Tātad, pirms ieviest kādu jaunu atvieglojumu vai grozīt esošo, būtu skaidri jāzina, ko tieši vēlamies panākt, kā arī jāizvērtē atvieglojuma sagaidāmais efekts un ietekme uz mērķa sasniegšanu.

- 2017. gadā Latvijas nodokļu maksātājiem piemēroti 50 veidu PVN atvieglojumi 842,7 milj. *euro* apmērā. Revīzijā no tiem izlases veidā detalizēti pārbaudījām 35 atvieglojumus. Starp daudzajiem PVN atvieglojumiem ir arī daži no tiem retajiem, kuriem ir ticis noteikts konkrēts un nepārprotams sasniedzamais mērķis, ar šķietami viegli nosakāmiem rezultatīvajiem rādītājiem un skaidru labumu, ko tas sniegtu iedzīvotājiem. Neskatoties uz to, rezultātu sasniegt vienalga nav izdevies. Viens no neveiksmīgiem PVN atvieglojumu piemēriem ir saistīts ar iedzīvotāju mutes veselības uzlabošanu, ko kā svarīgu un atbalstāmu ir atzinusi arī ES.

Atbilstoši ES prasībām Latvijā tika ieviests PVN atbrīvojums zobu tehniķu pakalpojumiem⁹. Samazinot personu izdevumus par zobu tehniķa pakalpojumiem, atvieglojumam bija jāveicina zobu tehniķu pakalpojumu pieejamība¹⁰, kas atbilstoši ekspertu viedoklim¹¹ veicina mutes veselības uzlabošanos. Revīzijā secinājām, ka normatīvo aktu nepilnību rezultātā personām PVN atvieglojums, t.i., par 21% zemāka cena zobu tehniķa pakalpojumiem, ir pieejams tikai pie noteikta, ļoti specifiska un līdz ar to ierobežojoša nosacījuma izpildes – ja zobu tehniķis strādā vienā uzņēmumā ar zobārstu, pie kura tiek pasūtīti zobu tehniķa pakalpojumi. Visos pārējos gadījumos personai nav iespēju saņemt minēto PVN atvieglojumu, un tādejādi personu izvēle izmantot šo medicīnas pakalpojumu netiek pozitīvi ietekmēta, un atvieglojuma mērķis – panākt konkrētus sabiedrības veselības uzlabojumus, sasniegts netiek.

- 2017. gadā Latvijas nodokļu maksātājiem piemēroti 32 UIN atvieglojumu veidi 320,6 milj. *euro* apmērā. Revīzijā no tiem izlases veidā detalizēti pārbaudījām 15 atvieglojumus. Izmantojot UIN atvieglojumus valsts var stimulēt investīciju piesaisti, stiprināt komersantu konkurētspēju, kā arī motivēt komersantus iesaistīties valstī aktuālu problēmu risināšanā. Valsts komersantiem piedāvā lielu skaitu UIN atvieglojumu, taču katram no tiem būtu skaidri jānosaka mērķis un paredzētais iegūstamais labums – gan komersantam pašam, gan arī sabiedrībai. Viens no atvieglojumiem, kura mērķis tika noteikts neskaidri un tikpat neskaidri tika aplēsts sagaidāmais labums sabiedrībai, ir UIN atvieglojums ziedotājiem¹².

2017. gadā, komersantiem izmantojot UIN atvieglojumu ziedotājiem¹³, valsts budžetā iemaksājamā UIN summa samazinājās par 20,6 milj. *euro*. Revīzijā konstatējām, ka vismaz puse no komersantiem, kas veic ziedojumus, neizmanto šo atvieglojumu. Savukārt sabiedriskā labuma organizācijas pēc 2018. gadā veiktajām izmaiņām UIN aprēķināšanas metodē, kas

būtiski mainīja arī atvieglojumu par ziedošanu, norādīja, ka komersantu ziedojumi samazinājušies uz pusi, un aicināja valdību rast kompensējošus pasākumus valsts budžeta programmās, novēršot ziedojumu apmēra krituma radītās negatīvās sekas¹⁴. Revīzijā secinājām, ka bez datiem par pilnu gadu nav iespējams objektīvi novērtēt, vai tieši UIN regulējuma izmaiņas ir ietekmējušas ziedojumu samazināšanos, vai arī ziedojumu kritumam ir citi objektīvi iemesli, piemēram, komersanti ziedo gada otrajā pusē, kad aplēsta paredzamā peļņa, vai sakarā ar ekonomisko situāciju ir samazinājušies komersantu brīvie līdzekļi. Revīzijā secinājām, ka, tiecoties atbalstīt sabiedriskā labuma organizācijas, bet neņemot vērā, ka UIN atvieglojums nav galvenā motivācija ziedošanai, valsts faktiski ir izveidojusi sarežģītu mehānismu, kurā atbalstu organizācija var saņemt tikai pastarpināti, t.i., iesaistot komersantu – ziedotāju.

Minēto trīs un arī pārējo revīzijas laikā izanalizēto nodokļu atvieglojumu piemēri uzskatāmi ilustrēja, ka ar nodokļu atvieglojumiem saistītās sistēmiskās problēmas noved pie virknes neizdošanos, kas daudzus nodokļu atvieglojumus padara neefektīvus – gan kļūdainas mērķauditorijas identificēšanas, gan ļoti specifisku atvieglojumu ieviešanas, kuru sniegtais atbalsts gala rezultātā ir minimāls, gan nepietiekama atbalsta, gan situācijām, kad valsts piedāvātais un administrētais atbalsts netiek izmantots vispār vai arī tie, kam atbalsts bijis domāts, to nevar pilnvērtīgi saņemt. Tāpat dažkārt vērojamas absurdas situācijas, kad normatīvā regulējuma nepilnību rezultātā atvieglojumi tiek piemēroti arī darbībām, ko valsts nemaz nebija domājusi atbalstīt vai arī lēmumi par atvieglojumu samazināšanu dažkārt tiek pieņemti vienkārši ar mērķi papildināt valsts budžetu.

Būtiskākie ieteikumi

Revīzijas rezultātā sniegti divi ieteikumi, kuru rezultātā:

- tiks uzlabota nodokļu atvieglojumu ieviešana, lai nodrošinātu, ka nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā iedzīvotāju un komersantu rīcībā palikušie līdzekļi palīdz sasniegt valsts mērķus un prioritātes;
- tiks izvērtēta nodokļu atvieglojumu mērķu sasniegšana, lai sākotnējās situācijas izvērtējumā identificētās problēmas tiek novērstas un nodokļu atvieglojumi darbojas pilnvērtīgi.

Ziņojuma struktūra

Informācija ziņojumā izklāstīta šādā secībā:

- nodokļu atvieglojumu ieviešanas un uzraudzības labā prakse un faktiskā situācija Latvijā;
- revīzijas secinājumi, konstatējumi un ieteikumi, sadalot tos trīs nodaļās. Katras nodaļas ievadā ir sniegts Valsts kontroles viedoklis, izsecinot būtiskāko un to tālāk nodaļā pamatojot ar revīzijas konstatējumiem;
- revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes (mērķis, juridiskais pamatojums, atbildība, apjoms, ierobežojumi).

Ziņojuma pirmajā nodaļā sniegta informācija par nodokļu atvieglojumu mērķu un rezultatīvo rādītāju nozīmību.

Ziņojuma otrajā nodaļā sniegtā informācija par būtisku problēmu – kvalitatīvas sākotnējās izpētes trūkumu.

Ziņojuma trešajā nodaļā sniegta informācija par atvieglojumu saņēmēju profilēšanas nepieciešamību.

Sadaļā “Revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes” ietverta informāciju par revīzijas veikšanas mērķi, juridisko pamatojumu, atbildību, apjomu, ierobežojumiem, kā arī norādīti vērtēšanas kritēriji.

Nodokļu atvieglojumu sistēma un tās labas darbības principi

Valsts funkciju nodrošināšanai valstij ir nepieciešami ieņēmumi. Katra valsts izstrādā savu politiku, kā iegūt nepieciešamos līdzekļus – nodokļu, nodevu vai citu ieņēmumu veidā. Latvijā ap 70% valsts budžeta ieņēmumus veido nodokļu ieņēmumi.

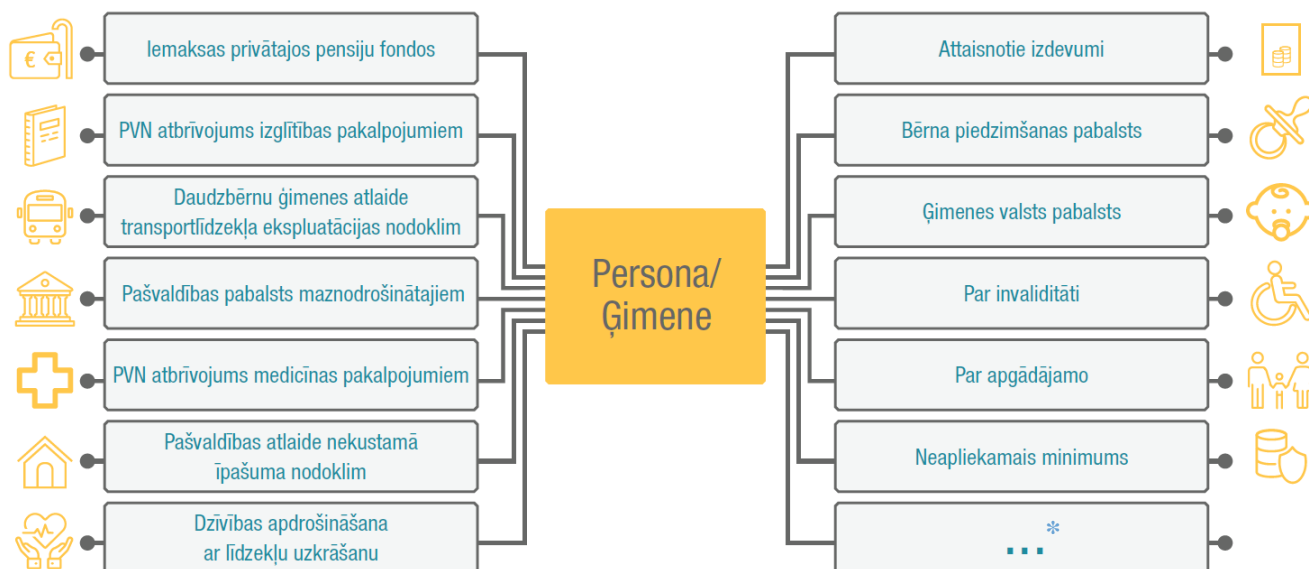
Nodokļu politika nosaka, kādā veidā valsts iegūst nepieciešamos nodokļu ieņēmumus valsts funkciju finansēšanai¹⁵, bet tajā pašā laikā nodokļi ir arī valsts instruments, ar kura palīdzību var ietekmēt valsts ekonomiku un stimulēt vai bremzēt kādas nozares (tautsaimniecības sektora) attīstību, ietekmēt kādas konkrētas teritorijas attīstības tempus. Līdz ar to īpašu vietu nodokļu sistēmā ieņem dažādi izņēmumi no vispārējās kārtības, tai skaitā nodokļu atvieglojumi, atlaides, atbrīvojumi u.tml. stimuli, kas tiek izmantoti ekonomiska vai sociāla rakstura mērķu sasniegšanai, piemēram, atbalsta sniegšanai lauksaimniekiem vai daudz bērnu ģimeņu finansiālā stāvokļa uzlabošanai u.tml.

Nodokļu atvieglojumi ietver jebkuras novirzes no standarta likmes – samazinātās likmes, atbrīvojumi, nodokļa atlikšana u.c. atvieglojumi, kas dod likumīgu iespēju samazināt maksājamā nodokļa apmēru. Starptautiskā praksē visu veidu nodokļu atvieglojumu apzīmēšanai izmanto terminu “tax expenditures” jeb negūtie nodokļu ieņēmumi no atvieglojumu piemērošanas¹⁶.

Dažādos avotos ir atrodama informācija par labās prakses pieredzi un teoriju nodokļu atvieglojumu ieviešanā. Izmantojot vienu no jaunākajiem avotiem, atbilstoši labajai praksei¹⁷ nodokļu atvieglojumiem ir jābūt **atbilstošiem** (Relevance), **ekonomiskiem** (Effectiveness) un **efektīviem** (Efficiency).

- Nodokļu atvieglojumu atbilstība nozīmē, ka nodokļu atvieglojumi ir sasaistīti ar valsts politikas plānošanas dokumentiem, reālistiski un tiešām nepieciešami (tātad ir jābūt noteiktiem skaidriem mērķiem).

Ir jāapzina un jāformulē, ko tieši mēs plānojam sasniegt ar vēlamo atvieglojumu, kā tiks novērtēts, vai atvieglojums sasniedz mērķi, un kāda ir konkrētā atvieglojuma loma mērķa sasniegšanā starp pārējiem valsts stimuliem. Piemēram, Latvijas ģimeņu labklājības celšanai vai demogrāfijas uzlabošanai tiek sniegts īpašs atbalsts ģimenēm, kas sevī var ietvert dažādu veidu pabalstus, grantus, bezmaksas pakalpojumu saņemšanas iespējas, dažādu veidu atlaides, tostarp arī nodokļu atlaides. Valstij būtu jāsaprot katra šī konkrētā stimula loma un nozīme, to savstarpējā mijiedarbība, gūstot pārlicību, ka visi kopā tie nodrošinās vēlamo situāciju – valsts garantēto labklājības līmeni (skatīt Attēls Nr.2).

* informācija par valsts sociālajiem pabalstiem pieejama Labklājības ministrijas mājas lapā – lm.gov.lv.

Attēls Nr.2 Vai tu zini, kādi atvieglojumi tev pienākas?

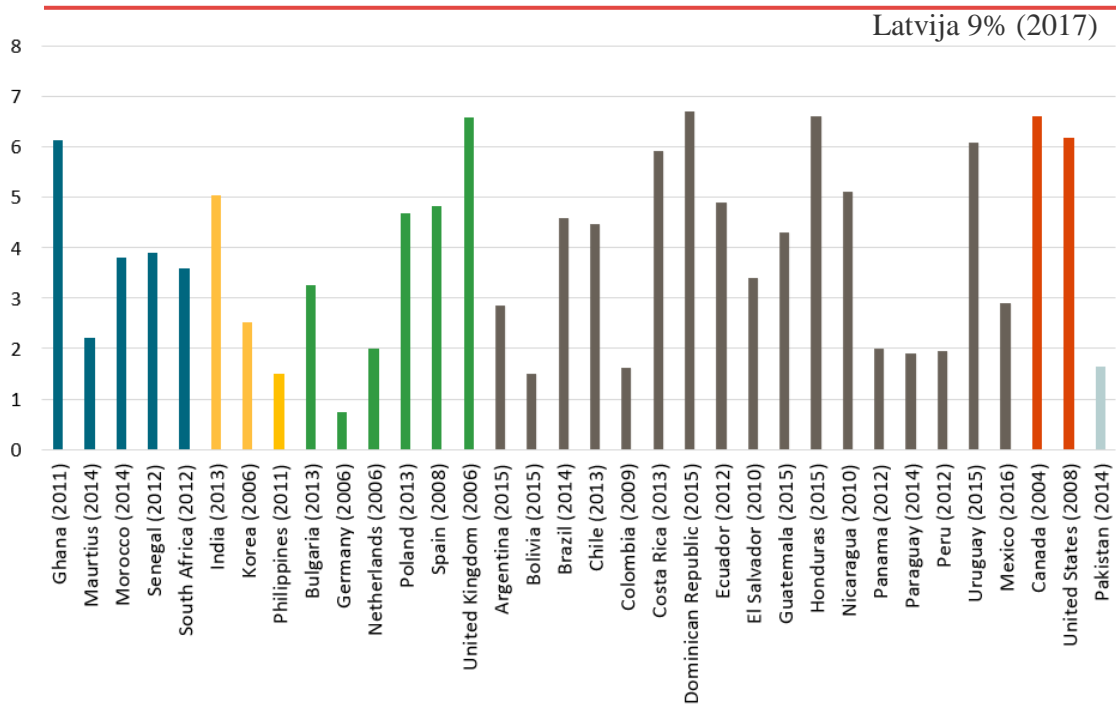
- Nodokļu atvieglojumu ekonomiskums nozīmē, ka pasākumi ir īstenoti, nepārsniedzot piešķirtā budžeta ietvaru un bez nevēlamiem rezultātiem (tātad regulāri ir jāizvērtē rezultāts un nepieciešamības gadījumā jāveic izmaiņas, tai skaitā jāizvērtē, kura institūcija visefektīvāk varētu veikt šo uzdevumu.

Ir jāapzina esošais budžeta ietvars un tā potenciālās iespējas, tai skaitā fiskālā telpa, lai regulāri uzraudzītu un salāgotu plānotos atbalsta pasākumus ar pieejamajiem resursiem. Identificējot nobīdes no plānotā, jāveic korektīvas darbības. Turklāt ir svarīgi sistemātiski novērtēt gan konkrēto atvieglojumu efektivitāti, gan atvieglojumu sistēmu kopumā, kas ir nodokļu politikas sastāvdaļa, sasaistot to ar konkrētās nozares plānošanas dokumentiem.

- Nodokļu atvieglojumu efektivitāte nozīmē, ka mērķi tiek sasniegti relatīvi izdevīgāk, nekā izmantojot citus alternatīvos atbalsta variantus.

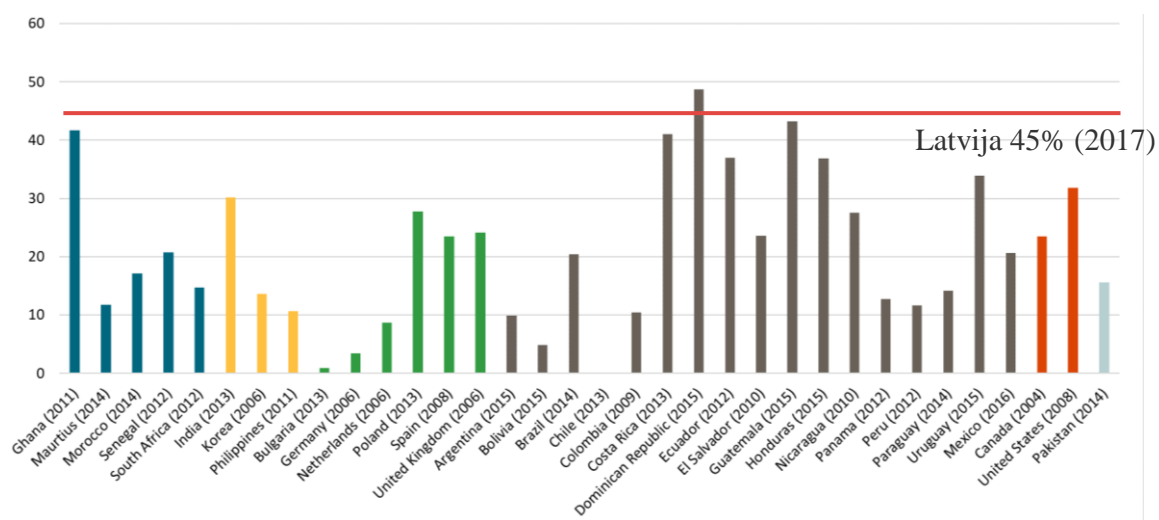
Ir jāapzina visi iespējamie varianti plānotā mērķa sasniegšanai, vienlaicīgi jāveic izmaksu-ieguvumu novērtējums reālistiskajiem risinājuma variantiem, tai skaitā apzinot alternatīvu administrēšanas izdevumus, kas sekmēs efektīvākā stimula izvēli, panākot maksimālo labumu ar pēc iespējas zemākiem ieguldījumiem.

Pasaulē nav vienotas prakses, kāda varētu būt pareizā attiecība nodokļu atvieglojumiem pret konkrētā nodokļa un kopējiem nodokļu ieņēmumiem. Dažās valstīs nodokļu atvieglojumu īpatsvars pret kopējiem nodokļa ieņēmumiem ir tikai 4%, bet dažās 48%, Latvija ierindojas starp dāsnajām valstīm (skatīt Attēls Nr.3 un Attēls Nr.4). Jāatzīmē, ka nav pieejama salīdzinoša informācija par valstu sniegtajiem citu veidu stimuliem un atbalstiem, piemēram, granti, stipendijas, tiešmaksājumi, kuponi, valsts apmaksātas programmas, u.tml., konkrētām iedzīvotāju vai komersantu grupām konkrētu mērķu sasniegšanai.

Attēls Nr.3 Nodokļu atvieglojumu rezultātā negūtie ieņēmumi pret valsts IKP (%).

Avots: Center for Global Development mājaslapā publicētais raksts "Time to Pay More Attention to Tax Expenditures?" <https://www.cgdev.org/blog/time-pay-more-attention-tax-expenditures> (resurss apskatīts 17.12.2018.).

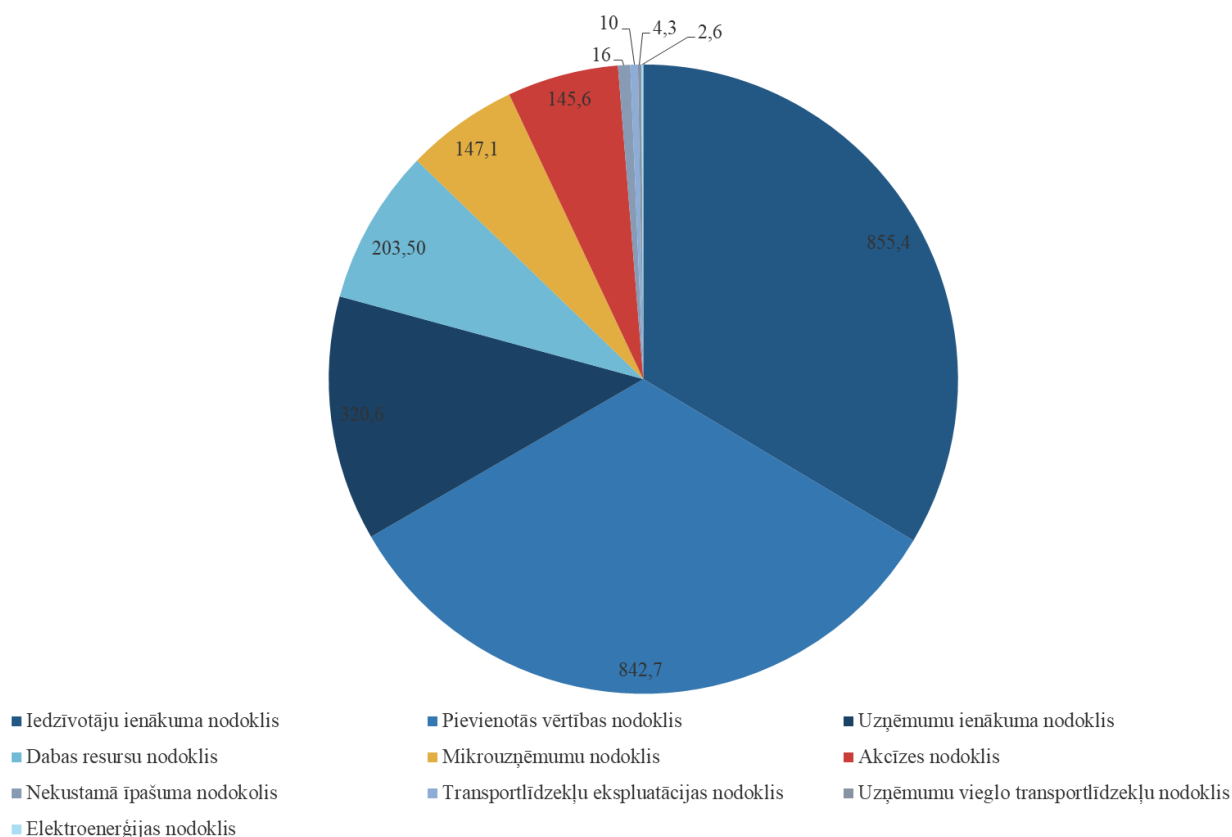

Attēls Nr.4 Nodokļu atvieglojumu rezultātā negūtie ieņēmumi pret kopējiem nodokļu ieņēmumiem (%).

Avots: Center for Global Development mājaslapā publicētais raksts "Time to Pay More Attention to Tax Expenditures?" <https://www.cgdev.org/blog/time-pay-more-attention-tax-expenditures> (resurss apskatīts 17.12.2018.).

Saskaņā ar likumā¹⁸ noteikto VID reizi gadā līdz 1.novembrim sagatavo informāciju par nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā negūtajiem ieņēmumiem, kas publiskojama FM mājas lapā. Saskaņā ar FM sniegto informāciju VID sagatavotie dati tiek izmantoti, sagatavojot ikgadējā budžeta paskaidrojumus. Savukārt FM pēc savas iniciatīvas sagatavo un savā mājas lapā publisko ziņojumu par nodokļu atvieglojumiem. Pēdējā no šiem ziņojumiem¹⁹ FM norāda: “2017. gadā kopējais būtiskāko nodokļu atvieglojumu apmērs bija 2 547,7 milj. *euro*, kas ir 45% no analizēto nodokļu kopējiem ieņēmumiem un 9,49% no IKP” (skatīt Attēls Nr.5). Tomēr publiskotā informācija nav pilnīga, jo normatīvie akti neparedz personām pienākumu sniegt visu informāciju, piemēram, nav pieejama informācija par PVN atbrīvojumiem, jo nodokļu maksātājiem, kas nav deklarēti kā PVN maksātāji, nav pienākuma šādu informāciju deklarēt, nav pilnīgas informācijas arī par IIN atbrīvojumiem, kuri nav jādeklarē (ienākumi no personīgā īpašuma, izņemot nekustamo īpašumu, pārdošanas, privātpersonu dāvinājumi līdz noteiktam apmēram) u.c.

Attēls Nr.5 Negūtie nodokļu ieņēmumi (milj. *euro*) no atvieglojumu piemērošanas 2017. gadā

Informējot sabiedrību par valsts gada budžeta izpildi, starptautiskā prakse paredz publiskot ne tikai finanšu pārskatus (balance, naudas plūsma u.tml.), bet kopā ar finanšu pārskatiem sniegt informāciju par valdības darbības rezultātiem. Valdībai būtu jāsniedz informācija ne tikai par valsts budžeta ieņēmumiem un izdevumiem, bet arī par valsts budžetā negūtajiem ieņēmumiem no atvieglojumu piemērošanas un par rezultātiem, kas ir sasniegti ar šiem līdzekļiem. Piemēram, valdības pārskatos

norādot, ka valsts, piemērojot IIN neapliekamo minimumu, nav guvusi 467,6 milj. *euro*, būtu jānodrošina arī informācija par to, kāds rezultāts ir sasniegts ar šo būtisko naudas apjomu – vai ir celta iedzīvotāju labklājība, nodrošināta nabadzības riska indeksa samazināšanās par 1%, vai sasniegti kādi citi rezultāti.

Papildus labajai praksei arī Eiropas Komisija ir noteikusi²⁰, ka dalībvalstīm ir jāsniedz informācija par nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā valsts negūtajiem ieņēmumiem. Tā kā trūkst vienotas prakses par šāda veida informācijas sagatavošanu un publiskošanu, katra dalībvalsts to veic pēc saviem ieskatiem, kā rezultātā informācijas salīdzināšana starpvalstu līmenī pagaidām ir grūti īstenojama.

Šī problēma tika akcentēta arī G20 2017. gada samita²¹ laikā, kurā tika diskutēts par nepieciešamību regulāri izvērtēt nodokļu atvieglojumu ietekmi un ilgspēju, tātad vērtējot ne tikai finanšu aspektus, bet arī ekonomiskos, sociālos un vides aspektus. Samita laikā tika ierosināts, ka tādiem globālajiem partneriem kā Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (turpmāk – OECD), Starptautiskais Valūtas fonds, Apvienoto Nāciju Organizācija, *The African Tax Administration Forum (ATAF)*, *The Inter-American Center of Tax Administrations (CIAT)*, *The Intra-European Organisation of Tax Administrations (IOTA)* u.c. ir jāsadarbojas, lai veiktu nodokļu atvieglojumu izvērtēšanu atbilstoši modernākajām metodēm un nākotnē izstrādātu vienotu metodiku nodokļu atvieglojumu ietekmes izvērtēšanai un publiskošanai. Piemēram, Indija informāciju par visu nodokļu atvieglojumu iespējamo ietekmi uz nodokļu ieņēmumiem uzrāda valsts gada pārskatā. Savukārt Vācijas finanšu ministrija sagatavo ikgadējo pārskatu par visu nodokļu atvieglojumu finanšu ietekmi, bet gada pārskatā norāda analīzi tikai par 20 lielākajiem nodokļu atvieglojumiem.

Arī Eiropas Augstāko revīzijas iestāžu organizācijas (turpmāk – EUROSAT) līmenī jau sen pievērsta uzmanību nepieciešamībai novērtēt nodokļu atvieglojumus, tai skaitā, norādot²², ka jāstiprina analītiskā kapacitāte un jāuzlabo izvērtējums par nodokļu atvieglojumu mērķu sasniegšanu, tāpēc ES valstīs, tostarp Latvijā, tika veiktas paralēlas revīzijas par atvieglojumu piemērošanu katrā konkrētajā valstī. Paralēlās revīzijas rezultātā tika identificēts²³, ka nodokļu atvieglojumi tika ieviesti, bet tiem nebija noteikti sasniedzamie mērķi un netika vērtēti, kas tiek sasniegts, piemērojot šos atvieglojumus. Kopš 2007. gada, kad tika veiktas paralēlās revīzijas, vairākas nacionālās augstākās revīzijas iestādes šo jautājumu aktualizēja un veica atkārtotas revīzijas, lai novērtētu šo desmit gadu laikā sasniegto progresu, secinot, ka joprojām valstis nenosaka sasniedzamos mērķus un nevērtē ar atvieglojumiem sasniegtos rezultātus.

Nodokļu atvieglojumu izvērtēšana ir nepieciešama, ne tikai lai novērtētu vai un kā tiek sasniegti plānotie mērķi, bet arī dod iespēju novērtēt, vai atvieglojumu piemērošana ir caurskatāma, efektīva un vai to neizmanto ļaunprātīgi, tai skaitā personas, kurām šāds atvieglojums sākotnēji nebija paredzēts. Uz visiem šiem riskiem norādīja arī EUROSAT²⁴.

Arī starptautiskas organizācijas, kā OECD, Pasaules Banka un Starptautiskais Valūtas fonds ir definējušas katra savus “labās prakses” ieteikumus par to, kā sniegt pārskatu par nodokļu atvieglojumiem. Atsevišķos jautājumos šo organizāciju labās prakses ieteikumi ir ļoti līdzīgi un pat identiski, savukārt citos – atšķirīgi, bet šīs atšķirības ir skaidrojamas ar to, ka šīm organizācijām ir atšķirīgas jurisdikcijas²⁵. Arī ieteikumu piemērošanā valsts izvēle būs atkarīga no tā, kāda tiesību sistēma valstī pastāv, taču būtiski, ka valstis, kurās ieviesta sistēmiska ietekmes pēcpārbaude (*ex-post* novērtēšana), to saista ar sākotnējās ietekmes izvērtējumu (*ex-ante* novērtējumu), lai novērtētu mērķa sasniegšanas pakāpi²⁶. Līdz ar to tiek ieteikts ietekmes pēcpārbaudes analīzi veidot saiknē ar sākotnējās ietekmes izvērtēšanas sistēmu²⁷. Rezumējot – nav vienota standarta, kā ieviest, apkopot un analizēt

informāciju par nodokļu atvieglojumiem. Arī kopš G20 2017. gada samita tāds nav izstrādāts, lai gan tika ierosināts veidot vienotu nodokļu atvieglojumu izvērtēšanas sistēmu. Šobrīd katra valsts pati izvēlas, kā izvērtēt nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātus, tomēr vēlams, lai sniegtā informācija saturētu ne tikai finanšu rādītājus, bet arī raksturotu ieguvumus un faktiskos nodokļa atvieglojuma mērķa sasniegšanas rezultātus²⁸.

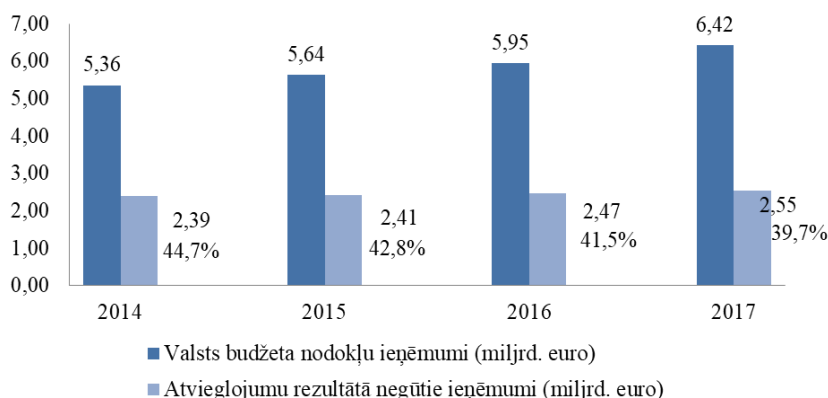
Lai novērtētu ar atvieglojumiem sasniegtos rezultātus, būtu jāvērtē ne tikai to ietekme uz valsts budžetu (negūtie ieņēmumi), bet arī izlietotie līdzekļi atvieglojumu administrēšanai. Šādu izdevumu aplēsei būtu nepieciešami dati par ikkatras nodokļu atvieglojumu administrēšanā iesaistītās institūcijas izdevumiem tieši šīs aktivitātes nodrošināšanai, taču spēkā esošie normatīvie akti neparedz tāda veida uzskaiti. Institūcijas savus izdevumus uzskaita iestādes funkciju veikšanai, kur nodokļu atvieglojumu administrēšana ir tikai neliela daļa no iestāžu aktivitātēm un to īstenošanai izlietotie resursi atsevišķi netiek uzskaitīti. Tāpēc nav iespējams pat aptuveni aplēst šīm darbībām izlietos līdzekļus.

1. Kāda nozīme ir nodokļu atvieglojuma mērķiem un rezultatīvajiem rādītājiem

Valsts budžetā ik gadu netiek ieskaitīti ap 2,5 miljardiem *euro*, kas ir pielīdzināmi 40% no kopējiem nodokļu ieņēmumiem. Starptautiskā praksē nodokļu atvieglojumus pielīdzina budžeta izdevumiem, tomēr, kas tieši ir sasniegts ar šiem līdzekļiem, novērtēt ir grūti, ja, ieviešot un pārskatot atvieglojumus, netiek skaidri noteikts, kas ar šiem līdzekļiem ir jāsasniedz. Turklāt bez skaidri definēta mērķa, kurš būtu jāsasniedz, ir apgrūtināti izstrādāt arī skaidru rīcības plānu un pieņemt pareizos lēmumus par nepieciešamiem resursiem, veicamajām darbībām. Revīzijā konstatējām, ka nodokļu atvieglojumi nav sasaistīti ar valsts un konkrēto nozaru plānošanas dokumentiem, tie netiek apsvērti kontekstā ar citiem stimuliem, kas vērsti uz kādas konkrētas problēmas risināšanu, kā arī netiek izvērtēta valsts rīcībā esošo instrumentu mijiedarbība, kam būtu jāietekmē valsts noteikta mērķa sasniegšana.

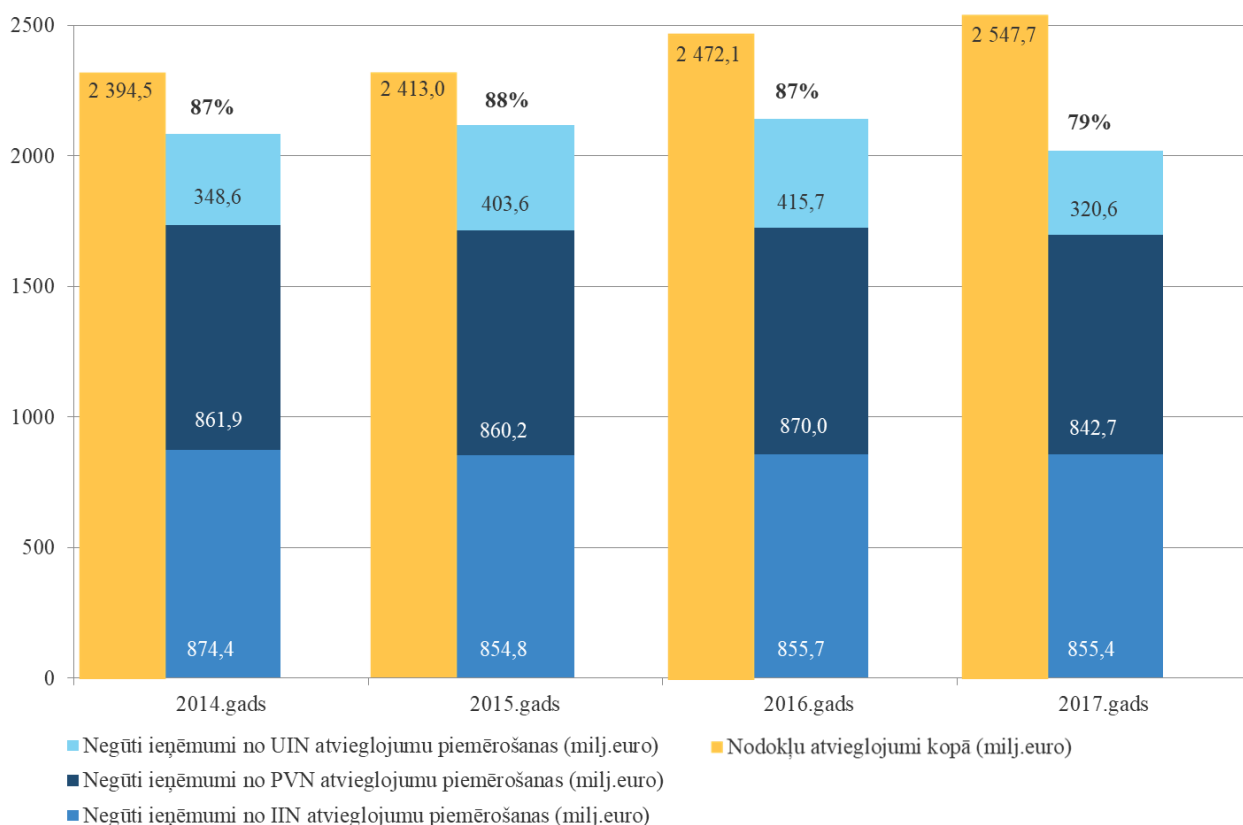
Lai gan jau pirms desmit gadiem Valsts kontroles revīzijās norādījām uz nepieciešamību izvērtēt nodokļu atvieglojumus, FM, kas ir atbildīga par nodokļu politiku, izstrādājusi un publicējusi dažādus informatīvos ziņojumus un pētījumus nodokļu jomā, tai skaitā arī par nodokļu atvieglojumiem²⁹, tomēr veiktās darbības nav bijušas pietiekamas, lai sakārtotu nodokļu atvieglojumu jomu kopumā.

Valsts ik gadu nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā negūst ieņēmumus, kas pielīdzināmi 40% no nodokļu ieņēmumiem un kas 2017. gadā sasniedza vismaz 2,5 miljardus *euro* (skatīt Attēls Nr.6).

Attēls Nr.6 Nodokļu atvieglojumu rezultātā negūtie budžeta ieņēmumi.

Revīzijā tika izvērtēti IIN, UIN, PVN atvieglojumi laika periodā no 2014. gada līdz 2017. gadam, jo šie nodokļi skar ikvienu iedzīvotāju vai komersantu. Minētie nodokļi veido lielāko budžeta ieņēmumu daļu, un šo nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā negūtie ieņēmumi 2017. gadā ir 79% no kopējās nodokļu atvieglojumu summas – kopsummā četrus gadus laikā sasniedzot vismaz 8,4 miljrd. *euro* (skatīt Attēls Nr.7). Revīzijā, lai gūtu sistēmisku skatījumu uz konkrēto nodokļu atvieglojumiem, tika aptverti 70% jeb 94 no 135 minēto trīs nodokļu atvieglojumi (skatīt pielikumu).

Attēls Nr.7 Revīzijā pārbaudīto nodokļu (IIN, UIN, PVN) atvieglojumu apmērs salīdzinot ar kopējo nodokļu atvieglojumu apmēru.

Izvērtējot nodokļu atvieglojumu ieviešanu un tālāku uzraudzību, tika konstatēts, ka faktiski neviens atvieglojums nav saistīts ar valsts politikas plānošanas dokumentiem (skatīt Attēls Nr.8). Tā kā lielākā daļa nodokļu atvieglojumu ir ieviesti vairāk nekā pirms pieciem gadiem, un likumā un tā anotācijās nav norādīti ar nodokļu atvieglojumiem sasniedzamie mērķi, revīzijas laikā atvieglojumu faktiskais ieviešanas mērķis tika noskaidrots sadarbībā ar konkrētās nozares ekspertiem³⁰ un FM darbiniekiem. Revīzijā konstatēts, ka visiem nodokļu atvieglojumiem no konteksta ir izsecināms to mērķis, taču nodokļu atvieglojumiem nav noteikti ne sasniedzamie rezultātie rādītāji (skatīt Attēls Nr.8), ne arī periodiskums, kurā atvieglojums būtu novērtējams.

Vai ir saistīti ar politikas plānošanas dokumentiem?

■ Nē ■ Jā

Vai ir noteikti rezultatīvie rādītāji?

■ Nē ■ Jā

Attēls Nr.8 Vai revīzijā pārbaudītie nodokļu atvieglojumi ir saistīti ar valsts politikas plānošanas dokumentiem un vai tiem ir noteikti rezultatīvie rādītāji?

Jānorāda, ka pēc 2017. gada FM ir mainījusi savu pieeju un jauniem nodokļu atvieglojumiem nosaka sasniedzamos rezultātus un periodiskumu, kurā novērtēt sasniegto rezultātu. 2018. gadā tika ieviests viens jauns nodokļu atvieglojums – uz 3 gadiem tika noteikta PVN samazinātā likme Latvijai raksturīgajiem augļiem un dārzeņiem³¹. Tā rezultatīvie rādītāji tika noteikti – trīs gadu laikā (1) cenu samazinājums par 6,7% un (2) 20% no Latvijā nelegāli tirgotajiem augļiem un dārzeņiem tiks tirgoti, maksājot nodokļus. Lai novērtētu, vai tiek sasniegti rezultatīvie rādītāji, FM sadarbībā ar Zemkopības ministriju jāmonitorē faktiskā situācija³² un 2019. gadā jāveic attiecīgs novērtējums. Pēc pirmā gada cenas faktiski samazinājās par 1%–2%, bet nelegālā tirgus samazināšanās pagaidām nav vērtēta. Par 3% pieaudzis Latvijas ražotāju skaits, par 4,2% audzis nozares apgrozījums, bet budžeta ieņēmumi no lauksaimniecības samazinājušies par 3,8 milj. *euro*³³.

FM mājas lapā reizi gadā publisko ziņojumu par nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā negūtajiem ieņēmumiem, kas atspoguļo nodokļu atvieglojumu apmēru un dinamiku, un arī tas nav pilnīgs, jo normatīvie akti neparedz pienākumu personām sniegt datus par visiem piemērotajiem atvieglojumiem. Pēdējos gados minēto ziņojumu kvalitāte ir nedaudz uzlabojusies, tajos FM uzsver, ka regulāra nodokļu atvieglojumu efektivitātes izvērtēšana ir nepieciešama, kā arī dažos gadījumos ir vērtēta atsevišķu atvieglojumu mērķu sasniegšana. Tomēr sistēmiska atvieglojumu sistēmas izvērtēšana veikta netiek ne šo ikgadējo FM ziņojumu par nodokļu atvieglojumiem ietvaros, ne veidojot jauno nodokļu politiku, kas stājas spēkā 2017. gada beigās³⁴, ne arī sniedzot informāciju Saeimai kārtējā budžeta sagatavošanas procesā.

FM ziņojumā par nodokļu atvieglojumiem 2016. gadā (FM mājas lapā 2019. gada martā vairs nav pieejams) un ziņojuma par nodokļu atvieglojumiem 2017. gadā³⁵ tekstā tiek atklātas atsevišķas identificētās problēmas, taču tās netiek iekļautas secinājumu sadaļā un netiek piedāvāti tālāki risinājumi. Turklāt attiecīgais teksts no 2016. gada ziņojuma tādā pašā veidā ticis iekopēts 2017. gada ziņojumā,

piemēram, “PVN samazināto likmju piemērošanā konstatēti vairāki negatīvi aspekti – (1) piemērojot PVN samazinātās likmes, nav iespējams sniegt atbalstu kādai konkrētai iedzīvotāju grupai, jo attiecīgo preci vai pakalpojumu var patērēt visi iedzīvotāji, turklāt turīgākie, iespējams, to patērē lielākos apjomos un līdz ar to gūst proporcionāli lielāku labumu no PVN samazinātajām likmēm, nekā trūcīgie iedzīvotāji; (2) pieredze liecina, ka, samazinot PVN likmes, parasti tam neseko līdzvērtīga attiecīgo preču vai pakalpojumu cenu samazināšanās; (3) preces vai pakalpojumi netiek patērēti vairāk, ja tiek piemērota samazinātā likme, to patēriņš ir atkarīgs no preces elastības; (4) PVN samazināto likmju piemērošana apgrūtinā PVN administrēšanu, tāpēc daudz efektīvāks ir tiešs valsts atbalsts subsīdiju vai pabalstu veidā mērķētai iedzīvotāju sociālai grupai”³⁶.

Vērtējot abus iepriekšminētos ziņojumus, jākonstatē, ka to secinājumu daļu pārsvarā veido statistikas datu kopsavilkums, kā arī norādījums, ka īpašu uzmanību jāpievērš piemērotajiem nodokļu atvieglojumiem, kuru īpatsvars pārsniedz attiecīgā nodokļa ieņēmumus, vai kuru apjoma būtisks palielinājums nav attiecīgi pamatots, tai skaitā ar iespējamajiem riskiem. Minēto dokumentu secinājumi neietver konstatētās problēmas, tāpēc nav vērsti uz risinājumu meklēšanu un situācijas uzlabošanu attiecīgajos sabiedrībai svarīgos jautājumos. Secinājumu daļā ir norādīts, ka būtu lietderīgi noteikt terminētus nodokļu atvieglojumus, kā arī nodokļu atvieglojumu kopējo ierobežojumu attiecībā pret IKP; ieviešot jaunus atvieglojumus, būtu nepieciešams noteikt to mērķi un rezultatīvos rādītājus, kā arī izvērtēt un atteikties no mazāk efektīviem nodokļu atvieglojumiem. Pašos ziņojumos nav rodams pamatojums izteiktajiem secinājumiem. Gandrīz visi šie secinājumi sasaucas ar Valsts kontroles pirms desmit gadiem sniegtajiem ieteikumiem.

Turklāt, izskatot FM sagatavotos 24 informatīvos ziņojumus un likumprojektu anotācijas ar piedāvātajām izmaiņām – grozīt vai atcelt kādu nodokļu atvieglojumu, konstatēts, ka likumdevējam sniegtais pamatojums par nepieciešamajām izmaiņām ir nepietiekams (skatīt Attēls Nr.9). Revīzijā tika konstatēts, ka nodokļu atvieglojumu ieviešanas laikā ne FM, ne nozaru ministrijas nebija sagatavojušas kvalitatīvu informāciju, kas ietvertu sākotnējo problēmas novērtējumu, risinājumu alternatīvas, to izvērtējumu u.tml., kas apliecinātu nodokļu atvieglojumu sasaisti ar valsts politikas plānošanas dokumentiem, tāpēc nav gūstama pārliecība, ka atvieglojumi tiešām bija nepieciešami un reālistiski, ko vislabāk raksturo konkrēti piemēri.

Vai likumdevējam tiek sniegta pietiekama informācija lēmuma pieņemšanai?

■ Nē

■ Jā

Attēls Nr.9. Vai likumdevējam tiek sniegta pietiekama informācija lēmuma pieņemšanai?

Revīzijā konstatējām, ka 71 gadījumā (no 94 nodokļu atvieglojumiem) nav skaidri definēts mērķis, kurš būtu jāsasniedz, tāpēc ir apgrūtināti izstrādāt arī skaidru rīcības plānu un pieņemt pareizos lēmumus par nepieciešamiem resursiem, veicamajām darbībām. Praksē kā sekas mēs redzam, ka (1) ieviešot ļoti specifisku atvieglojumu, tiek sniegts minimāls atbalsts, (2) sniedzam nepietiekamu atbalstu, jo tā mērķis bijis noformulēts pārāk nekonkrēti, (3) daļa atvieglojumu netiek izmantoti, jo pamata atvieglojums ir mākslīgi sadalīts vairākos atvieglojumos, (4) normatīvā regulējuma nepilnību rezultātā nav skaidrs atvieglojuma pamatojums, (5) lēmumi par atvieglojumu samazināšanu tiek pieņemti, lai iegūtu papildu līdzekļus budžetā. Minēto problēmu uzskatāmai demonstrēšanai revīzijas ziņojumā atspoguļojam piecus atvieglojumus, kuros tās visspilgtāk novērojamas.

Nezinām kāpēc atvieglojums ieviests:

71 no 94 pārbaudītajiem atvieglojumiem nav skaidri definēti mērķi

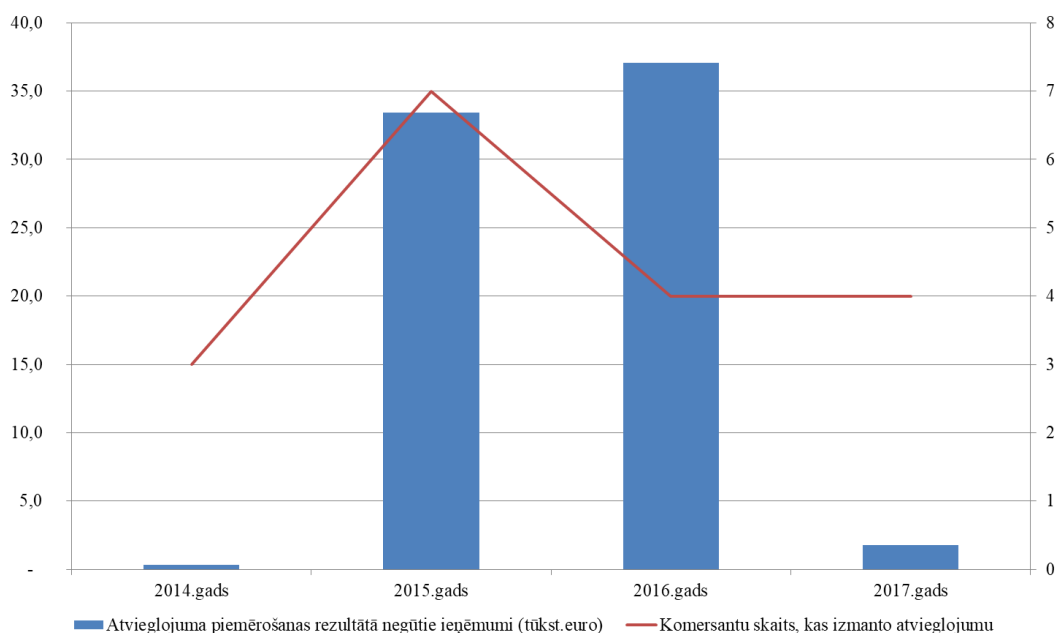

1.1. Specifisks atvieglojums ar minimālu atbalstu

Lai stimulētu uzņēmumus veikt ar kuģošanas uzņēmējdarbību saistītās aktivitātes Latvijas teritorijā, 2002. gadā tika ieviests UIN atvieglojums kuģošanas nozarei³⁷. Lai arī normatīvā akta anotācijā³⁸ skaidri netika noteikts atvieglojuma mērķis, no konteksta var noprast, ka mērķis ir palielināt Latvijas tirdzniecības floti, jo kopš 1997. gada līdz 2002. gadam Latvijas tirdzniecības flote bija samazinājusies par 43%.

FM, jau 2010. gadā veicot novērtējumu³⁹ par nodokļu atvieglojumiem, norādīja, ka minētais atvieglojums nav efektīvs un to izmanto ļoti neliels komersantu skaits. Tomēr FM savā vērtējumā nenorādīja konkrētu pamatojumu saviem secinājumiem un nesniedza piedāvājumu atvieglojuma pārskatīšanai.

Arī revīzijā konstatēts, ka minēto atvieglojumu izmanto ļoti neliels komersantu skaits (skatīt Attēls Nr.10) un negūtie ieņēmumi no šī atvieglojuma ir ļoti nelieli, līdz ar to atbalsts uzskatāms par minimālu.

Attēls Nr.10 UIN kuģniecības nozares atvieglojuma izmantošanas dinamika.

Šī atvieglojuma faktiskos ietekmi FM nav vērtējusi, bet redzams, ka atbalsts irniecīgs, ļoti specifisks un nemotivē komersantus aktīvākai rīcībai. Iemesls neaktīvai šī atvieglojuma izmantošanai, iespējams, ir tas, ka nav konkrēti apzināts, ko valsts ar konkrēto atvieglojumu vēlas sasniegt.

1.2. Nepietiekams atvieglojums bez precīza mērķa

Kopš 1993. gada Latvijā darbojas IIN atvieglojums – neapliekamais minimums⁴⁰, kurš līdz 2016. gadam paredzēja visām personām, kas gūst ienākumus no algota darba, piemērot konstantu summu, kas netiek aplikta ar IIN. Atvieglojuma mērķis netika konkrēti noteikts, tomēr no atvieglojuma konteksta var noprast, ka tādējādi bija paredzēts nodrošināt personu ar minimālu ienākumu, kas netiktu aplikts ar nodokli.

Lai mazinātu sociālo plaisu, kas rodas, kad personām ar lielākiem ienākumiem samaksāto nodokļu apjoms pret faktiski saņemto ienākumu ir mazāks nekā personai ar maziem ienākumiem, FM⁴¹ rosināja ieviest diferencēto neapliekamo minimumu. Risinājums⁴² paredzēja visiem strādājošajiem piemērot minimālo neapliekamo minimumu, bet personām ar ienākumiem līdz 1 000 *euro* mēnesī paredzēja iespēju nākamajā kalendārajā gadā iesniegt deklarāciju, lai saņemtu pārmaksāto IIN par aprēķinātu neapliekamo minimumu.

Revīzijā tika konstatēts, ka uz 2019. gada 4. februāri 109 364 personas diferencētā neapliekamā minimuma piemērošanas rezultātā 2017. gadā pārmaksāto IIN nav saņēmušas kopumā 13,16 milj. *euro* apmērā⁴³. Var uzskatīt, ka valsts no šīm personām saņēma bezprocentu kredītu, kuru tā gada laikā nav atmaksājusi, jo šīs personas nav iesniegušas Gada ienākumu deklarāciju. Jānorāda, ka uz 2019. gada februāri 51 029 personām arī par 2016. gadu nav atmaksāts diferencētā neapliekamā minimuma piemērošanas rezultātā pārmaksātais IIN, taču kopējā neizmaksātā summa VID nav aprēķināta.

Visām personām, kurām jāiesniedz Gada ienākumu deklarācija, lai saņemtu pārmaksāto IIN, VID ir nosūtījis vēstuli ar aicinājumu iesniegt deklarāciju un saņemt pārmaksāto IIN. Lielākā daļa no šīm personām (skatīt Tabula Nr.1), deklarāciju iesniedza, tomēr daļa personu to nav izdarījušas. Lai gan VID rīcībā ir personu kontu numuri⁴⁴ un ir apzinātas personas, kurām ir izveidojusies nodokļu pārmaksa, tomēr līdz 2019. gada februārim konkrēti iespējamie risinājumi, lai VID spētu automātiski atmaksāt pārmaksātos nodokļus, atrasti vēl nebija. Saeima⁴⁵ ir uzdevusi līdz 2021.gadam izstrādāt risinājumu, lai nodokļu maksātājiem atmaksātu pārmaksāto nodokli par attaisnotajiem izdevumiem.

Atbilstoši VID un FM sniegtajam viedoklim⁴⁶ automātiskā nodokļa pārmaksas atmaksa par neapliekamo minimumu tiks skatīts kompleksi ar minēto Saeimas uzdevumu⁴⁷.

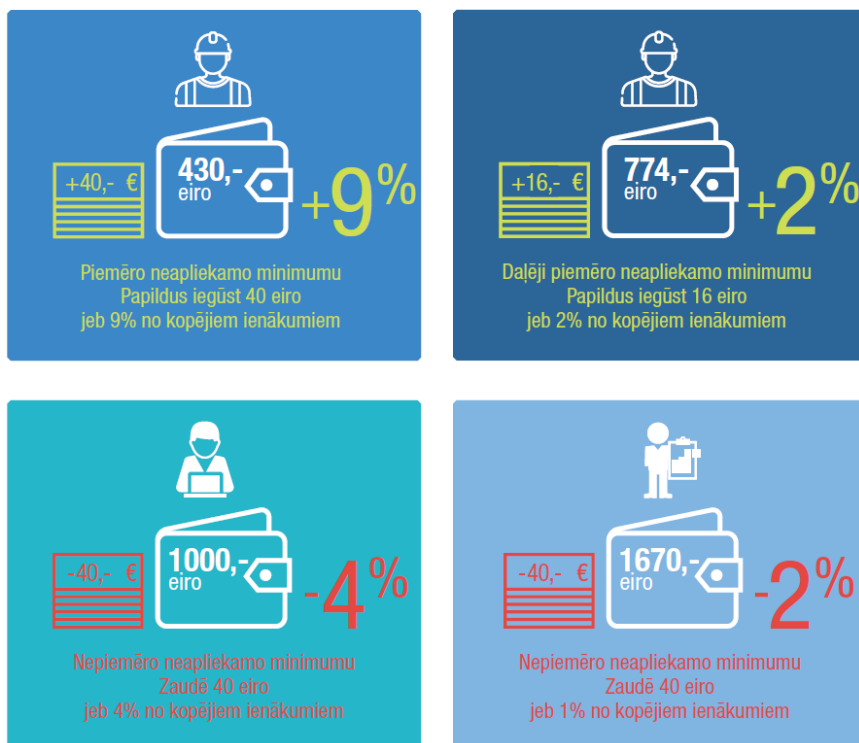
Tabula Nr.1 Statistika par VID aktivitāšu rezultātā iesniegtajām deklarācijām.

Taksācijas periods	Nosūtīto vēstulu par atgūt pārmaksu skaits	Iespēju IIN skaits	Līdz 04.02.2019. iesniegto Gada ienākumu deklarāciju skaits	Iesniegto Gada ienākumu deklarāciju īpatsvars % no informētajām personām
2016. gads	113 239		62 210	54.9%
2017. gads	132 075		12 209	9.2%

Lai novērstu situāciju, ka personām ar zemiem ienākumiem gada laikā ir jākreditē valsts, 2017. gada beigās attiecīgā kārtība tika precizēta⁴⁸, nosakot, ka VID divas reizes gadā darba devējam sniedz informāciju par konkrētai personai piemērojamo neapliekamo minimumu, pamatojoties uz personas faktiskajiem ienākumiem. Šādu izmaiņu rezultātā tiek prezumēts, ka personas ar zemiem ienākumiem maksimālo neapliekamo minimumu var saņemt jau gada laikā pie katras izmaksātās atlīdzības, negaidot nākamā gada deklarāciju iesniegšanas periodu, lai saņemtu pārmaksāto IIN daļu.

2017. gadā, veicot grozījumus diferencētā neapliekamā minimuma piemērošanā, netika vērtēts, cik lielā mērā šis atvieglojums ietekmē ienākumu nevienlīdzības mazināšanu, ko FM bija norādījusi kā atvieglojuma mērķi⁴⁹.

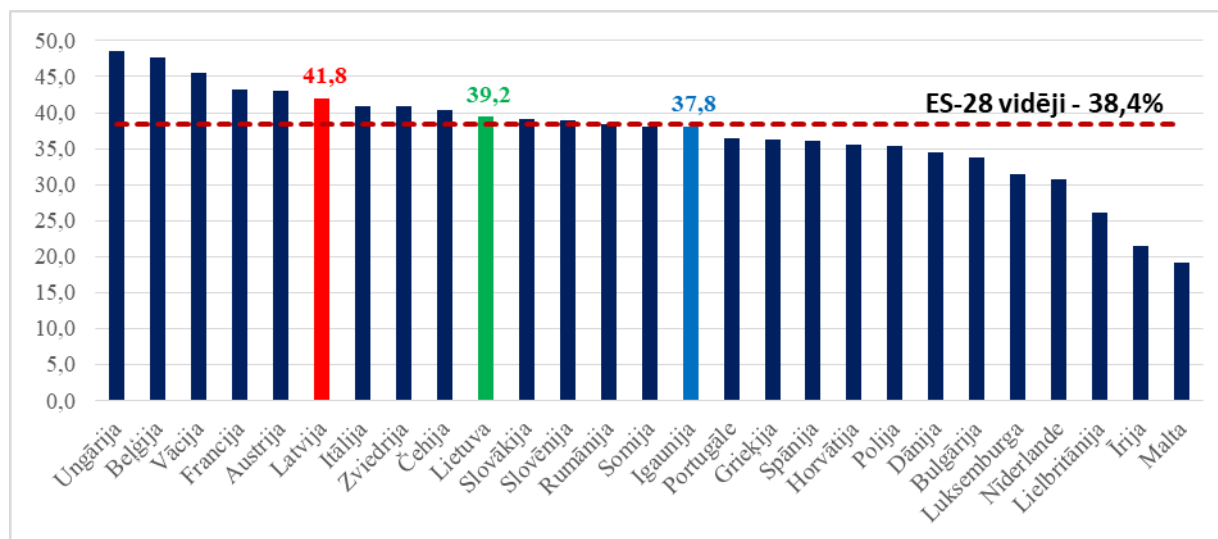
Revīzijā konstatēts, ka diferencētā neapliekamā minimuma ieviešanas ietekme uz ieņēmumu nevienlīdzību ir samērā neliela, jo neapliekamā minimuma piemērošana vai nepiemērošana personai ik mēnesi samazina vai palielina ienākumus par 40 *euro*, pieņemot, ka personai ar zemiem ienākumiem tiek piemērots 2018. gada maksimālais neapliekamais minimums⁵⁰, bet personām ar ienākumiem virs 1000 *euro* neapliekamais minimums netiek piemērots vispār. Kamēr personai ar valstī noteikto minimālo mēneša atlīdzību neapliekamais minimums papildus ienes 9% no atlīdzības, tikmēr personu ar mēneša ienākumiem 3000 *euro* apmērā neapliekamā minimuma ieviešana ietekmē proporcionāli niecīgi – ienākumi samazinās tikai par 1% no atlīdzības (skatīt Attēls Nr.11), turklāt starpība starp šo divu personu ienākumiem ir samazinājusies tikai par 3%.

Attēls Nr.11 Diferencētā neapliekamā minimuma ieviešanas ietekme uz personas ienākumiem

Tā kā jau sākotnēji netika noteikts, ko tieši valsts vēlas panākt ar diferencētā neapliekamā minimuma ieviešanu, ir vērojams, ka tā ietekme uz ieņēmumu nevienlīdzības mazināšanu ir nebūtiska, un arī Latvijas Republikas tiesībsarga publiskotajā pētījumā⁵¹ tiek norādīts, ka diferencētā nepaliekamā minimuma modelis izvēlēts nepareizi – ienākumu nevienlīdzība netiek mazināta. Jāatzīmē, ka CSP publiskotā informācija liecina, ka ienākumu nevienlīdzības rādītāji Džini koeficients un kvintiļu attiecību indekss 2017. gadā ir tikpat liels kā 2014. gadā⁵², pirms tika ieviests diferencētais neapliekamais minimums.

FM sniedza informāciju⁵³, ka neapliekamā minimuma ietekmes uz ienākumu nevienlīdzību vērtēšanai FM izmanto citu rādītāju - nodokļu ķīli (*tax wedge*), kas raksturo starpību starp darba ņēmēja neto ienākumiem un to, cik šis darbaspēks izmaksā darba devējam. To aprēķina kā darba nodokļu (IIN un darba ņēmēja un darba devēja VSAOI) procentuālo attiecību pret darba algu pirms visu nodokļu nomaksas un darba devēja VSAOI summu. Kā redzams no apkopotās statistikas par Eiropas Savienības dalībvalstīm, Latvijā šis rādītājs ir krietni virs vidējā (skatīt Attēls Nr.12) – 41,8% 2016.gadā un 41,9% 2017.gadā. FM plāno, ka uz 2021.gadu minētajam rādītājam jāsamazinās līdz 38%.

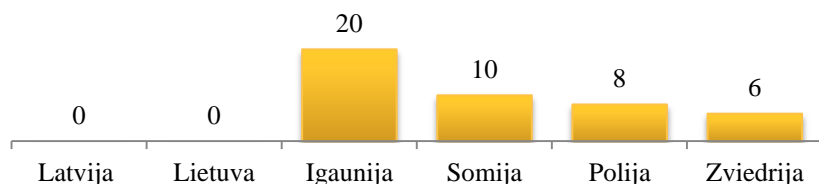
Attēls Nr.12 Nodokļu plaisa zemo algu grupās strādājošam (67% no vidējās darba algas, bez apgādībā esošām personām) ES 2016. gadā (%).

Avots: EUROSTAT dati un FM informatīvais ziņojums “Valsts nodokļu politikas pamatnostādņu 2018. – 2021. gadam īstenošanas 2018. gadā starpposma novērtējums”.

1.3. Nepietiekams atvieglojuma pamatojums normatīvā regulējuma nepilnību rezultātā

Lai nodrošinātu kultūras pieejamību sabiedrībai, ES⁵⁴ dalībvalstīm dotas tiesības piemērot PVN atbrīvojumu kultūras pakalpojumiem ne tikai publiskajām personām, bet arī pārējiem komersantiem, ja tie savu peļņu iegulda sniegto pakalpojumu uzlabošanā⁵⁵. Latvija ir viena no 12 ES valstīm, kura piemēro PVN atbrīvojumu kultūras pakalpojumiem, samazināto PVN likmi piemēro 12 dalībvalstīs, un

tikai trīs dalībvalstis piemēro attiecīgās valsts PVN standartlikmi⁵⁶. Latvijā un Lietuvā kultūras pakalpojumiem PVN nepiemēro, savukārt Igaunijā kultūras pakalpojumiem ir noteikta standartlikme (skatīt Attēls Nr.13).

Attēls Nr.13 PVN likme kultūras pakalpojumiem Baltijas jūras reģionā.

Avots: European Commission. (2018). VAT Rates Applied in the Member States of the European Union. Situation at 1st January 2018.

Likums⁵⁷ paredz iespēju piemērot PVN atbrīvojumus noteiktiem kultūras pakalpojumiem, taču neviens normatīvais akts nenosaka pienākumu komersantam deklarēt, kādam pakalpojumam PVN atbrīvojums tiek piemērots, tāpēc praksē PVN atbrīvojuma piemērošanas pamatojumu VID novērtē atbilstoši tam, kādu pamatdarbības veidu saimniecisko darbību statistiskajai klasifikācijai (turpmāk – NACE)⁵⁸ ir norādījis pats nodokļu maksātājs, vai veicot kontroles pasākumus pie konkrētā nodokļu maksātāja.

Salīdzinot NACE klasifikatorā sniegto uzskaitījumu ar kultūras pakalpojumu, kuriem piemērojams PVN atbrīvojums, aprakstu⁵⁹ vien, nav iespējams viennozīmīgi noteikt, vai NACE klasifikatorā norādītajiem darbības veidiem būtu piemērojams PVN atbrīvojums, jo katrā no šiem uzskaitījumiem ir sniegts atšķirīgs kultūras pasākumu apraksts. Viena NACE koda ietvaros var tikt veiktas darbības, sniedzot gan ar PVN apliekamus, gan neapliekamus pakalpojumus. Arī NACE koda skaidrojumi nav viennozīmīgi, tāpēc iespējams, ka nodokļu maksātāji nepareizi klasificē savas saimnieciskās darbības veidu. Piemēram, pēc NACE koda komersanti nodarbojas ar māksliniecisko jaunradi⁶⁰, kurai nav paredzēts PVN atbrīvojums, tomēr viņi piemēro PVN atbrīvojumu, jo, iespējams, bez mākslinieciskās jaunrades viņi nodarbojas arī ar citu kultūras darbību, kas ir atbrīvota no PVN.

Revīzijā konstatēts: viens teātris norāda NACE kodu “90.04 Kultūras iestāžu darbība”, otrs teātris norāda “90.01 Mākslinieku darbība”, bet trešajam kā darbības veids norādīts “90.03 Mākslinieciskā jaunrade”. Teātru galvenajam sniegtajam pakalpojumam būtu jābūt teātra izrādēm, tomēr faktiski teātri norāda atšķirīgus galvenos darbības veidus.

Revīzijā konstatēts, ka tikai no VID rīcībā esošās informācijas par nodokļu maksātāju veiktajiem nodokļu aprēķiniem nav iespējams gūt pārliecību par attiecīgo PVN atbrīvojumu piemērošanas pareizību. Arī VID norāda⁶¹, ka pārliecināties par PVN atbrīvojuma piemērošanas pamatotību faktiski iespējams, tikai veicot konkrētā nodokļu maksātāja kontroles pasākumus, taču katram nodokļu maksātājam kontroles pasākumus veikt ir neefektīvi. Kontroles pasākumus VID balsta uz nodokļu maksātāju riska izvērtēšanu.

Administrējot kultūras jomas nodokļu atvieglojumus, VID vērtē nodokļu maksātāja deklarētos pamatdarbības veidus, izmantojot⁶² NACE klasifikatorā pieejamos koda aprakstus⁶³ un akceptējot PVN atbrīvojuma piemērošanu ikvienam komersantam, kas sniedz jebkādas kultūras pakalpojumus –

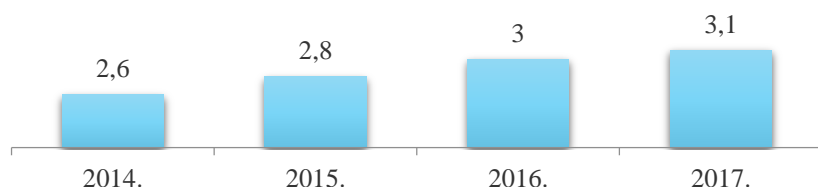
mākslinieku darbība, mākslas palīgdarbības, mākslinieciskā jaunrade un kultūras iestāžu darbība. Tādējādi ikviens, kurš reģistrē galveno pamatdarbības jomu saistībā ar kultūru, var piemērot PVN atbrīvojumu, kamēr vien VID kontroles pasākumu rezultātā nav sniedzis viedokli, ka atvieglojums piemērots nepareizi. Periodā no 2014. gada līdz 2018. gadam VID nav veicis nevienu kontroles pasākumu par PVN atvieglojumu piemērošanu kultūras jomā un attiecīgi nevienam komersantam nav norādījis, ka tas minēto atvieglojumu piemēro nepamatoti.

Turklāt revīzijā konstatēts, ka, burtiski tulkojot normatīvo aktu⁶⁴, var nonākt pie maldīga secinājuma, ka operas un baleta izrāde nav pielīdzināma teātra izrādei un tādējādi operas vai baleta izrādei, atšķirībā no teātra izrādēm, būtu piemērojams PVN. Revīzijā Kultūras ministrija sniedza skaidrojumu, ka teātra izrāde ir “dramatiska skatuves mākslas darba priekšnesums skatītājiem” un šajā jēdzienā neietilpst cita veida izpildītājmākslas formas – operas izrāde, baleta izrāde, performance un laikmetīgās dejas izrāde⁶⁵. Savukārt FM, kas ir izstrādājusi konkrēto atvieglojumu, sniedza viedokli, ka ar teātra izrādi jāsaprot dažādu veidu izrādes, tajā skaitā opera, balets, performance u.tml. izpildījumi.

Revīzijas noslēguma posmā Kultūras ministrija mainīja savu viedokli un norādīja⁶⁶, ka Pievienotās vērtības nodokļa likuma⁶⁷ izpratnē operas un baleta izrāde uzskatāma par teātra izrādi plašākā skatuves mākslas kontekstā, neskatoties uz to, ka profesionālajā izpratnē termins “teātra izrāde” attiecas šaurāk uz „dramatiska skatuves mākslas darba priekšnesumu skatītājiem”.

VID savā mājas lapā ir publicējis metodiskos norādījumus⁶⁸, lai nodokļu maksātājiem sniegtu skaidrojumu, kad un par kādiem kultūras pakalpojumiem maksājams PVN un kā nosakāma kultūras pakalpojuma sniegšanas vieta. Minētajos norādījumos VID atkārt⁶⁹ likumā⁷⁰ noteiktos kultūras pakalpojumus, kuriem pienākas PVN atvieglojums, tomēr nesniedzot detalizētākus skaidrojumus vai praktiskus padomus. Piemēram, norādījumos netiek skaidrots, kādi konkrēti kultūras pakalpojumi ir saprotami ar dažādi interpretējamu terminu “teātra izrāde”.

VSAI “Latvijas Nacionālā opera un balets”⁷¹ ieņēmumi laika periodā no 2014. gada līdz 2017. gadam bija 11,5 milj. *euro* (skatīt Attēls Nr.14). Ja VID izpratne par terminu “teātra izrāde” būtu tāda pati kā Kultūras ministrijas skaidrojums, VID varētu aprēķināt VSAI “Latvijas Nacionālā opera un balets”⁷² papildu PVN maksājumus valsts budžetā 2,4 milj. *euro* apmērā. Šis piemērs vien uzskatāmi norāda, ka FM būtu konkrēti jādefinē kultūras pasākumi, kam piemērojams PVN atbrīvojums un kas būtu saskaņoti ar kultūras jomas izpratni par kultūras pakalpojuma formu, ņemot vērā, ka ES tiesību akts⁷³ paredz atbrīvojot no PVN tikai konkrētus kultūras pakalpojumus.

Attēls Nr.14 VSAI Latvijas Nacionālā opera un balets⁷⁴ ieņēmumi (milj. *euro*).

Revīzijā konstatētas arī divas personas, kas sniedz kultūras pakalpojumus un nepamatoti piemēro PVN atbrīvojumu, jo peļņu sadala dividendēs, nevis iegulda pakalpojumu attīstībā, kā to paredz ES tiesību akts⁷⁵. Tātad šīm personām par sniegtajiem kultūras pakalpojumiem būtu jāpiemēro PVN.

VID sniedza informāciju⁷⁶, ka ir aicinājuši attiecīgās personas reģistrēties un maksāt PVN, tomēr personas paskaidrojušas, ka sniedz tādus kultūras pakalpojumus, kuri atbrīvojami no PVN. Lai arī personu sniegtais skaidrojums revidentu ieskatā ir nepietiekams, VID pēc savas iniciatīvas līdz 2018. gada oktobrim papildu pasākumus situācijas noskaidrošanai neveica.

Revīzijas gaitā VID revidentus informēja⁷⁷, ka attiecīgie komersanti nesadarbojas ar VID un nesniedz nepieciešamo informāciju, lai VID varētu novērtēt komersantu apgalvojumu un rīcības pamatotību, kā arī to, vai PVN nav piemērots pamatoti. Turklāt, nesāņemot no komersanta informāciju par konkrēto darījumu un sniegto pakalpojumu būtību, nav iespējams novērtēt PVN apjomu, kuru nodokļu maksātājs nav samaksājis valstij. Balstoties uz VID rīcībā esošo komersantu sniegto informāciju, iespējams, komersantiem jāprecizē nodokļu deklarācijas, kā arī valsts budžetā jāiemaksā vismaz 220 tūkst. *euro* PVN par 2014., 2015., 2017. gadu.

Revīzijas ziņojuma saskaņošanas laikā VID sniedza informāciju⁷⁸, ka:

- viens nodokļu maksātājs atzina kļūdu un reģistrējās kā PVN maksātājs, tomēr par 2014., 2015., 2017. gadu PVN neapreķināja un nesamaksāja;
- otrs nodokļu maksātājs sniedza skaidrojumu, ka dividendes izmaksātas no saimnieciskās darbības, kas nav saistīta ar kultūras pakalpojumu sniegšanu, lai gan iepriekš šis uzņēmums VID sniedza skaidrojumu, ka 90% no gūtās peļņas ir iegūti no tirdzniecības ar koncertu biļetēm. No uzņēmuma gada pārskata par 2017. gadu ir redzams, ka dividendēs vairāk kā 44 tūkst. *euro* ir izmaksāta gandrīz visa pārskata un iepriekšējos gados attīstībai atstātā peļņa. VID 2019. gada 28. maijā jau trešo reizi nosūtīja aicinājumu izvērtēt nepieciešamību reģistrēties kā PVN maksātājam.

1.4. Sadalot atvieglojumu, atbalsts netiek izmantots

Lai nodrošinātu atbalstu augstskolām, koledžām un zinātniskajām institūcijām, no 2014. gada tika ieviesti trīs UIN atvieglojumi⁷⁹ izglītības jomā:

- apmācības nodrošināšanai (augstskolu un koledžu ieņēmumi, kas gūti kā samaksa par apmācības nodrošināšanu profesionālās vidējās izglītības, arodizglītības un augstākās izglītības programmas ietvaros);
- jaunrades izstrādei un publiskošanu (augstskolu ieņēmumi, ko gūst augstskolas mākslinieciskās jaunrades darbības ietvaros publiski izpildīto un izstādīto (piemēram, izstādes, koncerti) darbu veidā);
- pētījumu veikšanai (augstskolu, koledžu un zinātnisko institūciju ieņēmumi no neatkarīgu pētījumu veikšanas⁸⁰).

Atbalsts izglītības institūcijām sadalīts trīs atsevišķos atvieglojumos:

- * apmācībai
- * pētniecībai
- * jaunradei

Revīzijā analizējot VID datus⁸¹ par nodokļu maksātāju iesniegtajās UIN deklarācijās uzrādītajiem atvieglojumiem izglītības jomā, konstatēts, ka par 2014. gadu nav iespējams iegūt informāciju par nodokļu maksātājiem, kas izmantojuši konkrētos nodokļu atvieglojumus, savukārt laika periodā no 2015. līdz 2017. gadam nodokļu maksātāji saņēmuši tikai viena veida atvieglojumu – samaksai par apmācības nodrošināšanu augstskolās un koledžās, bet pārējos UIN atvieglojumus nav piemērojuši (skatīt Tabula Nr.2).

Tabula Nr.2 UIN atvieglojumu piemērošana izglītības jomā (milj. *euro*)

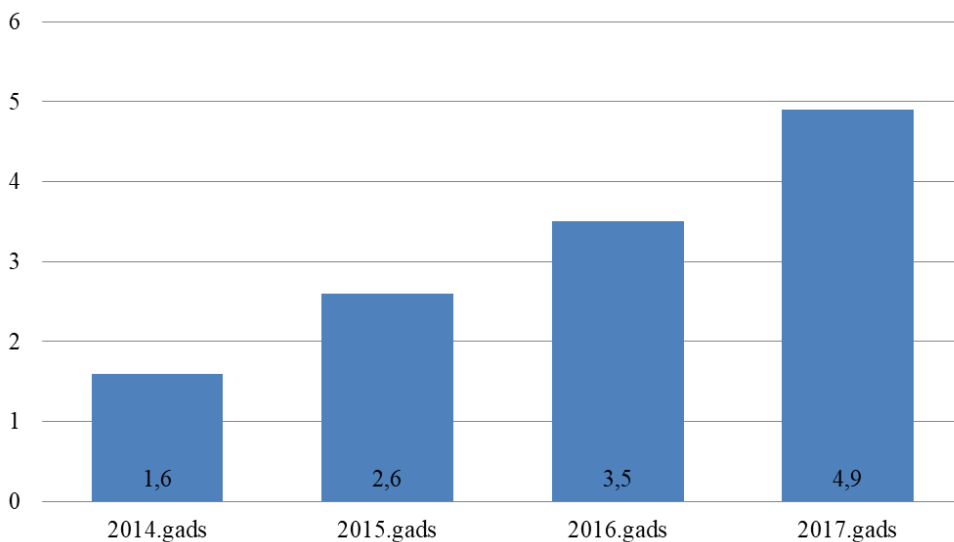
UIN atvieglojums	2015. gads	2016. gads	2017. gads	Kopā
Augstskolu un koledžu ieņēmumi, kas gūti kā samaksa par apmācības nodrošināšanu profesionālās vidējās izglītības, arodizglītības un augstākās izglītības programmas ietvaros	10,5	8,0	7,8	26,3
Augstskolu ieņēmumi, ko gūst mākslinieciskās jaunrades darbības ietvaros publiski izpildīto un izstādīto (piemēram, izstādes, koncerti) darbu veidā	-	-	-	-
Augstskolu, koledžu un zinātnisko institūciju ieņēmumi no neatkarīgu pētījumu veikšanas	-	-	-	-
Nodokļa maksātāju skaits	3	8	6	8

Tā kā augstskolas, koledžas un zinātniskās institūcijas neizmanto atvieglojumus jaunrades izstrādei un pētījumu veikšanai, var pieņemt, ka (1) mācību iestādes nenodarbojas ar pētījumu veikšanu vai jaunradi un/vai negūst ieņēmumus no tā, (2) mācību iestādēm nav motivācijas izmantot konkrētos atvieglojumus vai (3) mācību iestādes visus gūtos ieņēmumus no pētniecības un jaunrades uzrāda kā ieņēmumus no mācību nodrošināšanas, kas var liecināt, ka vismaz šie divi neizmantotie UIN atvieglojumi nesasniedz tiem noteiktos mērķus.

1.5. Samazina atvieglojumus, lai palielinātu budžeta ieņēmumus

Kopš 1997. gada līdz 2012. gadam Latvijā izložu un azartspēļu laimestiem⁸² piemēroja IIN atvieglojumu, ja gūtie ienākumi nepārsniedza izdevumus laimesta gūšanai. Tomēr 2012. gadā izložu un azartspēļu laimestus pilnībā atbrīvoja no IIN, palielinot izložu un azartspēļu nodokli. Kopš 2012.gada izložu un azartspēļu atvieglojuma piemērošanas rezultātā valsts negūst vairākus miljonus *euro* gadā (skatīt Attēls Nr.15), tomēr, kāds būtu šī atvieglojuma sasniedzamais mērķis, konkrēti nav noteikts.

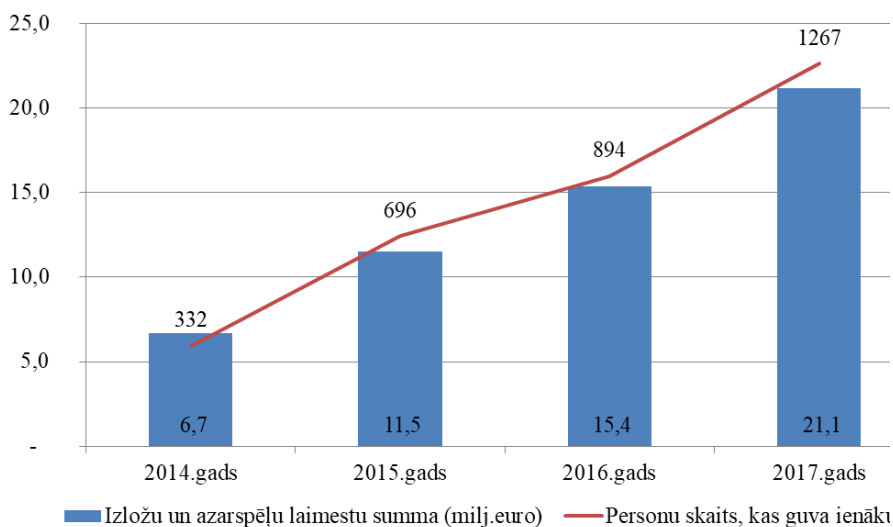
Attēls Nr.15 IIN atvieglojuma par izložu un azartspēļu laimestu piemērošanas rezultātā negūtie ieņēmumi (milj. euro).

Savukārt no 2018. gada izložu un azartspēļu laimesti tiek atbrīvoti no IIN tikai līdz 3000 euro ienākumiem gadā, bet pārējie ienākumi no izložu un azartspēļu laimestiem tiek aplikti ar IIN⁸³. Izmaiņas tika veiktas, lai, mazinot darbspēka nodokļus, nesamazinātu budžeta ieņēmumus – samazinot nodokļa ieņēmumus no darba algas, tika palielināts nodoklis no pārējiem personas ienākumiem, tai skaitā izložu un azartspēļu laimestiem.

Veicot izmaiņas šajā atvieglojumā, netika vērtēts, kāds ir atvieglojuma mērķis, kā atvieglojums sasniedz mērķi, atvieglojuma efektivitāte vai personu grupa, kas faktiski gūst labumu no konkrētā atvieglojuma.

Apskatot atvieglojuma saņēmēju dinamiku un personu ienākumus no izložu un azartspēļu laimestiem, ir vērojams, ka kopš 2014. gada ir būtiski audzis gan personu skaits, kas gūst šādus ienākumus, gan laimestu summas (skatīt Attēls Nr.16).

Analizējot normatīvo aktu izmaiņas un to rezultātus, jāsecina, ka atvieglojuma administrēšana ir kļuvusi sarežģītāka. Tagad arī laimestu summas līdz 3000 euro, kuras nav jādeklarē, ir jāuzskaita pašai personai un spēļu zālei, bet VID ir jākontrolē, vai persona ienākumu pārsnieguma daļai aprēķina un nomaksā IIN. Tomēr šis aspekts – sarežģīta un resursu ietilpīga ienākumu kontrole pirms lēmuma ieviest attiecīgās izmaiņas netika vērtēts. Turklāt netiek uzskaitītas nodokļa kontroles administratīvās izmaksas, tāpēc nav iespējams novērtēt, vai no laimestiem iegūtais IIN ir samērīgs salīdzinājumā ar tiem izdevumiem, kas rodas atvieglojuma kontrolē.

Attēls Nr.16 Atvieglojuma saņēmēju un laimestu summas dinamika

Līdz ar to revidenti secina, ka jau vairāk nekā 20 gadus ir spēkā IIN atvieglojums⁸⁴, kura piemērošanas rezultātā 2016. un 2017. gadā valsts budžets nav guvis 8 milj. *euro*, bet, kādu faktisko labumu sabiedrībai, nozarei, komercdarbībai tas nesīs, ne FM, ne Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcija nav vērtējušas. Neskatoties uz to, 2018. gadā atvieglojums tika būtiski grozīts, samazinot atvieglojuma piemērošanas sliksni, lai papildinātu valsts budžeta ieņēmumus.

Ieteikums

Lai nodrošinātu, ka nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā iedzīvotāju un komersantu rīcībā palikušie līdzekļi palīdz sasniegt valsts mērķus un prioritātes, turpinot Valsts nodokļu politikas pamatnostādņēs iekļauto uzdevumu par atsevišķu nodokļu atvieglojumu izvērtēšanu, iekļaut nodokļu politikas pamatnostādņēs nākamajam periodam konkrētu darbību plānu un termiņus secīgai un sistēmiskai spēkā esošo nodokļu atvieglojumu pārskatīšanai, kas veicama FM sadarbībā ar nozaru ministrijām, definējot to mērķus, kā arī nosakot konkrētus sasnieguma rādītājus, kas ļautu novērtēt mērķu sasniegšanas pakāpi.

2. Sākotnējā situācijas izvērtējuma trūkums – fundamentāla problēma

---

Revīzijā konstatētie trūkumi kopumā raksturo sistēmiskas pieejas neesamību, kas noved pie sabiedrībai svarīgu jautājumu nerisināšanas vispār vai neefektīvas rīcības to risināšanā. Būtisks trūkums ir tas, ka nav noteikta atbildība konkrētām institūcijām vadīt, īstenot, uzraudzīt un izvērtēt procesu, kā arī sniegt priekšlikumus nepieciešamajām izmaiņām. Tā rezultātā esam ieguvuši daudz un dažādus nodokļu atvieglojumus, taču bieži vien nesasniedz kvalitatīvu rezultātu, jo atvieglojumiem netiek veikts sākotnējais situācijas novērtējums un netiek meklēti visi iespējamie alternatīvie risinājumi.

Iestādes neuzskaita atvieglojumu administrēšanas izdevumus, tāpēc tos nav iespējams aplēst arī valsts līmenī. Revīzijā aptuveni novērtējam IIN attaisnoto izdevumu administratīvās izmaksas. Jāvērš uzmanība, ka attaisnotie izdevumi veido tikai 4,9 % no IIN atvieglojumu kopsummas, taču tieši šo atvieglojumu administrēšana ir īpaši sarežģīta un resursu ietilpīga gan iedzīvotājiem, gan pašam VID.

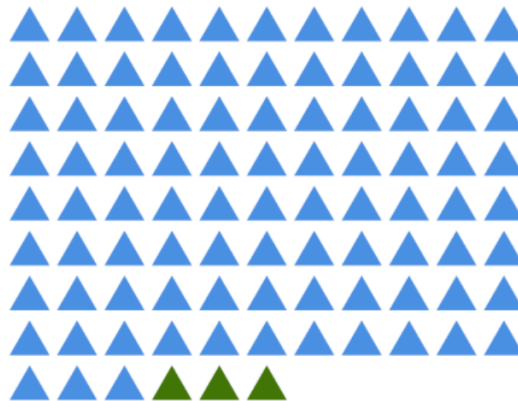
Lai gan nodokļu atvieglojumi tiek ieviesti ar mērķi sniegt atbalstu vai stimulēt kādu noteiktu jomu vai nozari, tomēr revīzijā konstatēts, ka pirms atvieglojumu ieviešanas netiek veikts sākotnējais situācijas izvērtējums, lai pārlicinātos, ka atvieglojums ir nepieciešams, tostarp netiek izvērtēti nodokļu atvieglojumu ieviešanas alternatīvie varianti (skatīt Attēls Nr.17), lai nodrošinātu, ka mērķis tiek sasniegts relatīvi izdevīgi salīdzinājumā ar citiem iespējamiem risinājumiem.

Vai ir izvērtēti alternatīvie varianti?

■ Nē   ■ Jā

Vai ir noteikti rezultatīvie rādītāji?

■ Nē   ■ Jā

Attēls Nr.17 Vai tika izvērtēti alternatīvie varianti un noteikti rezultatīvie rādītāji?

FM neveic nodokļu atvieglojumu periodisku pārvērtēšanu, kā arī nozaru ietvaros netiek vērtēta atvieglojumu mērķu sasniegšana (skatīt Attēls Nr.17), tāpēc ne jomas eksperti, ne FM revīzijā nevarēja skaidri noformulēt, kas ir tie konkrētie rezultatīvie rādītāji, kuri liecinātu par konkrētā nodokļu atvieglojuma mērķa sasniegšanu. Neskatoties uz skaidru sasniedzamo rādītāju neesamību, revīzijas laikā gan FM⁸⁵, gan nozaru eksperti⁸⁶ norādīja, ka visi nodokļu atvieglojumi sasniedz tiem noteiktos mērķus.

Vai tiek uzkrāta ticama informācija par rezultatīvo rādītāju izpildi?

■ Nē   ■ Jā

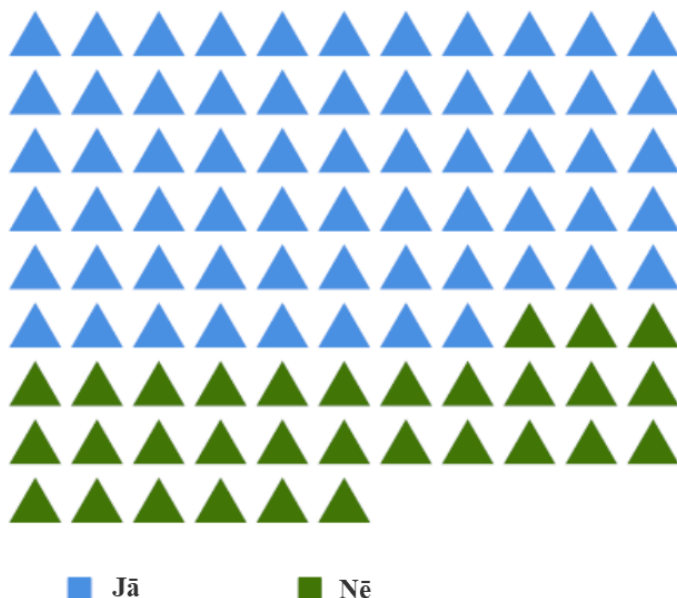
Attēls Nr.18 Vai revīzijā pārbaudītajiem atvieglojumiem tiek uzkrāta ticama informācija par rezultatīvo rādītāju izpildi?

Revīzijā tika konstatēta arī problēma, ka institūcijas nevāc un neuzkrāj datus, kas varētu liecināt par atvieglojumu mērķu sasniegšanu (skatīt Attēls Nr.18), jo to neprasa normatīvie akti. Arī valstī izveidotajā rezultatīvo rādītāju sistēmā nav iekļauti skaidri definēti nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā sasniedzamie rādītāji.

Piemēram, PVN atbrīvojums medicīnas pakalpojumiem ir vērsti uz medicīnas pakalpojumu pieejamības nodrošināšanu, tātad, apkopojot informāciju par sniegto medicīnas pakalpojumu apjomu, būtu iespējams analizēt, kā PVN atbrīvojums ir ietekmējis medicīnas pakalpojumu skaita pieaugumu. Praksē valsts rīcībā ir informācija tikai par tiem sniegtajiem medicīnas pakalpojumiem, kurus daļēji finansējusi valsts, jeb dati ir pieejami aptuveni par pusi no gadījumu skaita, kā norāda Veselības ministrijas un veselības jomas eksperti⁸⁷. Savukārt par medicīnas pakalpojumiem, kuru izmaksas pilnībā segusi pati privātpersona, statistika vispār nav pieejama. Ņemot vērā, ka pakalpojumiem, kurus finansē valsts, personas (pacienta) līdzmaksājums ir būtiski mazāks nekā personas pašas pilnā apmērā apmaksātie pakalpojumi, nav iespējams ticami aplēst pat negūtos ieņēmumus no PVN atvieglojuma medicīnas pakalpojumiem, kā arī nav iespējams novērtēt atvieglojuma mērķa sasniegšanas pakāpi.

Revīzijā tika konstatēts arī pozitīvs izņēmums, kur tiek nodrošināta attiecīga uzskaitē – tie ir nodokļu atvieglojumi lauksaimniecības jomā. Zemkopības ministrija regulāri apkopo informāciju par nozarē sniegto valsts atbalstu un stimuliem, tai skaitā nodokļu atvieglojumiem, kas pieejami lauksaimniekiem, kā arī pieejamo atbalstu no ES līdzekļiem (vienotais platību maksājums⁸⁸, maksājums gados jauniem lauksaimniekiem⁸⁹, brīvprātīgais saistītais atbalsts par miežiem⁹⁰ u.c.). Ņemot vērā, ka Latvijai ES tiešie maksājumi lauksaimniecības jomā joprojām ir būtiski zemāki par vidējo rādītāju ES, tad ar visiem valsts rīcībā esošiem rīkiem un stimuliem (nodokļu atvieglojumiem, valsts subsīdijām, piemēram, valsts aizdevumiem un garantijām lauksaimniekiem) tiek mēģināts nodrošināt Latvijas lauksaimnieku konkurētspēju ar citu ES dalībvalstu lauksaimniekiem. Revīzijas laikā Zemkopības ministrija norādīja⁹¹, ka esošais atbalsts Latvijas lauksaimniekiem joprojām ir nepietiekams un zem vidējā ES līmeņa, tāpēc Zemkopības ministrija par savu uzdevumu uzskata panākt ES tiešo maksājumu palielināšanu, kas pietuvinātu Latvijas lauksaimniekus vidējam ES līmenim.

Vai revīzijā pārbaudītajiem atvieglojumiem tika veikts sākotnējais situācijas novērtējums?

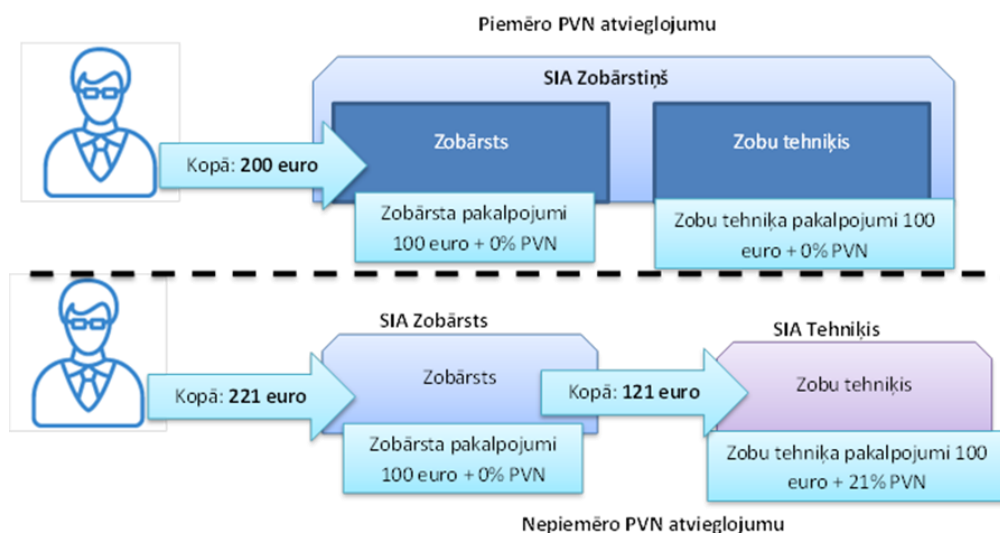
Attēls Nr.19 Vai revīzijā pārbaudītajiem atvieglojumiem tika veikts sākotnējais situācijas novērtējums?

No revīzijā pārbaudītajiem 94 nodokļu atvieglojumiem 31 atvieglojumam nav veikts sākotnējais situācijas novērtējums (skatīt Attēls Nr.19), kas dotu iespēju vēlāk arī novērtēt ieviesto stimulu rezultātus. Lai arī pārējos gadījumos varētu uzskatīt, ka veikts sākotnējais situācijas novērtējums, tomēr tas nav vispusīgs un nesniedz skaidru priekšstatu par visiem iespējamajiem scenārijiem. Turklāt, nevērtējot sniegtā stimula izmaksas, var izveidoties situācija, kad sniegtais atbalsts ir būtiski mazāks par administrēšanas izmaksām. Revīzijas ziņojumā atspoguļojam piecus spilgtākos atvieglojumu piemērus, kas revidentu ieskatā ir plašai sabiedrībai vai komersantiem aktuālākie vai sociāli jutīgākie. Tie atklāj risināmās problēmas nepilnīgas izpētes sekas – atvieglojumus var piemērot tikai daļēji, tie nesasniedz valsts noteiktos stratēģiskos mērķus, atvieglojumi nedarbojas vai tos nevar pilnvērtīgi piemērot.

2.1. Nepilnīgas izpētes rezultātā atvieglojumi tiek piemēroti daļēji

Lai nodrošinātu sabiedrības mutes higiēnas uzlabošanu, Eiropas Savienība nosaka piemērot atbrīvojumu pakalpojumiem, ko sniedz zobu tehniķi, kā arī zobārstu un zobu tehniķu piegādātajām zobu protēzēm⁹².

Revīzijā salīdzinot direktīvā⁹³ esošās prasības ar Pievienotās vērtības nodokļa likumā noteikto veselības jomā, konstatēts, ka zobu tehniķu sniegtie pakalpojumi⁹⁴ tiek atbrīvoti no PVN tikai tad, ja tie sniegti pacientam tieši. Šāda situācija iespējama tikai tad, ja zobārsts strādā kopā ar zobu tehniķi vienā zobārstniecības praksē, visos pārējos gadījumos personai par zobu tehniķa pakalpojumiem ir jāmaksā PVN (skatīt Attēls Nr.20).

Attēls Nr.20 Kurā gadījumā par zobu tehniķa pakalpojumiem var saņemt PVN atvieglojumu?

Atbilstoši ekspertu sniegtajai informācijai⁹⁵ zobu tehniķi nekad nesniedz savus pakalpojumus personām tieši, bet gan veic zobārsta veikto pasūtījumu. Tikai no tā, vai tas ir viens komersants, kas veic šos dažādos pakalpojumus, vai tie ir divi atsevišķi uzņēmumi, ir atkarīgs – būs iespēja piemērot PVN atvieglojumu vai nē.

Lai sasniegtu atvieglojuma mērķi, personai pirms protezēšanas pakalpojumu izvēles ir jānoskaidro, vai zobārsts zobu tehniķa pakalpojumus iepirks no cita uzņēmuma vai to darīs tas pats uzņēmums. No minētā ir atkarīgs, vai personas izdevumi par protezēšanu sadārdzināsies par 21% vai tomēr varēs izmantot PVN atvieglojumu. Asociācija⁹⁶ norādīja, ka 2017. gadā aicinājusi Veselības ministriju nodrošināt vienlīdzīgu nodokļa atvieglojuma piemērošanu zobu tehniķu pakalpojumiem, tomēr līdz 2019. gadam nav veiktas nepieciešamās darbības.

2.2. Priekšroka vienkāršākiem atbalsta veidiem

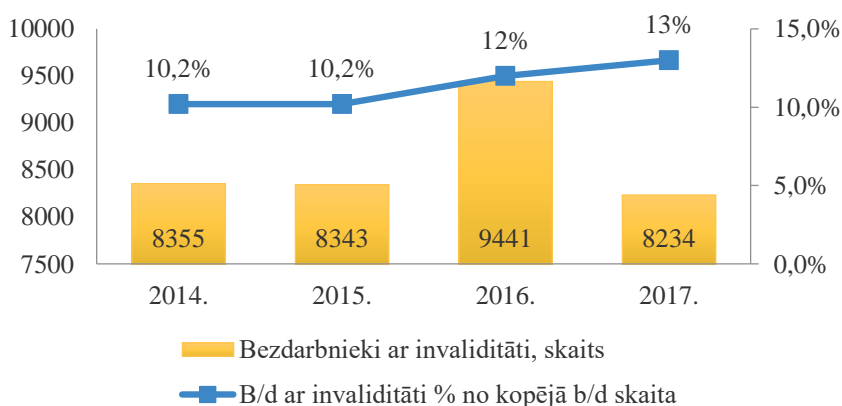
Atbilstoši Nacionālajam attīstības plānam⁹⁷ nepieciešams īpašu uzmanību pievērst cilvēku ar invaliditāti, kas ir viena no sociāli atstumtākajām sabiedrības grupām, vajadzībām, domājot par viņu ciešāku integrāciju sabiedrībā kopumā un īpaši darba tirgū. Ikkatram ir tiesības būt aktīvam, piedalīties sevī, sabiedrības un Latvijas attīstībā. Latvija atraisa arī to cilvēku potenciālu, kuri dzīvojuši sociālās aprūpes institūcijās, piedāvājot alternatīvas aprūpes formas, kas nodrošina iespēju īstenot cienīgu darbu tā plašākā nozīmē – dot un dalīties ar citiem un strādāt savu spēju ietvaros.

Pie personām ar invaliditāti pieder personas, kurām ir ilgstoši fiziski, garīgi, intelektuāli vai maņu traucējumi, kas mijiedarbībā ar dažādiem šķēršļiem var apgrūtināt to pilnvērtīgu un efektīvu līdzdalību sabiedrības dzīvē vienlīdzīgi ar citiem⁹⁸.

Lai veicinātu vienlīdzīgu tiesību principa ieviešanu attiecībā uz personām ar invaliditāti, valsts pienākums ir veikt pasākumus, kas atbilstoši apstākļiem nepieciešami, lai nodrošinātu šo personu tiesību izmantošanu⁹⁹.

Lai sasniegtu Latvijas Nacionālajā attīstības plānā un ANO konvencijā¹⁰⁰ nosprausto mērķi par vienlīdzīgu tiesību principa ieviešanu attiecībā uz personām ar invaliditāti, ir jāveicina reģistrētā nodarbinātība un sociāli atbildīga uzņēmējdarbība, tai skaitā darba vietu kvalitātes uzlabošana, veicot informatīvas kampaņas un atbalstot komersantu, darba vietu piemērotība, sekmējot sociālo uzņēmumu izveidi un darbību¹⁰¹.

Pēc Nodarbinātības valsts aģentūras datiem laika periodā no 2014. gada līdz 2017. gadam Latvijā aptuveni 10–13% no kopējā bezdarbnieku skaita ir personas ar invaliditāti¹⁰² (skatīt Attēls Nr.21).

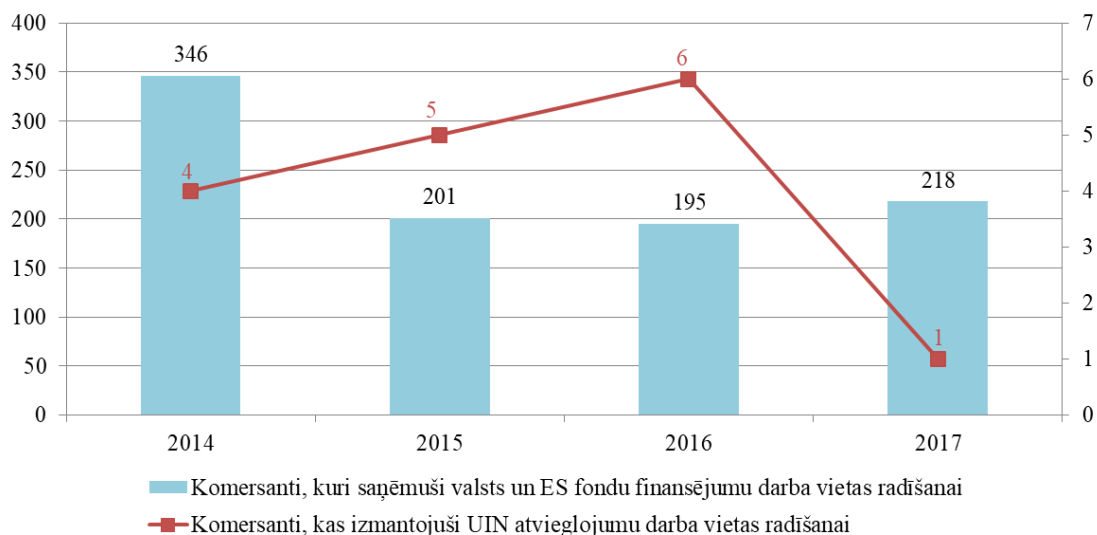
Attēls Nr.21 Pārskats par bezdarbniekiem ar invaliditāti skaitu no 2014. līdz 2017. gadam

Jau kopš 2009. gada, motivējot darba devējus pielāgot darba vietas sociāli mazaizsargāto grupu iekļaušanai darba tirgū, tika ieviests UIN atvieglojums par darba vietu radīšanu personām ar invaliditāti¹⁰³, kas rosinātu darba devējus radīt un saglabāt specializētas darba vietas sociāli atstumto grupu iedzīvotājiem. Bez tam šim atvieglojumam būtu jāuzlabo darba apstākļi invalīdiem un jāveicina invalīdu iekļaušanos sabiedrībā. Šāds nodokļa atvieglojums piemērojams darba devējiem, kas taksācijas periodā būs veikuši izmaksas, lai nodrošinātu specializētu jaunu darba vietu darbiniekam ar fizisko vai psihisko spēju ierobežojumu (ar invaliditātes grupu), ja jauno darba vietu darbiniekam ar fizisko vai psihisko spēju ierobežojumu saglabā vismaz divus gadus¹⁰⁴.

Papildus jau esošajam UIN atvieglojumam¹⁰⁵ darba devējiem no 2011. gada tika piedāvāts arī valsts budžeta un ES struktūrfondu finansiāls atbalsts darba vietas izveidei bezdarbniekiem ar invaliditāti. Finansējums paredzēts darba algas maksāšanai un darba vietas pielāgošanai atbilstoši invalīdu vajadzībām.

Saskaņā ar Nodarbinātības valsts aģentūras sniegtajiem datiem¹⁰⁶ no 2014. līdz 2017. gadam 758 darba devēji saņēmuši finansiālu atbalstu jaunas darba vietas izveidošanai darbiniekam ar invaliditāti, pie tam vairāki darba devēji šo finansiālo atbalstu ir saņēmuši vairākus gadus pēc kārtas (skatīt Attēls Nr.22).

Attēls Nr.22 Komersantu skaits, kas saņēmuši finansiālu atbalstu darba vietas izveidošanai

Turklāt no 758 darba devējiem 391 darba devējs reģistrēts kā sabiedrība ar ierobežotu atbildību, kuriem ir jāiesniedz UIN deklarācija, bet tikai daži no šiem komersantiem ir izmantojuši UIN atvieglojumu darba vietas izveidošanai¹⁰⁷. Revīzijā, salīdzinot VID un Nodarbinātības valsts aģentūras sniegtos datus, tika konstatēts, ka tikai astoņas (jeb 2%) no tām sabiedrībām ar ierobežotu atbildību, kas saņēmušas finansiālu atbalstu jaunas darba vietas izveidošanai darbiniekam ar invaliditāti, piemēroja UIN atvieglojumu par darba vietas iekārtošanu darbiniekam ar invaliditāti¹⁰⁸.

Revīzijā VID sniedza informāciju, ka UIN deklarācijā uzrādītās informācijas patiesumu pārbauda datu ticamības novērtējuma laikā, izmantojot UIN risku analīzes programmu. Taču, tā kā UIN riska analīzes programmā nav definēts risks par piemēroto atvieglojumu darba vietas izveidošanai darbiniekam ar invaliditāti, tad informācijas patiesums par konkrēto atvieglojumu netiek pārbaudīts¹⁰⁹.

Revīzijā izvērtējot informāciju¹¹⁰ par komersantu izdevumiem darba vietas ierīkošanai, tika konstatēts, ka tikai atsevišķi komersanti UIN atvieglojumu piemērojuši atbilstoši mērķim un pašu veiktajiem izdevumiem darba vietas ierīkošanai, bet pārējie komersanti šo atvieglojumu piemērojuši par veiktajiem izdevumiem atlīdzībai vai darba vietas ierīkošanai, par kuriem bija saņēmuši valsts finansējumu (skatīt Tabula Nr.3). Tātad atsevišķi komersanti par attiecīgo darbavietu ierīkošanu saņēma valsts atbalstu no diviem avotiem – gan valsts tiešu finansējumu darba vietas ierīkošanai, gan par šo pašu valsts līdzekļu izlietošanu arī samazināja valstij iemaksājamo UIN.

Tabula Nr.3 Vai atvieglojums piemērots atbilstoši mērķim?

Nr.p.k.	Nodokļu maksātāja nosaukums	Summa, par kuru piemēro UIN atvieglojumu	Komersanta finansējums darba vietas ierīkošanai un atlīdzībai	No saņemtā dotācija vietas ierīkošanai	valsts darba vietas atlīdzībai	No valsts saņemtā dotācija atlīdzībai
Visticamāk atvieglojums piemērots par valsts dotāciju atlīdzības izmaksāšanai						
1.	SIA A	11 638	2 884	0		11 155
2.	SIA B	7 882	1 498	0		6 329
Visticamāk atvieglojums piemērots par saņemto dotāciju no valsts darba vietas ierīkošanai						
3.	SIA C	115	0	115		2 185
4.	SIA D	714	180	711		2 449
Atvieglojums piemērots par daļu no faktiskajiem izdevumiem darbavietas ierīkošanai						
5.	SIA E	675	1 401	517		900

Iespējams, ka vienlaicīgi divi atbalsta rīki bija nepieciešami, lai veiksmīgāk un mērķtiecīgāk stimulētu nodokļu maksātājus veidot šādas darba vietas, kas, visticamāk, nenesīs peļņu, bet nodrošinās sociālu atbalstu noteiktai sabiedrības daļai un sniegts pozitīvu signālu sabiedrībai kopumā par ikvienas personas integrēšanas nozīmību. Tomēr nav izvērtēts, vai vienlaicīga vairāku stimulējošu mehānismu piemērošana bija nepieciešama un lietderīga konkrētajā situācijā un kopumā pozitīvi ietekmēs mērķa sasniegšanu. FM revīzijā sniedza viedokli¹¹¹, ka UIN atvieglojums¹¹² ir tik mazs atbalsts, ka, pat ja nodokļu maksātājs to izmanto kā dublējošu atbalstu, tas tik un tā ir atbalstāmi.

Iepazīstoties ar nodokļu politiku un sociālās jomas politiku, jāsecina, ka to veidošana nav savstarpēji saskaņota. Tās paredz atbalstu vienu un to pašu problēmu risināšanai, tomēr šādu kopējo vai summēto atbalstu un tā efektivitāti nevērtē un nekoordinē ne Labklājības ministrija, ne FM.

No 2009. gada līdz 2017. gada beigām, kad tika ieviests attiecīgais nodokļa atvieglojums, ne reizi nav tikuši vērtēti sasniegtie rezultāti, lai apzinātu, vai un cik tālu esam tikuši ceļā uz mērķi. Turklāt par nodarbinātību personām ar invaliditāti ir atbildīga ne tikai Labklājības ministrija, bet arī citas¹¹³ institūcijas, taču tām ir atšķirīga izpratne par šo personu vajadzībām, kas norāda, ka komunikācija un sadarbība¹¹⁴ starp iestādēm ir nepietiekama un nav vērsta uz risinājumiem.

Revīzijā Labklājības ministrijas eksperti informēja, ka par UIN atvieglojuma sniegtajām iespējām darba devējiem jaunu vietu radīšanai uzzināja tikai 2017. gada beigās, kad tika apstiprināta jaunā nodokļu politika¹¹⁵. Līdz ar to Labklājības ministrija, neapzinot nodokļu atvieglojumu sniegto atbalstu darba devējiem, plānoja savus pasākumus un atbalstu – atlīdzināt darba devējiem izdevumus, kas radušies, iekārtojot darba vietas sociāli atstumto grupu pārstāvjiem.

Labklājības ministrija ir noskaidrojusi¹¹⁶, ka, neskatoties uz abiem minētajiem atbalsta pasākumiem, Latvijā pastāv atsevišķi formāli mehānismi personu ar invaliditāti nodarbinātības veicināšanai, tomēr praksē trūkst vienota atbalsta uzņēmējiem, lai kompensētu papildu izmaksas, kas rodas, integrējot personas ar invaliditāti darba vidē. Tomēr jāatzīmē, ka pētījumā Labklājības ministrija vērtēja tikai darbaspēka nodokļu politiku, bet nevērtēja UIN atbalsta efektivitāti. No Latvijas Republikas tiesībsarga¹¹⁷ paustā un no fakta, ka tikai 2% izmanto UIN atvieglojumu, izriet, ka atvieglojums darba vietu radīšanai¹¹⁸ nerasniedz tam noteikto mērķi.

Attiecīgo stimulu nepietiekamību mērķa sasniegšanai Latvijas Republikas tiesībsargs¹¹⁹ pamatoja ar novērojumu, ka darba devējiem Latvijā īsti nav vēlmes pieņemt darbā cilvēkus ar invaliditāti un, ja uzņēmumi vēlas darbā pieņemt personu ar īpašām vajadzībām, tiem nav skaidri atbalsta nosacījumi.

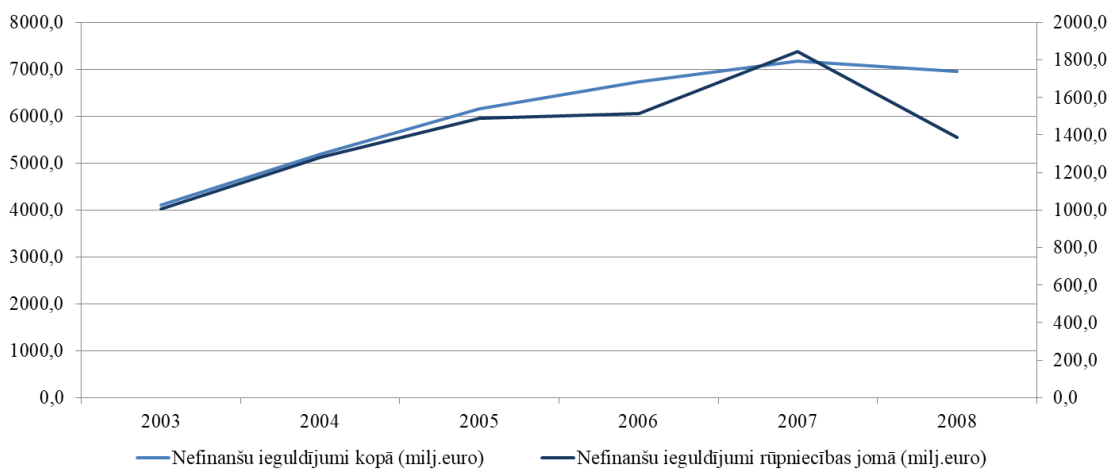
Nevērtējot esošā atvieglojuma efektivitāti un mērķu sasniegšanu, FM šo atvieglojumu neiekļāva jaunajā UIN regulējumā, un no 2018. gada atvieglojums zaudēja spēku. Savukārt, lai veicinātu sabiedrības dzīves kvalitātes uzlabošanu un sekmētu sociālās atstumtības riskam pakļautās iedzīvotāju grupas nodarbinātību, radot labvēlīgu sociālās uzņēmējdarbības vidi, Labklājības ministrija izstrādāja Sociālā uzņēmuma likumam pakārtotos normatīvos aktus, kā arī kapitālsabiedrībām, kam normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā ir piešķirts sociālā uzņēmuma statuss, tika ieviests UIN atvieglojums. Lai izvērtētu atbalsta programmu efektivitāti, Labklājības ministrija reizi divos gados sagatavos iesniegšanai Ministru kabinetam informatīvo ziņojumu par sociālo uzņēmumu darbību un attīstību¹²⁰.

2.3. Nepareizi stimuli liedz izmantot atvieglojumus

Kopš ieviests UIN, komersantiem ir bijusi iespēja izmantot atvieglojumu paātrinātai pamatlīdzekļu norakstīšanai¹²¹. Šādam atvieglojumam bija jāveicina komersantu produktivitātes uzlabošanās, aizstājot vecās ražošanas iekārtas ar jaunām.

Tomēr, lai komersantiem atļautu norakstīt pēc būtības lielāku vērtību nekā pamatlīdzekļa iegādes vērtība¹²², no 2006. gada līdz 2010. gadam tika ieviests jauns UIN atvieglojums tehnoloģisko iekārtu iegādei¹²³. Šādam atvieglojumam bija jāstimulē komersanti ieguldīt līdzekļus jaunās tehnoloģiskās iekārtās, tādējādi veicinot produktivitātes uzlabošanu.

Atbilstoši apkopotajai informācijai atvieglojums tehnoloģisko iekārtu iegādei¹²⁴ būtiski stimulēja rūpniecības komersantus ieguldīt līdzekļus tehnoloģisko iekārtu modernizācijā (skatīt Attēls Nr.23).

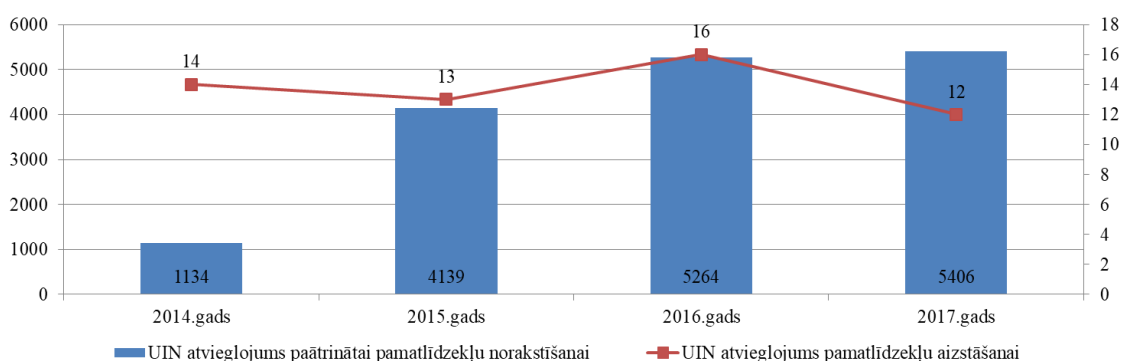

Attēls Nr.23 Komersantu investīciju tehnoloģiskajās iekārtās pieauguma temps

Avots: Centrālās statistikas pārvaldes dati, <http://data1.csb.gov.lv/sq/26151>

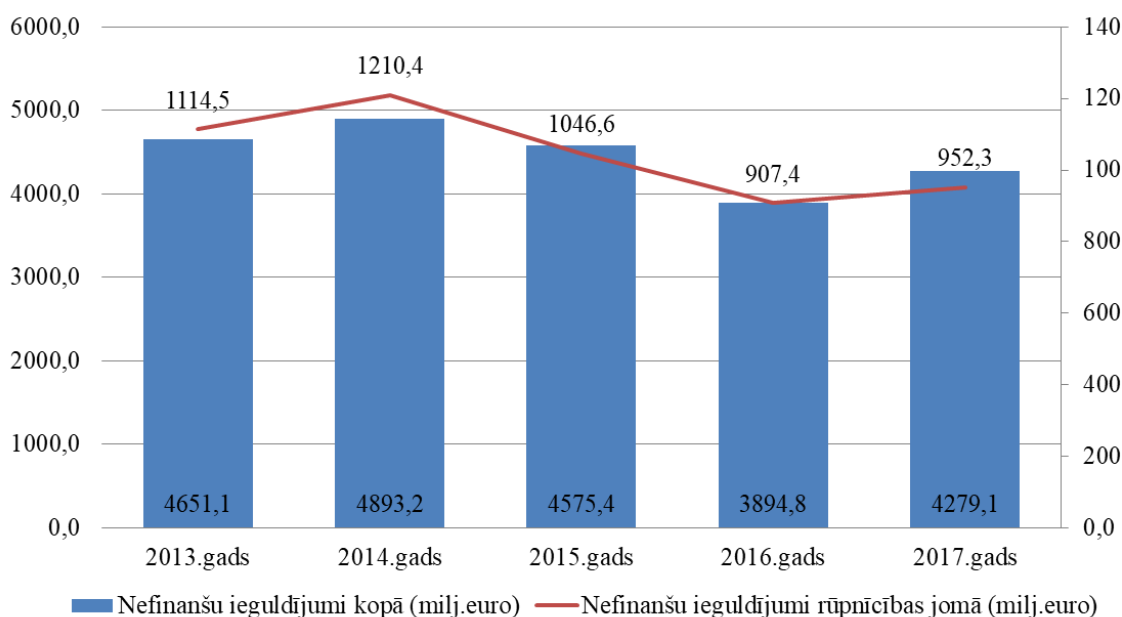
Kopš 2008. gada būtiski samazinājās atvieglojuma apmērs, tāpēc samazinājās komersantu vēlme ieguldīt līdzekļus tehnoloģiskajās iekārtās¹²⁵. Lai komersantiem radītu papildu stimulu novecojošo ražošanas iekārtu aizstāšanai ar jaunām ražošanas iekārtām¹²⁶, papildus jau spēkā esošajam atvieglojumam komersanta pamatlīdzekļu paātrinātai norakstīšanai 2008. gadā tika ieviests jauns UIN atvieglojums – pamatlīdzekļu aizvietošana¹²⁷, kura rezultātā komersanta peļņa no pamatlīdzekļa realizācijas tiek atbrīvota no UIN, ja tā vietā tiek iegādāts jauns pamatlīdzeklis.

Revīzijā konstatēts, ka komersanti vairāk izmanto UIN atvieglojumu paātrinātai pamatlīdzekļu norakstīšanai¹²⁸, nevis UIN atvieglojumu tehnoloģisko iekārtu aizstāšanai¹²⁹ (skatīt Attēls Nr.24).

Attēls Nr.24 UIN atvieglojumu, kuru mērķis ir saistīts ar tehnoloģisko iekārtu nomaiņu, izmantošana

Atbilstoši Ekonomikas ministrijas skaidrojumam¹³⁰ investīciju apjoms tehnoloģiskajās iekārtās līdz 2017. gadam būtiski kritās (skatīt Attēls Nr.25), jo bija vāja kreditēšana, zems pieprasījums, salīdzinoši augsts privātā sektora parādsaistību līmenis, kā arī ekonomiskās un politiskās situācijas nenoteiktība ārējā vidē.

Attēls Nr.25 Nefinanšu ieguldījumu dinamika

FM nav vērtējusi, kāpēc vienu atvieglojumu izmanto biežāk nekā citu, tāpēc nav pieejami skaidrojumi par iemesliem tik zemi atvieglojumu izmantošanai. Revidentu ieskatā, iespējams:

- atvieglojums ir lieks;
- nodokļu maksātājiem trūkst informācijas par atvieglojumu;
- atvieglojuma piemērošana ir apgrūtināta.

Bez iemeslu apzināšanas nav iespējams objektīvi rast risinājumu, kas stimulētu investīciju piesaisti jaunu tehnoloģisko iekārtu iegādei. Lai arī kopš 2017. gada ir vērojams investīciju tempu pieaugums, tomēr atbilstoši Ekonomikas ministrijas viedoklim¹³¹ investīcijas aug, tikai pateicoties ES fondu finansējumam. Valsts kontrole jau 2017. gadā norādīja¹³², ka FM jāizstrādā politikas plānošanas dokuments, kas ietvertu konkrētus mērķus, uzdevumus un saskaņotu nozaru ministriju rīcību publisko investīciju plūsmas stabilizēšanai pēc ES 2014.–2020. gada plānošanas perioda noslēguma, līdz ar to jau šobrīd būtu jāizvērtē un jārod risinājums, kā stimulēt komersantus ieguldīt līdzekļus tehnoloģisko iekārtu modernizēšanai, kas stiprinātu viņu produktivitāti un konkurētspēju ārējā tirgū.

2.4. Atvieglojumi neatbilst saņēmēju vajadzībām un iespējām

Lai stimulētu vecākus ar maziem bērniem atgriezties darbā un mazinātu ienākumu nevienlīdzību¹³³, Latvijā darbojas IIN atvieglojums par apgādībā esošām personām¹³⁴.

FM jau 2015. gadā norādīja¹³⁵, ka atvieglojums nesasniedz tam noteikto mērķi, jo personas ar maziem ienākumiem nespēj izmantot šo atvieglojumu, kā rezultātā palielinās ienākumu nevienlīdzība. Vienlaikus FM norāda, ka esošais atvieglojums ir jāskata kopsakarā ar citiem valsts pabalstiem par bērniem.

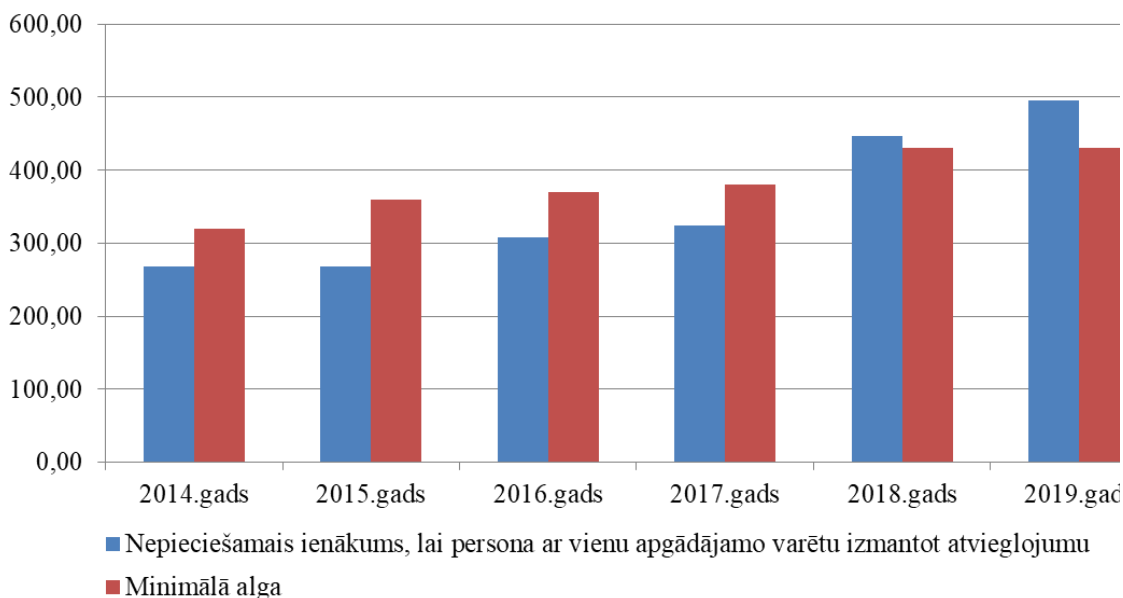
Lai gan FM uzskatīja, ka šī atvieglojuma summas palielināšana nav lietderīga, jo personas ar maziem ienākumiem jau tā nespēja pilnvērtīgi izmantot atvieglojumu, turklāt atvieglojuma palielināšana vēl vairāk sarežģītu un sadārdzinātu nodokļa administrēšanu, tomēr 2016. gadā, 2018. gadā un 2019. gadā atvieglojuma summa tika palielināta.

Revīzijā konstatēts, ka ar katru gadu pieaug ienākumu apjoms, no kura persona var pilnvērtīgi saņemt atvieglojumu par apgādājamajiem¹³⁶ (skatīt Tabula Nr.4), līdz ar to ar katru gadu samazinās personas ar zemiem ienākumiem iespējas saņemt šo atvieglojumu.

Tabula Nr.4 Mēneša ienākumu apjoms, no kura ir iespējams pilnvērtīgi izmantot atvieglojumu par apgādājamajiem

Periods	Apgādājamo skaits			
	Viens	Divi	Trīs	Četri
2014. gads	268,15	452,50	636,85	821,25
2015. gads	268,15	452,50	636,85	821,25
2016. gads	307,25	497,50	684,60	871,70
2017. gads	324,00	509,90	689,65	869,40
2018. gads	446,72	607,10	767,45	927,85
2019. gads	495,23	680,95	866,65	1052,37

Tā kā tieši daudz bērnu ģimenes ar zemiem ienākumiem nevarēja saņemt atvieglojumu pilnvērtīgi, 2017. gadā tika ieviests papildu valsts atbalsts¹³⁷. Tajā pašā laikā personām ar vienu apgādājamo situācija, salīdzinot ar 2015. gadu, ir būtiski pasliktinājusies (skatīt Attēls Nr.26). 2015. gadā minimālā alga bija par 26% lielāka nekā minimālais personas ienākums, lai saņemtu atvieglojumu par apgādājamo, turpretī no 2018. gada personas ienākumiem būtu jābūt par 4% lielākiem nekā minimālajai algai, lai pilnvērtīgi saņemtu atvieglojumu par apgādājamo. Jānorāda, ka situācija kopš 2018. gada ir tikai pasliktinājusies, jo, palielinoties minimālajam neapliekamajam minimumam, pieaug arī ienākumu līmenis, no kura persona var pilnvērtīgi saņemt tai pienākošos atvieglojumu. Tas nozīmē, ka persona, kurai atvieglojums nepieciešams, praksē no šī atvieglojuma gūst mazāku labumu nekā teorētiski būtu iespējams.

Attēls Nr.26 Personas ar vienu apgādājamo iespējas saņemt atvieglojumu pie minimālās algas

Finanšu ministrija ir apzinājusi minēto problēmu, tomēr līdz 2019.gadam piedāvātie risinājumi (kas paredz gada diferencētā neapliekamā minimuma un atvieglojuma par apgādībā esošas personas palielināšanu), praksē nav piemērojami nodokļa maksātājam pilnā apmērā, ja maksātāja ienākumi ir mazāki nekā maksātājam piemērojamā gada diferencētā neapliekamā apmērs un atvieglojums par vienu apgādībā esošu personu.

2.5. Atvieglojumu administrēšanas izmaksu un ieguvumu izvērtēšana

Kopš 1994. gada ir iespēja attaisnot izdevumus par nodokļa maksātāja un viņa ģimenes locekļu izglītības pakalpojumu izmantošanu¹³⁸, nosakot konkrētu summu nodokļa maksātājam un viņa ģimenes locekļiem (skatīt Tabula Nr.5), par kuru iespējams atgūt pārmaksāto nodokli.

FM 2015. gadā atzina, ka “attaisnoto izdevumu administrēšana ir sarežģīts un darbietilpīgs process, kam nepieciešami lieli administratīvie izdevumi”, arī nodokļu politikas pamatnostādņēs 2018.–2021. gadam tika iekļauts uzdevums līdz 2021. gadam ieviest automatisku nodokļa pārmaksas atmaksas sistēmu. Līdz 2019. gadam aprīlim ir notikušas diskusijas par iespējamiem risinājumiem minētā uzdevuma izpildei, tomēr normatīvo aktu izstrāde nav uzsākta.

Tabula Nr.5 Attaisnotie izdevumi.

Attaisnoto izdevumu apjoms līdz 31.12.2017.		Attaisnoto izdevumu apjoms no 01.01.2018.
Ziedojumi un dāvinājumi		Izdevumu kopsumma nedrīkst pārsniegt 50% no taksācijas gada apliekamā ienākuma lieluma, bet ne vairāk kā 600 <i>euro</i> taksācijas gadā par katru personu.
Ziedojumi vai dāvinājumi politiskām partijām		
Attaisnotie izdevumi par nodokļu maksātāja un ģimenes locekļu izglītības, medicīnas un ārstniecisko pakalpojumu izmantošanu		Izdevumu ierobežojumu par izglītības un medicīnas pakalpojumiem drīkst attiecināt gan uz nodokļa maksātāju, gan uz viņa ģimenes locekļiem, turklāt izdevumus var attiecināt uz nākamajiem trīs taksācijas gadiem.
2014. gads	213,43 <i>euro</i> gan par nodokļa maksātāju, gan par viņa ģimenes locekļiem	
2015. gads		
2016. gads	215 <i>euro</i> gan par nodokļa maksātāju, gan par viņa ģimenes locekļiem (t.sk. interešu izglītības apgūšana)	
2017. gads		

Revīzijā, analizējot VID datus¹³⁹ par personu deklarētajiem attaisnotajiem izdevumiem par nodokļu maksātāju un ģimenes locekļu saņemtajiem izglītības, medicīnas un ārstnieciskajiem pakalpojumiem, konstatēts, ka laika periodā no 2014. līdz 2017. gadam iesniegtas 1,6 milj. Gada ienākumu deklarācijas ar deklarētiem attaisnotajiem izdevumiem 160,2 milj. *euro* (skatīt Tabula Nr.6), kur vidējā summa svārstās ap 100 *euro*, taču minimālā deklarētā attaisnoto izdevumu summa ir viens cents (skatīt Tabula Nr.7).

Tabula Nr.6 VID informācija¹⁴⁰ par iesniegtajās Gada ienākumu deklarācijas uzrādītajām summām par izglītību un ārstnieciskajiem pakalpojumiem

Taksācijas gads	Iesniegto ienākumu deklarāciju skaits ar summām par izglītību un ārstnieciskajiem pakalpojumiem	Gada ienākumu deklarāciju summām un izdevumu kopsumma par izglītību un ārstnieciskajiem pakalpojumiem, <i>euro</i>	Gada ienākumu deklarētā kopsumma par izglītību un ārstnieciskajiem pakalpojumiem, <i>euro</i>	Gada ienākumu deklarācijās deklarētā minimālā summa, <i>euro</i>	Gada ienākumu deklarācijās deklarētā vidējā summa, <i>euro</i>
2014. gads	390 611	37 549 980	0,45	96,13	
2015. gads	414 511	40 648 014	0,21	98,06	
2016. gads*	424 507	43 701 995	0,01	102,95	
2017. gads*	361 821	38 267 048	0,02	105,76	
Kopā	1 591 450	160 167 037			

* Informācija var mainīties, jo Gada ienākumu deklarāciju var iesniegt trīs gadu laikā.

Tabula Nr.7 Gada ienākumu deklarācijās deklarēto attaisnoto izdevumu summas.

Deklarētie attaisnotie izdevumi, <i>euro</i>		Deklarāciju skaits	Attiecība pret kopējo deklarāciju skaitu
No	Līdz		
0,01	0,10	25	0,0%
0,11	10,00	54 973	5,0%
10,01	20,00	56 558	5,1%
20,01	30,00	58 421	5,3%
30,01	40,00	58 122	5,2%
40,01	50,00	50 991	4,6%
50,01	70,00	89 187	8,1%
70,01	90,00	78 282	7,1%
90,01	110,00	65 090	5,9%
110,01	130,00	55 358	5,0%
130,01	150,00	47 880	4,3%
> 150,00		491 218	44,4%
kopā:		1 106 105	100,0%

Attaisnotie izdevumi veido ap 4,9% no IIN atvieglojumu apjoma (skatīt Tabula Nr.8), taču to administrēšana ir pietiekami sarežģīta un resursu ietilpīga gan no nodokļu maksātāja, gan no VID puses. Personai ir jākrāj maksājumus apliecinājošie dokumenti, kuri jāglabā trīs gadus, un jāiesniedz Gada ienākumu deklarācijas, lai atgūtu 23 *euro* no katriem samaksātajiem 100 *euro*. Savukārt VID ir jāapstrādā iesniegtā informācija, jāpārlicinās par tās pareizību, jāpieņem lēmums un jāatmaksā nauda, turklāt papildus darbinieku veiktajam darbam gadu no gada tiek ieguldīti resursi attiecīgu IT rīku izveidē un pilnveidē, tai skaitā no 2016. gada ir pieejama arī attiecīga mobilā aplikācija.

Tabula Nr.8 IIN atvieglojums par attaisnotajiem izdevumiem pret pārējiem IIN atvieglojumiem (milj. *euro*)

Nodokļa atvieglojums	2014. gads	2015. gads	2016. gads	2017. gads*	% pret IIN nodokļa atvieglojumiem 2017. gadā
Attaisnotie izdevumi	41,9	44,9	42,2	200,1	4,9%

IIN atvieglojumi KOPĀ	867,7	847,6	855,7	2692,9	100%
-----------------------------	-------	-------	-------	--------	------

*Attiecīgo informāciju par 2017. gadu VID sniedza, sagatavojot informāciju pēc citas pieejas.

Lai gan nav iegūstami dati par VID izdevumiem attaisnoto izdevumu administrēšanai, jo VID tos neuzskaita nepieciešamajā detalizācijas pakāpē, ir iespējams veikt aptuvenu un vienkāršotu novērtējumu par valsts izdevumiem uz katrām atmaksātajiem 23 *euro*, kas ir aptuveni vidējā atmaksājamā summa. Aprēķinu balstījām uz VID aprēķinātajiem izdevumiem vienas deklarācijas apstrādei, kuru iesniedzis saimnieciskās darbības veicējs. Personai, kura veic saimniecisko darbību, negūstot peļņu, jāiesniedz gada ienākumu deklarāciju un valstij ir jāsamaksā minimālais 50 *euro* nodoklis¹⁴¹, lai segtu administrēšanas izmaksas. Ņemot vērā, ka attaisnoto izdevumu administrēšanā tiek izmantota līdzīga kārtība, kādu sniedz saimnieciskās darbības veicēji, var pieņemt, ka attaisnoto izdevumu administrēšanas izmaksas ir 50 *euro*. Minētais piemērs parāda, ka, lai personai no valsts budžeta izmaksātu 23 *euro*, šīs summas administrēšanai VID izlietos 50 *euro* deklarācijas apstrādes procesā.

Ieteikums

Lai nodrošinātu, ka sākotnējā situācijas izvērtējumā identificētās problēmas tiek novērstas un nodokļu atvieglojumi darbojas pilnvērtīgi un saskaņoti ar pārējo nozarēs pieejamo atbalstu (personai, komersantam vai nozarei piešķirtais valsts atbalsts – dotācijas, tiešmaksājumi, granti, stipendijas u.tml.), FM koordinēt spēkā esošo nodokļu atvieglojumu un to efektivitātes izvērtēšanu un konsultēt nozaru ministrijas.

3. Atvieglojumu saņēmēju profilēšanas nepieciešamība

Konstatējot problēmu, kuras viens no risinājumiem ir nodokļu atvieglojums, jau sākotnēji ir nepieciešams pēc iespējas precīzāk noteikt mērķauditoriju, kurai vēlamies sniegt atbalstu. Tas ir svarīgākais priekšnoteikums, lai atbalsts būtu mērķtiecīgi virzīts un sniegtu maksimālu efektu.

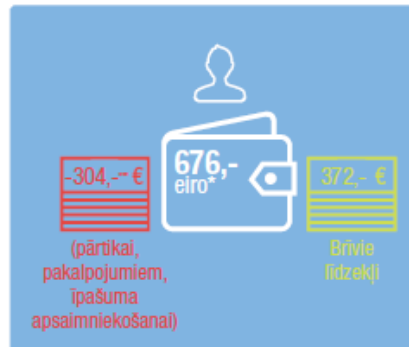
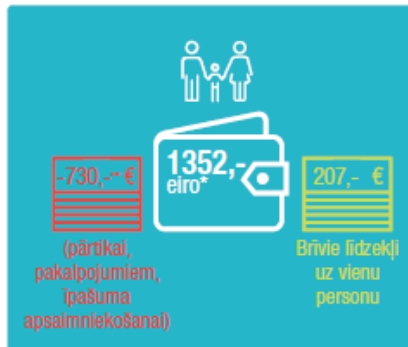
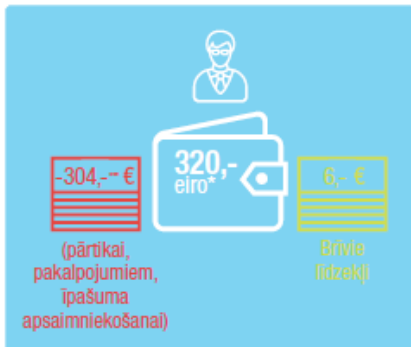
Sekmīga nodokļu atvieglojumu saņēmēju profilēšana novērš nevēlamas situācijas, piemēram, personas (gan fiziskas, gan juridiskas), kurām domāts un nepieciešams konkrētais atbalsts, praktiski nespēj izpildīt prasības, lai to saņemtu. Vai arī atvieglojumu izmanto ļoti plaša auditorija, un lielāko labumu gūst tie, kam atbalsts nemaz nav nepieciešams. Mērķtiecīgi virzot atbalstu, līdzekļi tiktu izlietoti jēgpilni, tādējādi radot arī nozīmīgu finanšu un sociālu efektu.

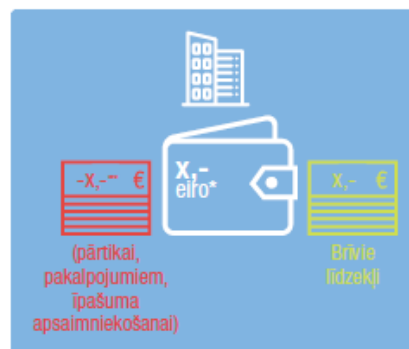
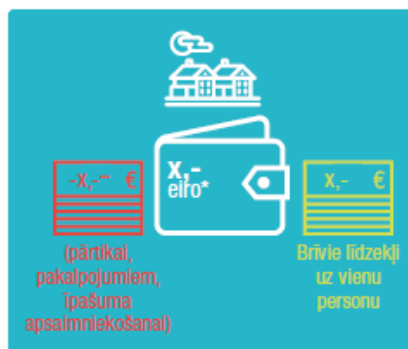
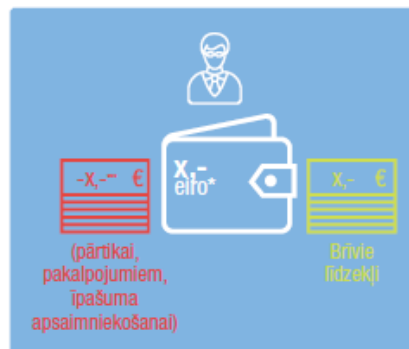
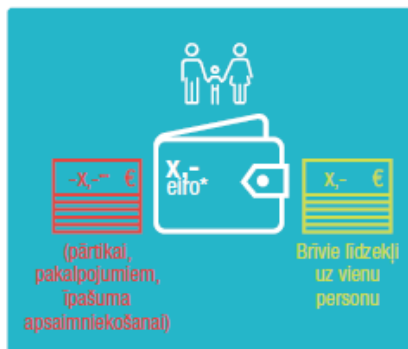
Vienlaicīgi ar vēlamo mērķu apzināšanu ir jāapzina visi potenciālie atvieglojuma saņēmēji, jāanalizē, vai potenciālie atvieglojuma saņēmēji tiešām varēs saņemt minēto atvieglojumu, ņemot vērā personas ienākumu līmeni, spējas un iespējas izpildīt nosacījumus atvieglojuma saņemšanai – faktiski jāveido klientu profili atbilstoši dažādām personu grupām. Tas palīdzētu saprast personu vajadzības un iespējas (skatīt Attēls Nr.27).

Turklāt ir jāizplāno, kā nodrošināt, ka potenciālie atvieglojuma saņēmēji ir informēti par viņiem pienākošos atvieglojumu, izvēloties ne tikai saziņas kanālu (televīzija, prese, sociālie tīkli, portāli u.tml.), bet arī informācijas klāstu pielāgojot katrai mērķa grupai nepieciešamajā apjomā.

Vai persona var atļauties veidot uzkrājumus, apmeklēt apmācības kursus, uzlabot veselību vai izmantot citus nodokļa atvieglojumus, kas pieejami tikai sākotnēji veicot samaksu par pakalpojumu?

Kurai personai būtu nepieciešami nodokļu atvieglojumi?

*Atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes publikotajiem datiem par personu vidējiem darba ienākumiem 2017. gadā.

** La.lv portālā¹⁴² publikotā vidējā pensija 2017. gadā.

***Iztikas minimums, kas pēc revidentu ieskatiem ir 80% no minimālās algas 2017. gadā. Ģimenes iztikas minimums – pirmajai personai ir 80% no minimālās algas, bet pārējām personām ir 70% no pirmās personas iztikas minimuma.

Attēls Nr.27 Kāpēc nepieciešama personu profilēšana?

Izveidojot personu profilu, ir jāvērtē, vai mērķauditorija nav izvēlēta par šauru, kas negatīvi ietekmēs plānotā efekta sasniegšanu. Pārāk plašas mērķauditorija noteikšana, savukārt, var radīt risku nodokļu

maksāšanas optimizēšanai. Piemēram, 2002.gadā tika ieviests UIN atvieglojums, kura mērķis ir piesaistīt nodokļu maksātājus, kuri veic starptautiskos pārvadājumus ar kuģiem. Vēsturiski Latvijā bija četri komersanti, kuri izmantoja šo atvieglojumu. FM atzina¹⁴³, ka, izvēloties mērķauditoriju ar tikai četriem nodokļu maksātājiem, nav iespējams sasniegt atvieglojuma mērķi. Savukārt IIN attaisnotajiem izdevumiem iemaksām dzīvības apdrošināšanai ar līdzekļu uzkrāšanu un trešā līmeņu pensiju uzkrāšanai mērķis bija stimulēt vidējā līmeņa ienākumu saņēmējus veidot uzkrājumus. Tomēr tika izvēlēta maksimāli plaša mērķauditorija, kā rezultātā arī tās personas, kuru uzkrāšanas motivācija nebija saistīta ar noteikto atvieglojumu, bet citiem apsvērumiem (ienākumu līmenis, finanšu prātība, tradīcijas ģimenē u.c.), par attaisnotajiem izdevumiem samazina maksājamo nodokli, turpretī personas ar zemiem ienākumiem, neatkarīgi no šāda atvieglojuma esamības, neveido uzkrājumus, jo to rīcībā nav brīvu finanšu līdzekļu¹⁴⁴.

Revīzijā kā vienu no problēmām atzīmējām nodokļu atvieglojuma mērķauditorijas profilēšanas trūkumu. Pat tajos gadījumos, kad nodokļu atvieglojumiem tiek noteikti skaidri mērķi un izmērāmi rādītāji, plānoto efektu nebūs iespējams sasniegt, ja nebūs izvēlēta pareizā mērķauditorija. Jo īpaši sociālajā jomā sniegtajam atbalstam nepieciešama izsvērta un rūpīga pieeja mērķauditorijas profilēšanai, jo atvieglojums tiek mērķēts uz sociāli mazāk aizsargātu personu loku.

No revīzijā pārbaudītajiem 94 atvieglojumiem septiņiem atvieglojumiem esam identificējuši, ka, nepareizi izvēloties atvieglojuma mērķa grupu, atvieglojumu izmanto ļoti neliels personu skaits vai tieši otrādi – atvieglojumu var izmantot kā nodokļu optimizācijas rīku. Lai parādītu, kāpēc ir svarīgi pareizi izvēlēties mērķa grupu, ziņojumā tiek aprakstīti trīs nodokļu atvieglojumu piemēri, kas visuzskatāmāk demonstrē minēto problēmu.

3.1. Pārāk plašas mērķauditorijas noteikšanas negatīvās sekas (uzkrājumu veidošanas piemērs)

Lai iedibinātu tradīciju personām veidot uzkrājumus, kas vecumdienās varētu nodrošināt pienācīgu dzīves līmeni, tika ieviests IIN atvieglojums par izdevumiem, kas veikti uzkrājumiem ar dzīvības apdrošināšanu un iemaksām 3.pensiju līmenī¹⁴⁵.

Atbilstoši ekspertu sniegtajam viedoklim¹⁴⁶ nodokļa atvieglojums bija mērķēts personām ar vidējiem ienākumiem, kuriem ir brīvie līdzekļi, bet nav ieraduma veidot iekrājumus vecumdienām. Personas ar lieliem ienākumiem neatkarīgi no atvieglojuma esamības veido uzkrājumus, lai vecumdienās nodrošinātu sev līdzvērtīgu dzīves līmeni. Savukārt personām ar zemiem ienākumiem, kam pēc ikdienu izdevumiem neatliek brīvie līdzekļi, nav iespējas šādu atvieglojumu izmantot.

No atvieglojuma ieviešanas līdz 2017. gadam personu ieradumi veidot uzkrājumus uzlabojās, tomēr, salīdzinot ar citām ES valstīm, kur uzkrājumu veidošanas tradīcijas ir veidotas jau ilgstoši, Latvijas iedzīvotāju vidū uzkrājumu veidošana aizvien ir ļoti zema¹⁴⁷. Turklāt jānorāda, ka atvieglojums sākotnēji bija izveidots nepilnīgi, tāpēc tika izmantots kā nodokļu optimizēšanas rīks, nevis reālu uzkrājumu veidošanai, jo:

- līdz 2011. gadam nebija skaidri noteikts apliekamais objekts uzkrājumu līgumiem ar daļēju uzkrājumu izmaksu. Līdz ar to personas vienlaicīgi varēja saņemt nodokļa atvieglojumu par uzkrājumu veidošanu un saņemt daļēju izmaksu no šiem uzkrājumiem;

- līdz 2017. gadam personas varēja noslēgt uzkrājumu līgumu uz pieciem gadiem, bet iemaksas veikt tikai piektā gada decembrī un jau pēc mēneša sestā gada janvārī saņemt iemaksāto summu atpakaļ. Līdz ar to atvieglojuma mērķis veidot uzkrājumus tika apiets un personas piemēroja atvieglojumu par viena mēneša uzkrājuma veidošanu.

Valsts kontrole jau 2017. gada revīzijā norādīja, ka uzkrājumus veido galvenokārt personas ar lieliem ienākumiem (57,1% no personām ar ienākumiem virs 5000 *euro* mēnesī veido uzkrājumus), kamēr zemo algu saņēmēju vidū uzkrājumus veido retais (tikai 4,6% no personām ar ienākumiem līdz 150 *euro* mēnesī veido uzkrājumus)¹⁴⁸.

Arī šajā revīzijā konstatēts, ka uzkrājumus veido personas ar ienākumiem virs 2000 *euro* mēnesī, kamēr vidējo ienākumu kategorijā mazāk nekā ceturtdaļa personu veido uzkrājumus (skatīt Tabula Nr.9).

Tabula Nr.9 Cik personas veic uzkrājumus katrā no ienākumu līmeņiem?

Ienākumi <i>euro</i>	mēnesī, līdz	Personu, kuras veica iemaksas Pensiju 3.līmenī vai uzkrājošajā dzīvības apdrošināšanā, īpatsvars no personām ar ienākumiem konkrētajā līmenī				
		2012	2013	2014	2015	2016
0,01	150	4,04%	4,06	4,22	4,64	4,71
150,01	300	6,94%	7,04	6,97	7,42	7,89
300,01	500	10,21	10,47	10,72	11,45	12,21
500,01	700	14,38	14,44	15,33	16,50	17,12
700,01	1 000	21,04	20,91	21,46	22,36	23,19
1 000,01	1 500	28,79	29,72	29,90	31,12	31,84
1 500,01	2 000	37,26	37,79	38,71	39,37	40,08
2 000,01	3 000	40,59	41,53	42,50	44,49	45,95
3 000,01	4 000	43,62	45,73	48,83	50,11	51,89
4 000,01	5 000	47,39	50,15	51,69	52,81	54,01
> 5 000		48,59	50,42	54,63	57,10	60,09

Lai mazinātu valsts atbalstu lielo algu saņēmējiem, bet neatceltu esošo atbalstu vidējo un mazo algu saņēmējiem veidot uzkrājumus, 2017. gadā veikti grozījumi normatīvajā aktā¹⁴⁹, kuru rezultātā līdz 4000 *euro* samazināta summa, kuru var izmantot kā attaisnotos izdevumus par uzkrājumu veidošanu, ar nosacījumu, ka tā nedrīkst būt lielāka par 10% no gada ienākumiem, turklāt tika noteikts, ka līgums uzkrājumu veidošanai slēdzams uz termiņu, kas nav mazāks par desmit gadiem.

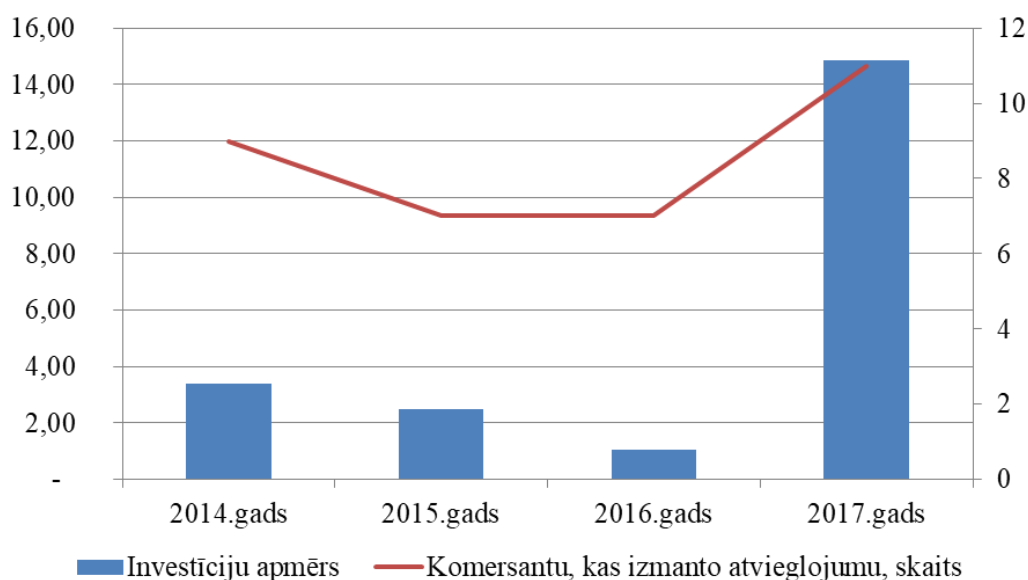
Atbilstoši Apdrošinātāju asociācijas sniegtajai informācijai izmaiņu rezultātā 2018. gadā par 92% samazinājās jaunu uzkrājumu līgumu slēgšana¹⁵⁰. Izmaiņu rezultātā tika pagarināts termiņš uz kuru slēdzams līgums un samazināta summa, par kuru iespējams piemērot nodokļu atvieglojumu, kas samazināja uzkrājumu veidošanas pievilcību iedzīvotāju acīs, šādi būtiski ietekmējot atvieglojuma mērķa sasniegšanu, tāpēc ir nepieciešams rūpīgs izvērtējums, vai esošā normatīvā regulējuma ietvarā mērķis ir sasniedzams.

3.2. Nepareizas mērķauditorijas noteikšanas negatīvās sekas (investīciju piesaistes piemērs)

Ar 2011. gadu tika atjaunots UIN atvieglojums atbalstāmo investīciju projektiem¹⁵¹, kuru bija plānots piemērot 26 komersantiem¹⁵² gadā. 2011. gadā atvieglojumam kvalificējās tikai viens komersants, jo esošais atvieglojums bija neefektīvs¹⁵³, līdz ar to atvieglojumam 2012.gadā tika veikti grozījumi, samazinot investīciju veikšanai nepieciešamos apjomus un pagarinot termiņu, kurā investīcijas veicamas, sagaidot, ka atvieglojumam ik gadu pieteiksies 8 komersanti.

Divu gadu laikā atvieglojumam kvalificējās tikai seši komersanti¹⁵⁴, tāpēc 2013. gadā normatīvajā aktā tika noteiktas papildus vēl astoņas nozares¹⁵⁵, kurās atvieglojums ir piemērojams. 2016. gadā atvieglojumu saņēmēju loks tika papildināts vēl vienu reizi, pievienojot vienu nozari¹⁵⁶.

Revīzijā konstatēts, ka laika periodā no 2014. gada līdz 2017. gadam minēto atvieglojumu izmantoja 27 komersanti, daži no tiem atvieglojumu izmantoja vairākus gadus pēc kārtas (skatīt Attēls Nr.28).

Attēls Nr.28 UIN atvieglojuma īpaši atbalstāmo investīciju projektiem izmantošanas dinamika (milj. euro).

Tā kā sākotnēji potenciālo atvieglojuma saņēmēju loks tika definēts neatbilstoši, atvieglojumu saņēma tikai daži komersanti, tomēr pēc vairākkārtīgām normatīvā regulējuma izmaiņām tika panākts, ka atvieglojumu var piemērot sākotnēji plānotajā apmērā – 26 komersanti.

3.3. Pārvērtēta atvieglojuma ietekme (ziedošanas piemērs)

FM 2011. gadā izvērtēja UIN atvieglojumu par veiktajiem ziedojumiem¹⁵⁷ efektivitāti un nodokļu administrēšanu un atzina, ka būtu jāvērtē atlaides nepieciešamība, jo 85% no ziedotās summas faktiski sedz valsts¹⁵⁸. Tomēr, lai neatceltu atbalstu sabiedriskā labuma organizācijām, Ministru kabinets informatīvo ziņojumu pieņēma zināšanai¹⁵⁹, un nekādas tālākas darbības šai jautājumā netika veiktas.

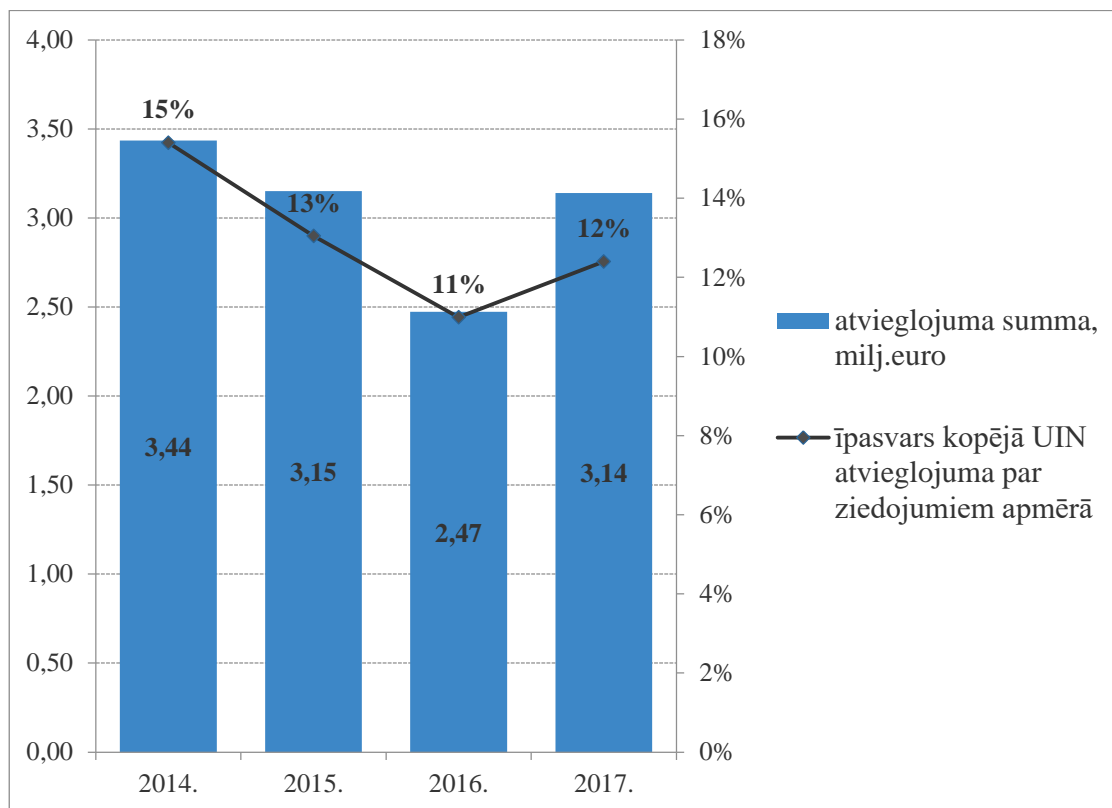
Izvērtējot FM sagatavoto informatīvo ziņojumu, konstatēts, ka tajā ir vispārīga informācija par UIN atvieglojumu, bet trūkst kvalitatīva un vispusīga izvērtējuma par atvieglojuma rezultātā sasniegtajiem mērķiem un secinājums, ka atvieglojums ir neefektīvs, nav pamatots ar konkrētiem faktiem un aprēķiniem.

Valsts kapitālsabiedrības izmanto normatīvajos aktos paredzētās tiesības ziedot¹⁶⁰, saņemot UIN atvieglojumu. Pēdējo četru gadu laikā UIN atvieglojumu ir izmantojušas astoņas valsts kapitālsabiedrības ar valsts kapitāla daļu un to meitas uzņēmumi, veidojot ļoti nebūtisku īpatsvaru no kopējā UIN atvieglojuma saņēmēju skaita (0,18%–0,36%). Taču valsts kapitālsabiedrību ziedojumu apmērs ir būtisks – valsts kapitālsabiedrību saņemtais UIN atvieglojums ir aptuveni 13% no visu komersantu saņemtā UIN atvieglojuma apjoma. 2017. gadā piecu valsts kapitālsabiedrību kopējais UIN atvieglojuma apmērs par veiktajiem ziedojumiem bija 3,14 milj. *euro*, turklāt viens no tiem – VAS “Latvijas valsts meži”¹⁶¹ veica pēc apjoma lielāko ziedojumu (skatīt Attēls Nr.29), saņemot 2,25 milj. *euro* UIN atvieglojumu.

FM laika posmā no 2011. līdz 2015. gadam izstrādāja koncepcijas par valsts kapitālsabiedrību ziedojumu politiku projektu, vairākkārtīgi to saskaņojot ar dažādām iestādēm un nevalstiskajām organizācijām. *Koncepcijas par kapitālsabiedrību – publiskas personas kapitālsabiedrību dāvināšanas (ziedošanas) politikas uzlabošanu* (turpmāk – Koncepcija) mērķis bija nodrošināt fiskāli atbildīgas dāvināšanas (ziedošanas) politikas īstenošanu un finanšu līdzekļu un mantas likumīgu izmantošanu atbilstoši sabiedrības interesēm¹⁶². Koncepcijā tika fiksēta situācija uz 2011. gadu un identificētas problēmas, kas saistītas ar kapitālsabiedrību praksi dāvinājumu (ziedošanas) veikšanā, un tika sniegti četri iespējamie risinājuma varianti, lai pilnveidotu dāvinājumu (ziedojumu) politiku.

FM piedāvāja atbalstīt Koncepcijas 3.variantu, kas paredzēja ziedošanas kārtības uzlabošanu, ievērojot korporatīvās pārvaldības principus¹⁶³. Risinājums saglabāja iespēju valsts kapitālsabiedrībām dāvināt (ziedot) organizācijām vai iestādēm, kas darbojās noteiktās jomās¹⁶⁴, bet paredzēja uzlabot lēmuma pieņemšanas procesu – izstrādājot dāvināšanas (ziedošanas) stratēģiju un nodrošinot informācijas atklātību. Vienlaicīgi FM atzina šī piedāvājuma negatīvo aspektu – tiek sašaurināts lēmumu par valsts kapitālsabiedrības dāvinājumiem (ziedojumiem) pieņēmēju loks. Valsts kapitālsabiedrības valdei tiek dotas tiesības lemt par ziedojuma lietderību un pamatotību. Faktiski kapitālsabiedrību valdēm tiktu dotas tiesības lemt par tiešu valsts budžetam piekritīgo naudas līdzekļu izlietojumu, nevirzot tos caur budžetu.

Attēls Nr.29 Valsts kapitālsabiedrību saņemtās UIN atlaides par ziedojumiem apjoms

Lai gan ir nepieciešams sakārtot valsts kapitālsabiedrību ziedošanas jautājumu, Ministru kabinets Konceptiju neskatīja. Kā skaidro FM, Konceptijas saskaņošanas procesā ministrijas un nevalstiskās organizācijas izteica atšķirīgus un pretējus viedokļus, neveicinot projekta turpmāku virzību ar tajā piedāvātajiem risinājuma variantiem. Mainoties tiesiskajiem apstākļiem – 2015. gada 1.janvārī stājoties spēkā Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likumam – Konceptijas projektā ietvertie risinājuma varianti nebija vairs saistoši un neatbilda tā brīža faktiskajai situācijai¹⁶⁵.

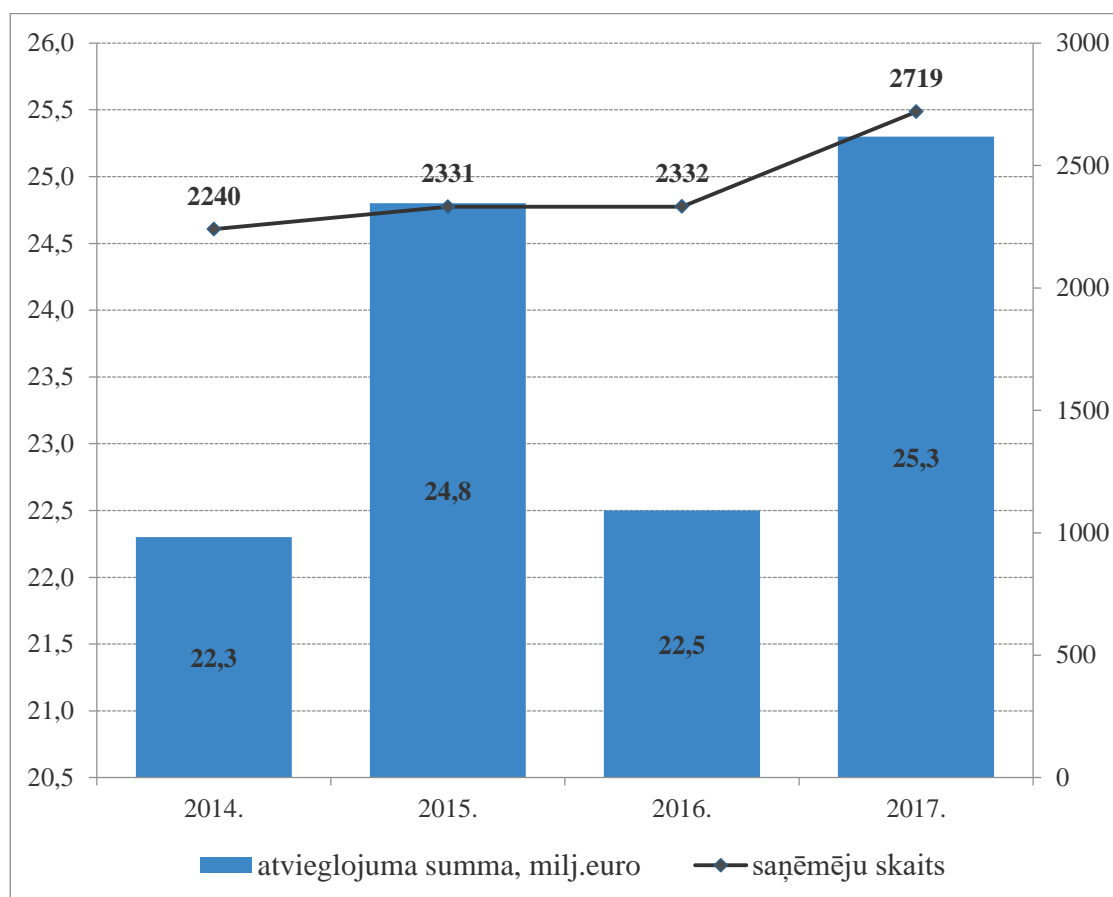
Lai arī Konceptija netika apstiprināta, faktiski šobrīd kapitālsabiedrību iesniegtos priekšlikumus ziedojumu veikšanai virs 1500 *euro*¹⁶⁶ FM izskata atbilstoši Konceptijā piedāvātajam risinājumam.

Saskaņā ar FM publiski pausto informāciju 2016. gadā biedrībām un nodibinājumiem ziedoti/dāvināti 79,8 miljoni *euro*, taču tikai aptuveni pusei no visiem uzņēmumu ziedojumiem piemērota nodokļu atlaide¹⁶⁷. Daļai nodokļu maksātāju UIN aprēķina rezultātā neveidojās maksājumi valsts budžetā, līdz ar to nebija pamata piemērot nodokļa atvieglojumu. Savukārt citi nodokļu maksātāji nenodrošināja attiecīgo nosacījumu izpildi, lai par ziedoto summu varētu piemērot nodokļa atvieglojumu – piemēram, ziedojums tika izmantots kā reklāmas izdevumi vai par ziedoto summu sabiedriskā labuma organizācija konkrētajam uzņēmumam sniedza noteikta veida pakalpojumu. UIN atvieglojumu ziedotājiem apmērs 2017. gadā bija 25,3 milj. *euro*, kas ir līdzvērtīgs 5,9% no kopējiem UIN ieņēmumiem. Ziedojumu, kuriem tiek piemērots UIN atvieglojums, apjomā pēdējo četru gadu laikā vērojamas periodiskas izmaiņas – vienu gadu samazinās, citu pieaug. Ziedotāju, kuri saņēmuši UIN atlaides, skaits, salīdzinot

ar 2014. gadu, ir būtiski pieaudzis – par 21,4%, un 2017. gadā šādu UIN atvieglojumu ir saņēmuši 2719 komersanti¹⁶⁸. Arī kopējā atvieglojuma summa pieaugusi par 13,5% (skatīt Attēls Nr.30).

Tā kā puse nodokļu maksātāju neizmantoja nodokļu atvieglojumu par veiktajiem ziedojumiem, nevar viennozīmīgi apgalvot, ka ziedojumu veikšana ir saistīta ar nodokļu atvieglojumu. Ir iespējami citu veidu ieguvumi, ko komersants saņem ziedojot, bet nepiemērojot atvieglojumu, – komersanta reklamēšana sabiedriskā labuma organizāciju rīkotajos pasākumos, organizāciju sniegtie pakalpojumi komersantam u.tml. Tātad vismaz pusei komersantu, kas ziedo, nav aktuāla atvieglojumu saņemšana.

Turklāt Valsts kontroles revīzijā¹⁶⁹ tika konstatēts, ka komersanti nodokļu atvieglojumu par veiktajiem ziedojumiem var izmantot nodokļu optimizācijai. Gadījumos, ja komersanta ziedojums konkrētam ziedojuma saņēmējam (biedrībai) nerada tiesības piemērot nodokļu atvieglojumu, ziedošanas darījumā kā starpnieks tiek iesaistīta pašvaldība, jo pašvaldībai ziedotajām summām tiek piemērots nodokļu atvieglojums. Savukārt pašvaldība šo saņemto ziedojumu jau pārskaita tālāk patiesajam ziedojuma saņēmējam. Šādi, veidojot trīsstūrveida darījumu, tiek apieti normatīvajos aktos noteiktie šķēršļi un nodokļa atvieglojumu saņem arī tie komersanti, kuri tos nedrīkstētu piemērot, ja būtu tieši ziedojuši attiecīgajai biedrībai.

Attēls Nr.30 UIN atvieglojuma ziedotājiem dinamika

Revīzijā, analizējot izmaiņas normatīvajā regulējumā, konstatēts, ka kopš 2018. gada nodokļu reformas ietvaros būtiski mainīta UIN aprēķināšanas kārtība, tai skaitā regulējums UIN atlaides par veiktajiem ziedojumiem¹⁷⁰ piemērošanai. No 2018. gada faktiski paplašinātas ziedošanas iespējas, paredzot, ka komersants var izvēlēties tikai vienu no trijiem atvieglojumiem un to piemērot visā pārskata gadā:

- neiekļaut ar nodokli apliekamajā bāzē ziedoto summu, bet ne vairāk kā 5 % apmērā no iepriekšējā pārskata gada peļņas pēc aprēķinātajiem nodokļiem;
- neiekļaut ar nodokli apliekamajā bāzē ziedoto summu, bet ne vairāk kā 2 % no iepriekšējā pārskata gadā kopējās darba ņēmējiem aprēķinātās bruto darba samaksas, no kuras veiktas VSAOI;
- samazināt aprēķināto UIN no dividendēm par 75 % no ziedotās summas, bet nepārsniedzot 20 % no aprēķinātā UIN no dividendēm.

Līdz ar UIN reformu un atvieglojumu nosacījumu maiņu ziedojumiem, sporta nozares pārstāvji 2018. gada augustā vērsa uzmanību uz būtisku finansējuma samazinājumu no ziedojumiem – privāto ziedojumu apjoms sporta organizācijām un pasākumiem 2018. gada pirmajā pusē krities par 75%. Sporta nozares pārstāvji aicināja valdību rast kompensējošus pasākumus 2018. gada, kā arī 2019. un 2020. gada valsts budžeta programmās, novēršot ziedojumu apmēra milzīgā krituma radītās negatīvās sekas, kamēr tiks pilnveidota nodokļu atlaižu kārtība vai izveidota cita sistēma sabiedriskā labuma organizāciju atbalstam¹⁷¹.

Sabiedriskā labuma organizācijas, nenorādot pamatotus datus, jau gada vidū uzsvēra, ka būtisks finansējuma iztrūkums veidojas tieši izmaiņu UIN aprēķināšanā un UIN atvieglojumu piemērošanā dēļ. Revīzijas laikā arī Kultūras ministrija sniedza informāciju¹⁷², ka kultūras jomā ir veiktas aptuvenas aplēses par finansējuma samazināšanos, tomēr UIN izmaiņu ietekmi uz ziedojumu samazināšanos ir grūti izvērtēt gada vidū – lielākā ziedojumu daļa parasti tiek veikta gada otrajā pusē. Kultūras ministrija plānoja¹⁷³ pasūtīt pētījumu, lai novērtētu ziedojumu samazināšanās iemeslus, kā arī UIN regulējuma izmaiņu ietekmi uz komersantu ziedošanas tradīcijām. Iegūstot šāda pētījuma rezultātus, Kultūras ministrija lems par tālākajām darbībām, ja nepieciešams, vēršoties pie FM ar attiecīgiem priekšlikumiem.

Bez datiem visa gada griezumā nav iespējams objektīvi novērtēt, vai tieši veiktās UIN regulējuma izmaiņas ietekmēja ziedojumu samazināšanos vai arī ziedojumu kritumam ir citi objektīvi iemesli, piemēram, komersanti ziedojumus veic gada otrajā pusē vai sakarā ar ekonomisko situāciju ir samazinājušies komersantu brīvie līdzekļi vai izvēlēts cits atbalstāmais projekts.

Tiecoties atbalstīt sabiedriskā labuma organizācijas, bet neņemot vērā, ka UIN atvieglojums nav galvenā motivācija ziedošanai, valsts faktiski ir izveidojusi sarežģītu mehānismu, kurā atbalstu organizācija var saņemt tikai pastarpināti, t.i., iesaistot komersantu – ziedotāju.

Finanšu ministrijas viedoklis

Finanšu ministrija (turpmāk – FM) ir izvērtējusi Valsts kontroles Revīzijas ziņojuma projektu “Nodokļu atlaides – neredzami budžeta izdevumi” (turpmāk – Revīzijas ziņojuma projekts) par veikto revīziju Nr. 2.4.1-41/2017 “Vai nodokļu atlaides un atvieglojumi sasniedz tiem noteiktos mērķus?”. FM pateicas Valsts kontrolei par veikto revīziju un norāda, ka šīs revīzijas izvēlētais temats un vērtējamās problēmas ir aktuālas un sabiedriski nozīmīgas. Novērtējam arī, ka Valsts kontrole ir ņēmusi vērā mūsu iebildumus par revīzijas ziņojumu un to papildinājusi ar mūsu komentāriem.

Kopumā FM apņemas, lai nodrošinātu, ka nodokļu atvieglojumu piemērošanas rezultātā iedzīvotāju un komersantu rīcībā palikušie līdzekļi palīdz sasniegt valsts mērķus un prioritātes, sadarbībā ar nozaru ministrijām, izstrādājot nodokļu politikas pamatnostādnes nākamajam periodam, iekļaut tajā konkrētu darbības plānu ar termiņiem, kādos visiem nodokļu atvieglojumiem tiks definēti mērķi un sasniedzamie rādītāji.

FM apņemas arī koordinēt un konsultēt nozaru ministrijas par nodokļu atvieglojumu efektivitātes izvērtēšanu. Savukārt no nozaru ministrijām sagaidām, ka tās, veidojot nozaru politiku, izvērtēs visu nozarei pieejamo finansējumu kopumā, t.i. ne tikai pieejamos nodokļu atvieglojumus, bet arī pārējo piešķirto valsts atbalstu (dotācijas, tiešmaksājumus, grantus, stipendijas u.tml.).

Revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes

Revīzijas mērķis

Revīzijas mērķis ir novērtēt, vai nodokļu atvieglojumi tiek ieviesti ar noteiktu mērķi un regulāri tiek novērtēta šo mērķu sasniegšana, pieņemot attiecīgus lēmumus par atvieglojumu atcelšanu, nepieciešamajām izmaiņām vai jauna atvieglojuma ieviešanu.

Juridiskais pamatojums

Likumības/lietderības revīzija “Vai nodokļu atlaides un atvieglojumi sasniedz tiem noteiktos mērķus?” ir veikta, pamatojoties uz Valsts kontroles 2017. gada darba plānu un Revīzijas un metodoloģijas departamenta 2017. gada 19.oktobra revīzijas uzdevumu Nr. 2.4.1-41/2017.

Revīziju veica revīzijas grupas vadītājs vecākais valsts revidents Staņislavs Jakušonoks, valsts revidentes Inga Žarikova, Ieva Putniņa, Vineta Dmitrijeva un Žanete Glaudiņa.

Revidentu un revidējamās vienības atbildība

Valsts kontroles revidenti ir atbildīgi par revīzijas ziņojuma sniegšanu, kas pamatojas uz revīzijas laikā gūtiem atbilstošiem, pietiekamiem un ticamiem revīzijas pierādījumiem.

Finanšu ministrija un Valsts ieņēmumu dienests ir atbildīgi par normatīvo aktu ievērošanu un revidentiem sniegtās informācijas patiesumu.

Revīzijas apjoms un ierobežojums

Revīzija ir veikta saskaņā ar Latvijas Republikā atzītiem starptautiskajiem revīzijas standartiem. Revīzija plānota un veikta tā, lai iegūtu pietiekamu pārliecību par nodokļu atvieglojumu ieviešanu, pārvērtēšanu, atcelšanu un uzraudzību.

Revīzija veikta par laika posmu no 2014. gada 1. janvāra līdz 2017. gada 31. decembrim.

Revīzijas apjomā iekļauta:

- Finanšu ministrija kā vadošā iestāde nodokļu jomā, kura izstrādā nodokļu politiku, tajā skaitā nodokļu atvieglojumu politiku;
- Valsts ieņēmumu dienests, kurš administrē IIN, UIN un PVN, tajā skaitā šo nodokļu atvieglojumus.

Vērtēšanas kritēriji

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts/nav sasniegts?
1. Vai nodokļu atvieglojumu mērķi tiek sasniegti ekonomiski/efektīvi?		
1.1. Vai atvieglojumu mērķi ir saistīti ar valsts un nozares plānošanas dokumentiem?		⊗ Nē, atvieglojumi nav saistīti ar valsts un nozares plānošanas dokumentiem.
1.2. Vai ir noteikti konkrētā laikā sasniedzami atvieglojumu rezultatīvie rādītāji?		⊙ Jaunajiem nodokļu atvieglojumiem daļēji tiek noteikti.
1.3. Vai atvieglojumu administrēšanas institūcija apkopo ticamu un pilnīgu informāciju par atvieglojumu rezultatīvo rādītāju sasniegšanu?		⊙ Informācija netiek apkopota, izņemot Zemkopības ministriju un daļēji Labklājības ministriju, Veselības ministriju un Izglītības un zinātnes ministriju.
1.4. Vai tiek apkopota informācija par atvieglojumu administrēšanas izdevumiem?		⊗ Nē, nevienā institūcijā nav pieejama uzskaitē, lai nodalītu konkrēti nodokļa atvieglojumu administrēšanas izdevumus.
1.5. Vai atvieglojumu rezultatīvie rādītāji tiek vērtēti pret atvieglojumu izmaksām (valsts negūtie nodokļu ieņēmumi ar atvieglojuma administrēšanas izmaksām) pēc noteiktas un skaidras metodikas?		⊗ Nē, tā kā netiek uzskaitīti atvieglojumu administrēšanas izdevumi, nav iespējams veikt izmaksu un ieguvumu analīzi.
1.6. Vai, nosakot atvieglojumu, tika izvērtēti alternatīvi varianti atvieglojuma administrēšanai?		⊙ Daļēji, atsevišķiem nodokļu atvieglojumiem tika vērtētas alternatīvas, piemēram, ieviešot PVN atvieglojumu Latvijai raksturīgajiem augļiem un dārzeņiem.
2. Vai likumdevējam un sabiedrībai ir pieejama pietiekama informācija par atvieglojumu rezultātiem?		
2.1. Vai atvieglojumu piemērošanu uzraugošā institūcija regulāri veic atvieglojumu mērķu sasniegšanas izvērtēšanu (vai atvieglojumu izmantoja plānotais skaits, vai atvieglojumu rezultātā uzlabojusies situācija konkrētajā jomā, vai atvieglojumu piemērošana nerada tirgus konkurences kropļojumu u.tml.)?		⊙ Daļēji, FM ir veikusi atsevišķus izvērtējumus par atsevišķiem nodokļiem vai atsevišķiem atvieglojumiem.
2.2. Vai likumdevējam nepieciešamo lēmumu (atcelt, veikt grozījumus vai pieņemt jaunu atvieglojumu) pieņemšanai tiek sniegta pilnvērtīga informācija?		⊙ Daļēji, par atsevišķiem atvieglojumiem ir veidotas darba grupas, kurās apspriesti iespējamie varianti un likumdevējam ir iesniegti informatīvie ziņojumi, kuros tiek aprakstīta situācija un iespējamie risinājumu scenāriji
2.3. Vai sabiedrībai tiek sniegta skaidra informācija par atvieglojumiem un to rezultātiem?		

-
- ⊗ Nē, FM publisko informāciju tikai par atvieglojumu finansiālo ietekmi uz valsts budžetu, nesniedzot informāciju par atvieglojumu sniegto atbalstu.
-

Revīzijas metodes

Revīzijā izmantotas šādas galvenās metodes:

- analizētas ārējo normatīvo aktu prasības un identificētas obligātās prasības;
- vērtēti normatīvo aktu anotācijās norādītie mērķi un rezultatīvie rādītāji;
- veiktas intervijas ar FM, VID, Veselības ministrijas, Zāļu valsts aģentūras, Nacionālā veselības dienesta, Slimību profilakses un kontroles centra, Veselības inspekcijas, Latvijas zobārstu asociācijas, Zemkopības ministrijas, Izglītības un zinātnes ministrijas, Kultūras ministrijas, Finanšu nozares asociācijas, Latvijas apdrošinātāju asociācijas, Ekonomikas ministrijas, Labklājības ministrijas un Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcijas atbildīgajām personām.

Revīzijas grupas vadītājs,
vecākais valsts revidents

S.Jakušonoks

Revīzijas grupa:

valsts revidente

valsts revidente

valsts revidente

V.Dmitrijeva

I.Putniņa

Ž.Glaudiņa

Termini un skaidrojumi

Sāsinājums/ termins	Skaidrojums
Nodokļu atvieglojumi	Starptautiskā praksē izmantoto terminu “tax expenditures”, kas ir dažādi izņēmumi no vispārējās nodokļu kārtības, tai skaitā nodokļu atvieglojumi, atlaides, samazinātās likmes, atbrīvojumi u.tml.
ES	Eiropas Savienība
EUROSAI	Eiropas Augstāko revīzijas iestāžu organizācija
IIN	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis
FM	Finanšu ministrija
NACE	Saimnieciskās darbības statistiskā klasifikācija
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
PVN	Pievienotās vērtības nodoklis
UIN	Uzņēmumu ienākuma nodoklis
VID	Valsts ieņēmumu dienests

Pielikums. Revīzijā pārbaudītie nodokļu atvieglojumi

Nr. p.k.	Atvieglojuma nosaukums	Normatīvais akts	Kad nodokļu atvieglojums ieviests?	Vai ir pieejama informācija par atvieglojuma ietekmi?
UIN				
1.	Atvieglojums pamatlīdzekļu aizstāšanas gadījumā	Likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 10. ¹ pants	līdz 2014. gadam	Jā
2.	Nodokļa atvieglojums par obligāto eksemplāru ražošanas izmaksām	UIN likuma 6. panta ceturtās daļas 11.punkts	līdz 2014. gadam	Jā
3.	Atbalsts par ienākumiem, kas gūti no mācību procesa	Likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 6. panta ceturtās daļas 18., 19., 20.punkts	no 2014. gada	Jā
4.	Banku un krājaizdevu sabiedrību izveidoto debitora parādiem paredzēto uzkrājumu neiekļaušana ar nodokli apliekamajā ienākumā un apdrošināšanas un pārāpdrošināšanas sabiedrību tehniskajām rezervēm paredzētie līdzekļi	Likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 7., 8.pants	līdz 2014. gadam	Jā
5.	Atvieglojums saistībā ar akciju atsavināšanu	Likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 6.panta pirmās daļas 8.punkts	līdz 2014. gadam	Jā
6.	Nodokļa atlaide 100% apmērā tiek piemērota invalīdu biedrību kapitālsabiedrības, medicīniska rakstura fondu, kā arī citu labdarības fondu kapitālsabiedrībām	Likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 21. pants	līdz 2014. gadam	Jā
7.	Nodokļa atlaide gaisa transporta sabiedrībām	Likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 3.panta 4. ⁷ daļa	līdz 2014. gadam	Jā
8.	Atvieglots nodokļu režīms kuģošanas nozarei par kuģu pārvadājumiem iekšzemes uzņēmumiem	Likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 2. ¹ pants	līdz 2014. gadam	Jā
9.	Paātrināta pamatlīdzekļu norakstīšanas kārtība	Likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 13. panta pirmās daļas 3.punkts	līdz 2014. gadam	Jā
10.	Atbalsts finanšu nozarei saistībā ar ES vai Eiropas Ekonomikas zonas publiskās apgrozības vērtspapīru atsavināšanu	Likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 6. panta pirmās daļas 81.un 82.punkts, un ceturtās daļas 9.punkts	līdz 2014. gadam	Jā
11.	Atlaides ziedotājiem	Likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 20. ¹ pants	līdz 2014. gadam	Jā
12.	Nodokļa atlaide lauksaimniekiem par summām, kas izmaksātas subsīdiju veidā attīstībai	Likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 6.panta ceturtās daļas 2.punkts	līdz 2014. gadam	Jā

Nr. p.k.	Atvieglojuma nosaukums	Normatīvais akts	Kad nodokļu atvieglojums ieviests?	Vai ir pieejama informācija par atvieglojuma ietekmi?
13.	Nodokļa atvieglojums par izveidotām darba vietām cilvēkiem ar invaliditāti	Likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 6. panta ceturrtās daļas 12.punkts	līdz 2014. gadam	J
14.	Atlaide, realizējot atbalstāmo investīciju projektus	Likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 17. ² pants	līdz 2014. gadam	Jā
15.	Atlaide investīciju veikšanai brīvostās vai speciālajās ekonomiskajās zonās	Likuma "Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās" III daļa	līdz 2014.gadam	Jā
IIN				
1.	Apdrošināšanas kompāniju izmaksātās atlīdzības, iestājoties apdrošināšanas gadījumam – dzīvības un veselību nelaiemes gadījumi, slimības dēļ (neatkarīgi no tā, kurš noslēdz līgumu)	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 4.punkts	līdz 2014.gadam	Jā
2.	Attaisnotie izdevumi par ziedojumiem	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 10.panta pirmās daļas 3.punkts	līdz 2014.gadam	Jā
3.	Ienākumi no lauksaimniecības	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 1.punkts	līdz 2014.gadam	Jā
4.	Reliģisko organizāciju palīdzība līdz 1000 EUR gadā	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 25.punkts	līdz 2014.gadam	Jā, kopā ar atvieglojumiem, kuru apmēru nosaka Ministru kabinets
5.	Ienākums, kas gūts kā starpība starp atgriezto nekustamo īpašumu un atlikošo kredītu (nolikto atslēgu princips)	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 35. ⁴ punkts	no 2016.gada	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem
6.	Ienākums no nekustamā īpašuma atsavināšanas, ja 12 mēnešu laikā iegādājas funkcionāli līdzīgu īpašumu	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 34.punkts	līdz 2014.gadam	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem
7.	Ienākumi no personīgā īpašuma atsavināšanas (izņemot *pārdošanai izgatavotas/iegādātas lietas; *kapitāla nodokļa objekts; *metāllūžņu pārdošana)	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 19. ² punkts	līdz 2014.gadam	Daļēji, tikai tie kuri deklarē
8.	Ienākums no operatīvās darbības subjektiem	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 29.punkts	līdz 2014.gadam	Nē

Nr. p.k.	Atvieglojuma nosaukums	Normatīvais akts	Kad nodokļu atvieglojums ieviests?	Vai ir pieejama informācija par atvieglojuma ietekmi?
9.	Loteriju laimesti	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 26.punkts	līdz 2014.gadam	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem
10.	Par apgādājamo	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 13.panta pirmās daļas 1. punkts	līdz 2014.gadam	Jā
11.	Donorpalīdzība	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 18.punkts	līdz 2014. gadam	Nē
12.	Pabalsts amatpersonas (darbinieka), karavīra ievainojuma, sakropļojuma vai citāda veselībai nodarīta kaitējuma gadījumā	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 37.punkts	līdz 2014. gadam	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem
13.	Papildpensijas kapitāls, kas veidojies no radnieku veiktajām iemaksām	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 4. ¹ punkts	līdz 2014. gadam	Jā
14.	Kompensācija, kas samaksāta cietušajam par radīto kaitējumu, pamatojoties uz tiesas nolēmumu vai brīvprātīgi kriminālprocesā	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 36. ² punkts	no 2015. gada	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem
15.	Izložu un azartspēļu laimesti	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 5.punkts	līdz 2014. gadam	Jā
16.	Attaisnotie izdevumi autordarbu radīšanai	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 10.panta pirmās daļas 4.punkts	līdz 2014. gadam	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem
17.	Ienākumi no valsts un pašvaldības vērtspapīriem	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 6.punkts	līdz 2014. gadam	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem
18.	Par invaliditāti un politiski represētām personām	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 13.panta pirmās daļas 4.punkts	līdz 2014. gadam	Jā
19.	Saskaņā ar Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likumu izmaksājamais zaudējumu atlīdzinājums	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 36. ¹ punkts	līdz 2014. gadam	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem
20.	Darba devēja piešķirts apbalvojums, kam ir morāla novērtējuma raksturs	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 32.punkts	līdz 2014. gadam	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem

Nr. p.k.	Atvieglojuma nosaukums	Normatīvais akts	Kad nodokļu atvieglojums ieviests?	Vai ir pieejama informācija par atvieglojuma ietekmi?
21.	Sabiedriskā labuma organizācijas palīdzība līdz 1000 EUR gadā	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 27.punkts	līdz 2014. gadam	Jā, kopā ar atvieglojumiem, kuru apmēru nosaka Ministru kabinets
22.	Pabalsti par dienestu ārvalstīs	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 40.punkts	līdz 2014. gadam	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem
23.	Pabalsts Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonas ar speciālo dienesta pakāpi nāves gadījumā	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 37.punkts	no 2015. gada	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem
24.	Konkursu un sacensību balvas līdz 143 EUR	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 10.punkts	līdz 2014. gadam	Jā
25.	Attaisnotie izdevumi par dzīvības apdrošināšanu ar līdzekļu uzkrāšanu	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 10.panta pirmās daļas 6.punkts	līdz 2014. gadam	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem
26.	Palīdzība no arodbiedrības naudas līdzekļiem līdz 1000 EUR gadā	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 20.punkts	līdz 2014. gadam	Jā, kopā ar atvieglojumiem, kuru apmēru nosaka Ministru kabinets
27.	Darba devēja izmaksātais bērnu pabalsts 213,43 EUR	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 14.punkts	līdz 2014. gadam	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem
28.	Attaisnotie izdevumi par izglītību un medicīnu	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 10.panta pirmās daļas 2.punkts	līdz 2014. gadam	Jā
29.	Atlīdzība, kas saņemta par kaitējumu darbaspējas zaudējuma sakarā	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 13.punkts	līdz 2014. gadam	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem
30.	Ienākums no darbinieku akciju pirkuma tiesību īstenošanas	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 43.punkts	līdz 2014. gadam	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem
31.	Ienākums no nekustamā īpašuma atsavināšanas sabiedrības vajadzībām	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 34. ¹ punkts	līdz 2014. gadam	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem
32.	Ienākums no nekustamā īpašuma atsavināšanas (ilgāk par 60 mēnešiem īpašumā)	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 33.punkts	līdz 2014.gadam	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem

Nr. p.k.	Atvieglojuma nosaukums	Normatīvais akts	Kad nodokļu atvieglojums ieviests?	Vai ir pieejama informācija par atvieglojuma ietekmi?
33.	Kompensācija par dzīvojamo telpu atbrīvošanu denacionalizētajos vai īpašniekam atgrieztajos namos	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 28.punkts	līdz 2014. gadam	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem
34.	No valsts budžeta saņemtie pabalsti	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 7.punkts	līdz 2014. gadam	Jā
35.	Komandējuma nauda un darba brauciena kompensācija	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 16. ¹ punkts	līdz 2014. gadam	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem
36.	Atbalsts izmaksu segšanai Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta projekta īstenošanai	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 42.punkts	līdz 2014. gadam	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem
37.	Saskaņā ar likumu "Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" izmaksātais zaudējumu atlīdzinājums	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 36.punkts	no 2015. gada	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem
38.	Labums no darba devējam piederoša vai darba devēja rīcībā esoša vieglā pasažieru automobiļa izmantošanas	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 41.punkts	līdz 2014. gadam	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem
39.	Uzturēšanas līdzekļi no speciālās aizsardzības iestādes	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 31.punkts	līdz 2014. gadam	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem
40.	Ienākums no nekustamā īpašuma pārdošanas laulības šķiršanas gadījumā	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 34.punkts	līdz 2014. gadam	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem
41.	Uz tiesas sprieduma pamata no valsts budžeta izmaksājamās kompensācijas	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 36.punkts	līdz 2014. gadam	Jā, kopā ar pārējiem deklarētajiem atbrīvojumiem
42.	Neapliekamais minimums	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 12.panta pirmā daļa	līdz 2014. gadam	Jā
43.	Attaisnotie izdevumi par iemaksām pensiju fondos	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 10.panta pirmās daļas 5.punkts	līdz 2014. gadam	Jā
44.	Ienākums, kas gūts Maksātspējas likumā noteikto saistību dzēšanas procedūras ietvaros	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 35.punkts	no 2014. gada	Jā

PVN

Nr. p.k.	Atvieglojuma nosaukums	Normatīvais akts	Kad nodokļu atvieglojums ieviests?	Vai ir pieejama informācija par atvieglojuma ietekmi?
1.	Izglītības pakalpojumi, ko sniedz pedagogi, pasniedzot privātskolas vispārējās izglītības, profesionālās izglītības un augstākās izglītības mācību programmu ietvaros	Pievienotās vērtības nodokļa likuma 52.panta pirmās daļas 14.punkts	līdz 2014. gadam	Daļēji, tikai tie kas ir reģistrēti kā PVN maksātāji
2.	Skolēnu pārvadājumu pakalpojuma daļa, ko finansē no pašvaldību budžetiem un ko veic licencēti pārvadātāji	Pievienotās vērtības nodokļa likuma 52.panta pirmās daļas 15.punkts	līdz 2014. gadam	Daļēji, tikai tie kas ir reģistrēti kā PVN maksātāji
3.	Pirmsskolas izglītības iestāžu sniegtie bērnu uzturēšanās un pirmsskolas izglītības pakalpojumi	Pievienotās vērtības nodokļa likuma 52.panta pirmās daļas 11.punkts	līdz 2014. gadam	Daļēji, tikai tie kas ir reģistrēti kā PVN maksātāji
4.	Bezdarbnieku profesionālās apmācības vai pārkvalificēšanas pakalpojumi	Pievienotās vērtības nodokļa likuma 52.panta pirmās daļas 16.punkts	līdz 2014. gadam	Daļēji, tikai tie kas ir reģistrēti kā PVN maksātāji
5.	Izglītības pakalpojumi, kuru sniegšanu nodrošina citu valstu izglītības iestādes	Pievienotās vērtības nodokļa likuma 52.panta pirmās daļas 13.punkts	līdz 2014. gadam	Daļēji, tikai tie kas ir reģistrēti kā PVN maksātāji
6.	Valsts atzītu izglītības iestāžu pakalpojumi vispārējās izglītības, profesionālās izglītības, augstākās izglītības un interešu izglītības jomā, kā arī ar šiem izglītības pakalpojumiem cieši saistītu pakalpojumu sniegšana un preču piegāde, ko veic minētās izglītības iestādes	Pievienotās vērtības nodokļa likuma 52.panta pirmās daļas 12.punkts	līdz 2014. gadam	Daļēji, tikai tie kas ir reģistrēti kā PVN maksātāji
7.	Ar medicīnu saistītie pakalpojumi, kas nepieciešami, lai nodrošinātu medicīnas pakalpojumu sniegšanu	Pievienotās vērtības nodokļa likuma 52.panta pirmās daļas 4.punkts	līdz 2014. gadam	Daļēji, tikai tie kas ir reģistrēti kā PVN maksātāji
8.	Zobu tehniķu un zobu higiēnistu sniegtie pakalpojumi pacientam	Pievienotās vērtības nodokļa likuma 52.panta pirmās daļas 7.punkts	līdz 2014. gadam	Daļēji, tikai tie kas ir reģistrēti kā PVN maksātāji
9.	Medicīnisko ierīču (arī to komplektējošo daļu, rezerves daļu un piederumu) piegāde	Pievienotās vērtības nodokļa likuma 42.panta otrā daļa	līdz 2014. gadam	Jā
10.	Medikamentu piegāde	Pievienotās vērtības nodokļa likuma 42.panta pirmā daļa	līdz 2014. gadam	Jā
11.	Apdrošināšanas un pārapdrošināšanas pakalpojumi, kā arī apdrošināšanas un pārapdrošināšanas starpniecības pakalpojumi	Pievienotās vērtības nodokļa likuma 52.panta pirmās daļas 20.punkts	līdz 2014. gadam	Daļēji, tikai tie kas ir reģistrēti kā PVN maksātāji
12.	Kultūras pakalpojumi	Pievienotās vērtības nodokļa likuma 52.panta pirmās daļas 17.punkts	līdz 2014. gadam	Daļēji, tikai tie kas ir reģistrēti kā PVN maksātāji

Nr. p.k.	Atvieglojuma nosaukums	Normatīvais akts	Kad nodokļu atvieglojums ieviests?	Vai ir pieejama informācija par atvieglojuma ietekmi?
13.	Nekustamā īpašuma pārdošana, izņemot nelietota nekustamā īpašuma pārdošanu un apbūves zemes pārdošanu	Pievienotās vērtības nodokļa likuma 52.panta pirmās daļas 24.punkts	līdz 2014. gadam	Daļēji, tikai tie kas ir reģistrēti kā PVN maksātāji
14.	Īpašs nodokļa piemērošanas režīms darījumos ar ieguldījumu zeltu	PVN likuma 139.pants	līdz 2014. gadam	Daļēji, jo PVN deklarācijā dati sniedz informāciju par visiem darījumiem, līdz ar to nevar nodalīt par kādu atbrīvojumu
15.	Kooperatīvo sabiedrību sniegtie pakalpojumi šo kooperatīvo sabiedrību biedriem, ja šāds atbrīvojums nerada konkurences izkropļojumu (izslēgts no 01.06.2017.)	Pievienotās vērtības nodokļa likuma 52.panta pirmās daļas 8.punkts	līdz 2014. gadam	Daļēji, tikai tie kas ir reģistrēti kā PVN maksātāji
16.	Koksnes kurināmā piegāde iedzīvotājiem	Pievienotās vērtības nodokļa likuma 42.panta pirmās daļas 11.punkts	līdz 2014. gadam	Jā
17.	Preču piegādes un pakalpojumu sniegšana bērnu un jauniešu tiesību aizsardzības mērķiem, ko veic sabiedriskā labuma organizācijas	Pievienotās vērtības nodokļa likuma 52.panta pirmās daļas 10.punkts	līdz 2014. gadam	Daļēji, tikai tie kas ir reģistrēti kā PVN maksātāji
18.	Izmitināšanas pakalpojumi tūristu mītnēs	Pievienotās vērtības nodokļa likuma 42.panta pirmās daļas 10.punkts	līdz 2014. gadam	Jā
19.	Preču imports, ko veic starptautiskas organizācijas, diplomātiskās un konsulārās pārstāvniecības, ievērojot specifiskus nosacījumus	Pievienotās vērtības nodokļa likuma 53.panta septītā daļa	līdz 2014. gadam	Nē
20.	Siltumenerģijas piegāde iedzīvotājiem	Pievienotās vērtības nodokļa likuma 42.panta pirmās daļas 12.punkts	līdz 2014. gadam	Jā
21.	Īpašs nodokļa piemērošanas režīms lauksaimniekam	Pievienotās vērtības nodokļa likuma 135.pants	līdz 2014. gadam	Jā
22.	Preču imports, kas netiek aplikts ar muitas nodokli	Pievienotās vērtības nodokļa likuma 53.panta trešā daļa	līdz 2014. gadam	Nē
23.	Ieguldījumu fondu, valsts fondēto pensiju shēmas ieguldījumu, slēgto un atklāto pensiju fondu, riska kapitāla fondu, kā arī apdrošināšanas sabiedrību un citu ieguldījumu portfeļu, kuri ir kolektīvi ieguldījumi vai arī izveidoti uz šādu fondu noteikto prasību pamata (ieskaitot tehniskās rezerves un garantiju fondus) pārvalde	Pievienotās vērtības nodokļa likuma 52.panta pirmās daļas 22.punkts	līdz 2014. gadam	Daļēji, tikai tie kas ir reģistrēti kā PVN maksātāji

Nr. p.k.	Atvieglojuma nosaukums	Normatīvais akts	Kad nodokļu atvieglojums ieviests?	Vai ir pieejama informācija par atvieglojuma ietekmi?
24.	Zivsaimniecības nozarē darbojošās personas nozvejotā loma ieviešana ostās pirms tā piegādes, ja tas nav apstrādāts vai nav konservēts pārdošanai	Pievienotās nodokļa vērtības likuma 53.panta astotā daļa	līdz 2014. gadam	Nē
25.	Pasta apmaksas zīmes, ko laiž apgrozībā un piegādā saskaņā ar Pasta likumu	Pievienotās nodokļa vērtības likuma 52.panta pirmās daļas 2.punkts	līdz 2014. gadam	Daļēji, tikai tie kas ir reģistrēti kā PVN maksātāji
26.	Azartspēles, izlozes un loterijas, tai skaitā azartspēles un izlozes, kuru organizēšana notiek ar elektronisko sakaru pakalpojumu starpniecību	Pievienotās nodokļa vērtības likuma 52.panta pirmās daļas 23.punkts	līdz 2014. gadam	Daļēji, tikai tie kas ir reģistrēti kā PVN maksātāji
27.	Preču iegāde ES teritorijā, kuru imports būtu atbrīvots no nodokļa	Pievienotās nodokļa vērtības likuma 54.panta otrā daļa	līdz 2014. gadam	Nē
28.	Preču sūtījumi, kas nepārsniedz 22 euro	Pievienotās nodokļa vērtības likuma 53.panta ceturtnā daļa	līdz 2014. gadam	Nē
29.	Finanšu darījumi	Pievienotās nodokļa vērtības likuma 52.panta pirmās daļas 21.punkts	līdz 2014. gadam	Daļēji, tikai tie kas ir reģistrēti kā PVN maksātāji
30.	Preču imports komerciālā nolūkā, ja to kopējā vērtība nepārsniedz 22 euro	Pievienotās nodokļa vērtības likuma 53.panta piektā daļa	līdz 2014. gadam	Nē
31.	Zelta, monētu un banknošu piegāde Latvijas Bankai	Pievienotās nodokļa vērtības likuma 52.panta pirmās daļas 19.punkts	līdz 2014. gadam	Daļēji, tikai tie kas ir reģistrēti kā PVN maksātāji
32.	Pasažieru un to bagāžas regulāro pārvadājumu pakalpojumi iekšzemē	Pievienotās nodokļa vērtības likuma 42.panta pirmās daļas 4.punkts	līdz 2014. gadam	Jā
33.	Iedzīvotājiem sniegtie dzīvojamo telpu īres pakalpojumi	Pievienotās nodokļa vērtības likuma 52.panta pirmās daļas 25.punkts	līdz 2014. gadam	Daļēji, tikai tie kas ir reģistrēti kā PVN maksātāji
34.	Preču imports, ko iekšzemē ievie personīgajā bagāžā fiziskā persona, kas ierodas no trešās valsts vai trešās teritorijas, ja šādu preču importu neveic komerciālā nolūkā, ievērojot specifiskus nosacījumus	Pievienotās nodokļa vērtības likuma 53.panta desmitā daļa	līdz 2014. gadam	Nē
35.	Cilvēka orgānu, mātes piena un cilvēka asiņu (tai skaitā asins plazmas un asins šūnu) piegāde	Pievienotās nodokļa vērtības likuma 52.panta pirmās daļas 5.punkts	līdz 2014. gadam	Daļēji, tikai tie kas ir reģistrēti kā PVN maksātāji

Atsauces

- ¹ FM mājas lapā publicētais ziņojums par nodokļu atvieglojumiem 2016. gadā, http://fm.gov.lv/lv/sadalas/nodoklu_politika/noderiga_informacija/informativie_zinojumi_un_petijumi/, resurss apskatīts 09.10.2018.
- ² FM 22.05.2019. vēstule Nr.1.2-8/15-2//2366 Valsts kontrolei.
- ³ MK 24.05.2017. rīkojuma Nr.245 “Par Valsts nodokļu politikas pamatnostādņem 2018.-2020.gadam” Rīcības virzienu un uzdevumu 1.5.5.apakšpunkts.
- ⁴ Raksts par pārmaksu diferencētā neapliekamā minimuma rezultātā (Skaties.lv portālā), <https://skaties.lv/zinas/latvija/sabiedriba/neatgustot-panmaksu-par-diferenceto-neapliekamo-minimumu-iedzivotaji-valstij-var-uzdavinat-pat-astonus-miljonus-eiro/>, resurss apskatīts 09.10.2018.
- ⁵ Raksts par nevalstisko organizāciju vēlmi mainīt ziedošanas kārtību LV portālā, <https://lvportals.lv/norises/298355-nevalstiskas-organizācijas-cer-uz-ziedojumu-kartibas-mainu-2018>, resurss apskatīts 09.10.2018.
- ⁶ Likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 10.panta pirmās daļas 2.punkts (redakcija spēkā līdz 31.12.2017.).
- ⁷ FM 22.05.2019. vēstule Nr.1.2-8/15-2//2366 Valsts kontrolei.
- ⁸ Likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 12.pants (redakcija spēkā no 01.01.2016. līdz 31.12.2017.).
- ⁹ Eiropas Savienības Padomes 2006.gada 28.novembra direktīvas 2006/112/EK „Par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu” 132.panta pirmās daļas e punkts, Pievienotās vērtības nodokļa likuma 52.panta pirmās daļas 7.punkts.
- ¹⁰ ES Tiesas 14.12.2006. spriedums C-401/05.
- ¹¹ Latvijas zobārstu asociācijas un Valsts kontroles pārstāvju 09.11.2018. tikšanās.
- ¹² Likuma “Par uzņēmumu ienākuma nodokli” (spēkā līdz 31.12.2017.) 20.¹ pants.
- ¹³ Likuma “Par uzņēmumu ienākuma nodokli” (spēkā līdz 31.12.2017.) 20.¹ pants.
- ¹⁴ Latvijas sportistu, treneru un sporta organizāciju atklātā vēstule valdības un politisko partiju pārstāvjiem, <https://esatbalstusportu.lv/atklata-vestule/>, resurss apskatīts 27.08.2018.
- ¹⁵ Likuma “Par nodokļiem un nodevām” 1.panta pirmās daļas 1.punkts.
- ¹⁶ FM mājas lapā publicētais ziņojums par nodokļu atvieglojumiem 2016.gadā, http://fm.gov.lv/lv/sadalas/nodoklu_politika/noderiga_informacija/informativie_zinojumi_un_petijumi/, resurss apskatīts 09.10.2018.
- ¹⁷ Polackova Brixi et al. (eds), TAX EXPENDITURES – Shedding Light on Government Spending Through the Tax System: Lessons from Developed and Transition Economies (2014), 19.lpp.
- ¹⁸ Likuma par budžetu un finanšu vadību 31.panta trešā daļa.
- ¹⁹ FM mājas lapā publicētais ziņojums par nodokļu atvieglojumiem 2017.gadā, http://fm.gov.lv/lv/sadalas/nodoklu_politika/noderiga_informacija/informativie_zinojumi_un_petijumi/, resurss apskatīts 08.03.2019.
- ²⁰ Eiropas Padomes Direktīvas 2011/85/ES (2011.gada 8.novembris) par prasībām dalībvalstu budžeta struktūrām 14.panta otrā daļa.
- ²¹ G20 samits 07.–08.07.2017., Hamburgā, Vācijā. https://www.g20-insights.org/policy_briefs/tax-expenditures/, resurss apskatīts 28.11.2018.
- ²² EUROSAT 30.05.–02.06.2005. kongresa atskaite 122.lpp.
- ²³ Valsts kontroles 27.12.2007. revīzijas ziņojuma “Par pievienotās vērtības nodokļa samazināto likmju administrēšanu” 10.2.1.apakšpunkts, 19.01.2008. revīzijas ziņojuma “Par uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumu administrēšanu” 12.1.apakšpunkts.
- ²⁴ EUROSAT 30.05.–02.06.2005. kongresa atskaite 52.lpp.
- ²⁵ Mark Burton un Kerrie Sadiq “Tax expenditure management: A Critical Assessment”, Cambridge University Press (2013.), 65., 75.lpp.
- ²⁶ OECD (2012), International Practices on ex-post Evaluation, OECD Publications, Paris http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/governance/evaluating-laws-and-regulations/international-practices-on-ex-post-evaluation_9789264176263-3-en#page3, resurss apskatīts 27.08.2018. 10.lpp.
- ²⁷ OECD (2015), OECD Regulatory Policy Outlook 2015, OECD Publishing, Paris, 121. lpp.
- ²⁸ Rosanne Altshuler, Robert D.Dietz “Tax Expenditure estimation and reporting: A critical review” National Bureau of economic research working paper Nr.14263 (2008.), 22.lpp.
- ²⁹ FM 22.05.2019. vēstule Nr.1.2-8/15-2//2366 Valsts kontrolei.
- ³⁰ Veselības ministrijas darbinieki, Zāļu valsts aģentūras darbinieki, Nacionālā veselības dienesta darbinieki, Slimību profilakses un kontroles centra darbinieki, Veselības inspekcijas darbinieki, Latvijas zobārstu asociācijas darbinieki un

pieaicinātie zobārsti, Zemkopības ministrijas darbinieki, Izglītības un zinātnes ministrijas darbinieki, Kultūras ministrijas darbinieki, Finanšu nozares asociācijas darbinieki, Latvijas apdrošinātāju asociācijas darbinieki, Ekonomikas ministrijas darbinieki, Labklājības ministrijas darbinieki un Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcijas darbinieki.

³¹ 22.11.2017. likuma “Grozījumi Pievienotās vērtības nodokļa likumā” anotācija un MK 08.09.2019. sēdē (sēdes protokols Nr.44, 1.§) izskatītais FM informatīvais ziņojums “Par fiskālās telpas pasākumiem un izdevumiem prioritārajiem pasākumiem valsts budžetam 2018.gadam un ietvaram 2018.–2020.gadam”.

³² 22.11.2017. likuma “Grozījumi Pievienotās vērtības nodokļa likumā” anotācija un MK 08.09.2019. sēdē (sēdes protokols Nr.44, 1.§) izskatītais FM informatīvais ziņojums “Par fiskālās telpas pasākumiem un izdevumiem prioritārajiem pasākumiem valsts budžetam 2018.gadam un ietvaram 2018.–2020.gadam”.

³³ Raksts par PVN samazināto likmi augļiem un dārzeņiem (LSM portālā), <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/ekonomika/gads-ar-samazinatu-pvn-darzeniem-razotaju-kluvis-vairak-pirceji-to-izjut-mazak.a308561/>, resurss apskatīts 06.02.2019.

³⁴ FM mājas lapā publicētā nodokļu politika 2018.–2020.gadam, http://www.fm.gov.lv/files/nodoklupolitika/FMPamn_11052017.docx, resurss apskatīts 06.02.2019.; Ministru kabineta 24.05.2017. rīkojums Nr.245 “Par Valsts nodokļu politikas pamatnostādņem 2018.–2021.gadam”.

³⁵ FM mājas lapā publicētais ziņojums par nodokļu atvieglojumiem 2017.gadā, http://www.fm.gov.lv/files/nodoklupolitika/NA_novertejums_2017_FINAL.docx, resurss apskatīts 08.03.2019.

³⁶ FM mājas lapā publicētais ziņojums par nodokļu atvieglojumiem 2016.gadā, http://fm.gov.lv/lv/sadalas/nodoklu_politika/noderiga_informacija/informativie_zinojumi_un_petijumi/, resurss apskatīts 09.10.2018., FM mājas lapā publicētais ziņojums par nodokļu atvieglojumiem 2017.gadā, http://www.fm.gov.lv/files/nodoklupolitika/NA_novertejums_2017_FINAL.docx, resurss apskatīts 08.03.2019.

³⁷ Likuma “Par uzņēmumu ienākuma nodokli” (spēkā līdz 31.12.2017.) 2.¹pants.

³⁸ 22.11.2001. likuma “Grozījumi likumā “Par uzņēmumu ienākuma nodokli”” (spēkā līdz 31.12.2017.) anotācija.

³⁹ MK 05.07.2011. sēdē (sēdes protokols Nr.41, 42.§) un 12.07.2011. sēdē (sēdes protokols Nr.43, 28.§) izskatītais FM informatīvais ziņojums “Par pastāvošo uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumu izvērtējumu no to efektivitātes un nodokļu administrēšanas viedokļa”.

⁴⁰ Likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 12.pants.

⁴¹ Ar finanšu ministra 03.08.2006. rīkojumu Nr.837 “Par darba grupas izveidošanu, lai sagatavotu priekšlikumus par iedzīvotāju ienākuma nodokļa neapliekamā minimuma, atvieglojumu par apgādībā esošām personām un minimālās darba algas paaugstināšanu un iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes samazināšanu” izveidotā darba grupa.

⁴² 30.11.2015. likums “Grozījumi likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”” 1., 8. un 12.pants.

⁴³ Personu pārmaksātais IIN aprēķināts uz VID datiem par personu ienākumiem un viņu ieturēto IIN, pieņemot, ka personām nav ienākumu ārzemēs un tās neiesniegs čekus par attaisnotajiem izdevumiem. Ja persona guvusi ienākumus, kas atbilstoši likumam “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9.pantu nav atbrīvoti no IIN, tad aprēķinātā pārmaksātā IIN daļa samazināsies, bet ja persona iesniegs čekus par attaisnotajiem izdevumiem, tad atmaksājamā summa palielinātos.

⁴⁴ Kontu reģistra likuma 6. Panta pirmās daļas 5.punkts.

⁴⁵ Saeimas 13.09.2018. paziņojums par pārmaksāto nodokļu automātisku atmaksu, http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs_imp.nsf/0/BA00E1418D3F0554C2258306004C9001?OpenDocument, resurss apskatīts 13.02.2019.

⁴⁶ Kontu reģistra likuma 6. Panta pirmās daļas 5.punkts.

⁴⁷ Saeimas 13.09.2018. paziņojums par pārmaksāto nodokļu automātisku atmaksu, http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs_imp.nsf/0/BA00E1418D3F0554C2258306004C9001?OpenDocument, resurss apskatīts 13.02.2019.

⁴⁸ 28.07.2017. likums “Grozījumi likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”” 14., 20. un 21.pants.

⁴⁹ FM mājas lapā publicētais ziņojums par nodokļu atvieglojumiem 2016.gadā, http://fm.gov.lv/lv/sadalas/nodoklu_politika/noderiga_informacija/informativie_zinojumi_un_petijumi/, resurss apskatīts 09.10.2018.

⁵⁰ MK 14.11.2017. noteikumu Nr.676 “Noteikumi par neapliekamā minimuma un nodokļa atvieglojuma apmēru iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšanai” 3.1.apakšpunkts.

⁵¹ Latvijas Republikas tiesībsarga mājas lapā publiskotais pētījums par nodokļu reformas ietekmi uz neapliekamo minimumu, http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/kopsavilkums_1551263741.pdf, resurss apskatīts 05.03.2019.

⁵² Centrālās statistikas pārvaldes mājas lapā publicētā informācija par Džini koeficientu un kvintiļu attiecību indekss https://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/sociala/sociala_nabadz_nevienl_monetara_nab/NIG120.px/table/tableViewLayout1/

- https://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/sociala/sociala__nabadz_nevienl__monetara_nab/NIG170.px/table/tableViewLayout1/, resurss apskatīts 06.02.2019.
- ⁵³ FM 22.05.2019. vēstule Nr.1.2-8/15-2//2366 Valsts kontrolei.
- ⁵⁴ Eiropas Padomes Direktīvas 2006/112/EK, 132. panta pirmās daļas n) apakšpunkts un 133.panta pirmās daļas a) apakšpunkts.
- ⁵⁵ Pievienotās vērtības nodokļa likuma 52.panta otrā daļa.
- ⁵⁶ European Commission. (2018). VAT Rates Applied in the Member States of the European Union. Situation at 1st January 2018.
- ⁵⁷ Pievienotās vērtības nodokļa likuma 52.panta pirmās daļas 17.punkts.
- ⁵⁸ VID 25.10.2018. vēstule Nr.8.14-15/269071 "Par informācijas sniegšanu" Valsts kontrolei.
- ⁵⁹ Pievienotās vērtības nodokļa likuma 52.panta pirmās daļas 17.punkts nosaka kultūras pakalpojumus, kurus neapliek ar PVN:
- teātra un cirka izrādes – NACE kods: "90.01 Mākslinieku darbība", "90.04 Kultūras iestāžu darbība", "90.03 "Mākslinieciskā jaunrade";
  - koncertus – NACE kods: "90.04 Kultūras iestāžu darbība";
  - bērniem paredzētos sarīkojumus, pašdarbības mākslas kolektīvu sarīkojumus un labdarības mērķiem veltītos sarīkojumus – konkrēta NACE koda nav, jo NACE iedala nevis pēc sniegta pakalpojumā mērķa, bet gan darbības veida;
  - valsts atzītu muzeju, bibliotēku, izstāžu, zooloģisko dārzu un botānisko dārzu apmeklējumus un šo institūciju rīkotos kultūras un kultūrizglītības pasākumus – NACE kods: "91.02 Muzeju darbība", "91.03 Vēsturisku objektu un līdzīgu apmeklējuma vietu darbība" un "91.04 Botānisko dārzu, zooloģisko dārzu un dabas rezervātu darbība";
  - bibliotēkas krājumā esošās informācijas publiskas pieejamības un izmantošanas nodrošināšanas pakalpojumus – NACE kods: "91.01 Bibliotēku un arhīvu darbība".
- ⁶⁰ NACE kods 90.03
- ⁶¹ VID 13.11.2018. vēstule Nr.8.14-15/281465 "Par informācijas sniegšanu" Valsts kontrolei.
- ⁶² VID 25.10.2018. vēstule Nr.8.14-15/269071 "Par informācijas sniegšanu" Valsts kontrolei.
- ⁶³ <https://nace.lursoft.lv/90.0/radosas-makslnieciskas-un-izklaides-darbibas?vr=3&old=0>, resurss apskatīts 25.10.2018.
- ⁶⁴ Pievienotās vērtības nodokļa likuma 52.panta pirmās daļas 17.punkta 1.apakšpunkts.
- ⁶⁵ Kultūras ministrijas 13.11.2018. un 07.12.2018. e-pasta vēstules Valsts kontrolei.
- ⁶⁶ Kultūras ministrijas 13.05.2019. vēstule Nr.2.1-4/937 Valsts kontrolei.
- ⁶⁷ Pievienotās vērtības nodokļa likuma 52.panta pirmās daļas 17.punkts.
- ⁶⁸ VID metodiskie norādījumi "Metodiskais materiāls par pievienotās vērtības nodokļa piemērošanu kultūras pasākumiem", https://www.vid.gov.lv/sites/default/files/metodika_par_pvn_kulturas_pasakumiem.pdf, resurss apskatīts 28.05.2019.
- ⁶⁹ VID metodisko norādījumu 1.nodaļa "Metodiskais materiāls par pievienotās vērtības nodokļa piemērošanu kultūras pasākumiem", https://www.vid.gov.lv/sites/default/files/metodika_par_pvn_kulturas_pasakumiem.pdf, resurss apskatīts 28.05.2019.
- ⁷⁰ Pievienotās vērtības nodokļa likuma 52.panta pirmās daļas 17.punkts.
- ⁷¹ Valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Latvijas Nacionālā opera un balets", reģ.Nr. 40103208907.
- ⁷² Valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Latvijas Nacionālā opera un balets", reģ.Nr. 40103208907.
- ⁷³ Eiropas Padomes Direktīvas 2006/112/EK, 132. panta pirmās daļas n) apakšpunkts un 133.panta pirmās daļas a) apakšpunkts.
- ⁷⁴ Valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Latvijas Nacionālā opera un balets", reģ.Nr. 40103208907.
- ⁷⁵ Eiropas Padomes Direktīvas 2006/112/EK, 132. panta pirmās daļas n) apakšpunkts un 133.panta pirmās daļas a) apakšpunkts.
- ⁷⁶ VID 12.10.2018. vēstule Nr.8.14-15/261020 "Par informācijas un viedokļa sniegšanu" Valsts kontrolei.
- ⁷⁷ VID 13.11.2018. vēstule Nr.8.14-15/281465 "Par informācijas sniegšanu" Valsts kontrolei.
- ⁷⁸ FM 29.05.2019. elektroniski sniegtā informācija Valsts kontrolei.
- ⁷⁹ 06.11.2013. likums "Grozījumi likumā "Par uzņēmumu ienākuma nodokli"".
- ⁸⁰ Kritēriji: a) pētījumu rezultāti tiek izplatīti mācību, publikāciju vai tehnoloģiju nodošanas veidā, b) peļņa no pētniecības tiek atkārtoti investēta neatkarīgajā pētniecības darbā, tās rezultātu izplatīšanā vai studējošo apmācībā, c) privāto augstskolu un koledžu gadījumā to kapitāldaļu turētājiem ir liegta iespēja izmantot priekšrocības attiecībā uz pētījumu kapacitāti vai tās radītajiem pētniecības rezultātiem.
- ⁸¹ VID 05.10.2018. vēstulē Nr.3.5.4.20/33 elektroniski sniegtie dati Valsts kontrolei.

- ⁸² Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 5.punkts (redakcijā līdz 31.12.2017.).
- ⁸³ Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 5.punkts (redakcijā no 01.01.2018.).
- ⁸⁴ Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta pirmās daļas 5.punkts.
- ⁸⁵ Valsts kontroles un FM pārstāvju 27.12.2018. tikšanās.
- ⁸⁶ Zemkopības ministrijas un Valsts kontroles pārstāvju 15.08.2018. tikšanās, Izglītības un zinātnes ministrijas un Valsts kontroles pārstāvju 03.10.2018. tikšanās, Kultūras ministrijas un Valsts kontroles pārstāvju 30.08.2018. tikšanās, Labklājības ministrijas un Valsts kontroles pārstāvju 21.08.2018. tikšanās, Ekonomikas ministrijas un Valsts kontroles pārstāvju 29.08.2018. tikšanās, Veselības ministrijas un Valsts kontroles pārstāvju 30.10.2018. tikšanās, Nacionālā veselības dienesta un Valsts kontroles pārstāvju 28.08.2018. tikšanās, Zaļu valsts aģentūras un Valsts kontroles pārstāvju 29.08.2018. tikšanās, Slimību profilakses un kontroles centra un Valsts kontroles pārstāvju 01.11.2018. tikšanās, Veselības inspekcijas un Valsts kontroles pārstāvju 27.09.2018. tikšanās, Latvijas zobārstu asociācijas un Valsts kontroles pārstāvju 09.11.2018. tikšanās, Finanšu nozares asociācijas un Valsts kontroles pārstāvju 08.08.2018. tikšanās, Latvijas apdrošinātāju asociācijas un Valsts kontroles pārstāvju 22.08.2018. tikšanās un Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcijas un Valsts kontroles pārstāvju 21.08.2018. tikšanās.
- ⁸⁷ Veselības ministrijas un Valsts kontroles pārstāvju 30.10.2018. tikšanās, Nacionālā veselības dienesta un Valsts kontroles pārstāvju 28.08.2018. tikšanās, Zaļu valsts aģentūras un Valsts kontroles pārstāvju 29.08.2018. tikšanās, Slimību profilakses un kontroles centra un Valsts kontroles pārstāvju 01.11.2018. tikšanās, Veselības inspekcijas un Valsts kontroles pārstāvju 27.09.2018. tikšanās un Latvijas zobārstu asociācijas un Valsts kontroles pārstāvju 09.11.2018. tikšanās.
- ⁸⁸ Lauku atbalsta dienesta mājas lapā publiskotais pasākums lauksaimniecības zemes uzturēšanai, [http://www.lad.gov.lv/lv/atbalsta-veidi/platibu-maksajumi/platibu-maksajumu-veidi/vienotais-platibas-maksajums-\(vpm\)-2016-g-246](http://www.lad.gov.lv/lv/atbalsta-veidi/platibu-maksajumi/platibu-maksajumu-veidi/vienotais-platibas-maksajums-(vpm)-2016-g-246), resurss apskatīts 28.11.2018.
- ⁸⁹ Lauku atbalsta dienesta mājas lapā publiskotais pasākums jaunajiem lauksaimniekiem, <http://www.lad.gov.lv/lv/atbalsta-veidi/platibu-maksajumi/platibu-maksajumu-veidi/maksajums-gados-jaunajiem-lauksaimniekiem-249>, resurss apskatīts 28.11.2018.
- ⁹⁰ Lauku atbalsta dienesta mājas lapā publiskotais pasākums lauksaimnieku atbalstam, [http://www.lad.gov.lv/lv/atbalsta-veidi/platibu-maksajumi/platibu-maksajumu-veidi/brivpratigs-saistitais-atbalsts-par-mieziem-\(smi\)-2016-g-261](http://www.lad.gov.lv/lv/atbalsta-veidi/platibu-maksajumi/platibu-maksajumu-veidi/brivpratigs-saistitais-atbalsts-par-mieziem-(smi)-2016-g-261), resurss apskatīts 28.11.2018.
- ⁹¹ Zemkopības ministrijas un Valsts kontroles pārstāvju 15.08.2018. tikšanās.
- ⁹² Eiropas Padomes 2006.gada 28.novembra Direktīvas 2006/112/EK „Par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu” 132.panta pirmās daļas e punkts.
- ⁹³ Eiropas Padomes 2006.gada 28.novembra Direktīvas 2006/112/EK „Par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu”.
- ⁹⁴ Pievienotās vērtības nodokļa likuma 52.panta pirmās daļas 7.punkts.
- ⁹⁵ Latvijas zobārstu asociācijas un Valsts kontroles pārstāvju 09.11.2018. tikšanās.
- ⁹⁶ Latvijas zobārstu asociācijas un Valsts kontroles pārstāvju 09.11.2018. tikšanās.
- ⁹⁷ Ar Saeimas 20.12.2012. paziņojumu "Par Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2014.–2020.gadam" apstiprinātā Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2014.–2020.gadam 234.punkts.
- ⁹⁸ ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām Ārlietu ministrijas 10.03.2010. dienesta informācija Nr.41/174-1047 "Par Konvencijas spēkā stāšanos") 1. panta otrā daļa.
- ⁹⁹ MK 22.11.2013. rīkojums Nr.564 "Par Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādnes 2014.–2020.gadam”.
- ¹⁰⁰ Ar Saeimas 20.12.2012. paziņojumu "Par Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2014.–2020.gadam" apstiprinātā Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2014.–2020.gadam 234.punkts un ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām, kurai Latvija pievienojās 01.03.2010. (Ārlietu ministrijas 10.03.2010. dienesta informācija Nr.41/174-1047 "Par Konvencijas spēkā stāšanos”).
- ¹⁰¹ Ar Saeimas 20.12.2012. paziņojumu "Par Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2014.–2020.gadam" apstiprinātā Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2014.–2020.gadam, 247.punkts.
- ¹⁰² Nodarbinātības valsts aģentūras "Pārskats par bezdarba situāciju valstī" 2017.gads, 2016.gads, 2015.gads, 2014.gads..
- ¹⁰³ Likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" (spēkā līdz 31.12.2017.) 6.panta ceturtais daļas 12.punkts.
- ¹⁰⁴ Likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" (spēkā līdz 31.12.2017.) 6.panta ceturtais daļas 12.punkts.
- ¹⁰⁵ Likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" (spēkā līdz 31.12.2017.) 6.panta ceturtais daļas 12.punkts.
- ¹⁰⁶ Nodarbinātības valsts aģentūras 30.10.2018. e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ¹⁰⁷ VID 05.10.2018.gada vēstule Nr.3.5.4.20/33 Valsts kontrolei.

- ¹⁰⁸ VID 05.10.2018.gada vēstule Nr.3.5.4.20/33 Valsts kontrolei.
- ¹⁰⁹ VID 15.11.2018. e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ¹¹⁰ Nodarbinātības valsts aģentūras 07.11.2018. e-pasta vēstule Valsts kontrolei.
- ¹¹¹ Valsts kontroles un FM pārstāvju 27.12.2018. tikšanās.
- ¹¹² VID 05.10.2018.gada vēstule Nr.3.5.4.20/33 Valsts kontrolei.
- ¹¹³ Pēc Labklājības ministrijas pasūtījuma personu apvienības SIA "Agile & Co" (reģ.Nr. 40003939574) un SIA "Baltijas konsultācijas" (reģ.Nr. 50103143091) veiktajā pētījumā "Pētījums par starptautisko praksi personu ar invaliditāti atbalsta sistēmu jomā" uzskaitītas: Ekonomikas ministrija, FM, Nodarbinātības valsts aģentūra, Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra, Valsts darba inspekcija, Latvijas Republikas tiesībsargs, Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija, Sociālās integrācijas valsts aģentūra, Latvijas Darba devēju konfederācija, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, Latvijas Pašvaldību savienība.
- ¹¹⁴ Pēc Labklājības ministrijas pasūtījuma personu apvienības SIA "Agile & Co" (reģ.Nr. 40003939574) un SIA "Baltijas konsultācijas" (reģ.Nr. 50103143091) veiktais pētījums "Pētījums par starptautisko praksi personu ar invaliditāti atbalsta sistēmu jomā", 150. lpp.
- ¹¹⁵ Labklājības ministrijas un Valsts kontroles pārstāvju 21.08.2018. tikšanās.
- ¹¹⁶ Pēc Labklājības ministrijas pasūtījuma personu apvienības SIA "Agile & Co" (reģ.Nr. 40003939574) un SIA "Baltijas konsultācijas" (reģ.Nr. 50103143091) veiktais pētījums "Pētījums par starptautisko praksi personu ar invaliditāti atbalsta sistēmu jomā" par laika periodu no 2016.gada jūnija līdz 2017.gada janvārim.
- ¹¹⁷ Latvijas Republikas tiesībsarga sadarbībā ar Latvijas Nacionālo bibliotēku un Invalīdu un viņu draugu apvienības "Apeirons" (reģ.Nr. 40008018477) 27.11.2017. rīkotā konference "Darba tirgus pieejamība personām ar invaliditāti".
- ¹¹⁸ VID 05.10.2018.gada vēstule Nr.3.5.4.20/33 Valsts kontrolei.
- ¹¹⁹ Latvijas Republikas tiesībsarga sadarbībā ar Latvijas Nacionālo bibliotēku un Invalīdu un viņu draugu apvienību "Apeirons" (reģ.Nr. 40008018477) 27.11.2017. rīkotā konference "Darba tirgus pieejamība personām ar invaliditāti".
- ¹²⁰ Sociālā uzņēmuma likuma 4.panta otrā daļa.
- ¹²¹ Likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" (spēkā līdz 31.12.2017.) 13.panta pirmās daļas 3.punkts.
- ¹²² 20.10.2005. likuma "Grozījumi likumā "Par uzņēmumu ienākuma nodokli"" anotācija.
- ¹²³ Likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" (spēkā līdz 31.12.2017.) 13.panta 1.¹ daļa.
- ¹²⁴ Likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" (spēkā līdz 31.12.2017.) 13.panta 1.¹ daļa.
- ¹²⁵ MK 29.07.2008. sēdē (prot.Nr.54 13.§) izskatītais Ekonomikas ministrijas sagatavotais informatīvais ziņojums "Par nozaru attīstības perspektīvām un nodokļu sistēmas izmaiņām" (TA-2277).
- ¹²⁶ 14.11.2008. likuma "Grozījumi likumā "Par uzņēmumu ienākuma nodokli"" anotācija.
- ¹²⁷ Likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" (spēkā līdz 31.12.2017.) 10.¹ pants.
- ¹²⁸ Likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" (spēkā līdz 31.12.2017.) 13.panta pirmās daļas 3.punkts.
- ¹²⁹ MK 29.07.2008. sēdē (prot.Nr.54 13.§) izskatītais Ekonomikas ministrijas sagatavotais informatīvais ziņojums "Par nozaru attīstības perspektīvām un nodokļu sistēmas izmaiņām" (TA-2277).
- ¹³⁰ Ekonomikas ministrijas "Latvijas makroekonomiskais apskats" 2018.gada oktobris (ISSN 2592-852X), 10.–11.lpp.
- ¹³¹ Ekonomikas ministrijas "Latvijas makroekonomiskais apskats" 2018.gada oktobris (ISSN 2592-852X), 10.–11.lpp.
- ¹³² Valsts kontroles 22.12.2017. revīzijas Nr.2.4.1-7/2016 ziņojuma "Budžeta plānošana Latvijā – vai esošā pieceja ir efektīva?" 94., 95.lpp.
- ¹³³ MK komitejas 17.08.2015. sēdē (prot.Nr.23 7.§) un 24.08.2015. sēdē (prot.Nr.24 1.§) izskatītais konceptuālais ziņojums "Priekšlikumi diferencētā neapliekamā minimuma ieviešanai, kompleksi izvērtējot iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumus un darbaspēka nodokļu sloga mazināšanu" (TA-174).
- ¹³⁴ Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 13.panta pirmās daļas 1.punkts.
- ¹³⁵ MK komitejas 17.08.2015. sēdē (prot.Nr.23 7.§) un 24.08.2015. sēdē (prot.Nr.24 1.§) izskatītais konceptuālais ziņojums "Priekšlikumi diferencētā neapliekamā minimuma ieviešanai, kompleksi izvērtējot iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumus un darbaspēka nodokļu sloga mazināšanu" (TA-174).
- ¹³⁶ Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 13.panta pirmās daļas 1.punkts.
- ¹³⁷ MK 19.12.2017. noteikumi Nr.779 "Grozījumi Ministru kabineta 22.12.2009. noteikumos Nr.1517 "Noteikumi par ģimenes valsts pabalsta un piemaksas pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu apmēru, tā pārskatīšanas kārtību un pabalsta un piemaksas piešķiršanas un izmaksas kārtību"" 1.5.apakšpunkts.
- ¹³⁸ Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 10.panta pirmās daļas 2.punkts (redakcija spēkā līdz 31.12.2017.).
- ¹³⁹ 05.10.2018. VID vēstule Nr.3.5.4.20/33, fails "FPDUD info".
- ¹⁴⁰ VID 02.10.2018. elektroniski sniegtie dati Valsts kontrolei.
- ¹⁴¹ 06.11.2013. likuma "Grozījumi likumā "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli"" anotācija.

- ¹⁴² Raksts par vidējo pensiju (portālā LA), <http://www.la.lv/videja-pensija-320-eiro-ko-anem-lielaka-dala-veco-lauzu-latvija>, resurss apskatīts 14.02.2019.
- ¹⁴³ MK 12.07.2011. sēdē (sēdes protokols Nr.43, 28.§) izskatītais FM sagatavotais informatīvais ziņojums “Informatīvais ziņojums par pastāvošo uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumu izvērtējumu no to efektivitātes un nodokļu administrēšanas viedokļa”.
- ¹⁴⁴ Latvijas apdrošinātāju asociācijas un Valsts kontroles pārstāvju 22.08.2018. tikšanās.
- ¹⁴⁵ Likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 10.panta pirmās daļas 6.punkts.
- ¹⁴⁶ Latvijas apdrošinātāju asociācijas un Valsts kontroles pārstāvju 22.08.2018. tikšanās.
- ¹⁴⁷ 27.08.2017. likuma “Grozījumi likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”” anotācija.
- ¹⁴⁸ Valsts kontroles 27.04.2017. revīzijas Nr.2.4.1-10/2016 ziņojuma “Vai valsts politika pensiju sistēmas ilgtspējas nodrošināšanai ir efektīva?” 78.lpp.
- ¹⁴⁹ 27.08.2017. likums “Grozījumi likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli””.
- ¹⁵⁰ Raksts par noslēgto uzkrājamo dzīvības apdrošināšanas līguma prēmiju apjoma samazināšanos (Dienas bizness portālā), <http://www.db.lv/zinas/no-jauna-noslegto-uzkrajosas-dzivibas-apdrosinasanas-ligumu-premiju-apjoms-samazinajies-92-484041>, resurss apskatīts 11.02.2019.
- ¹⁵¹ Likuma “Par uzņēmumu ienākuma nodokli” (spēkā līdz 31.12.2017.) 17.²pants (spēkā no 01.01.2011., redakcijā līdz 31.12.2011.).
- ¹⁵² 20.12.2010. likuma “Grozījumi likumā “Par uzņēmumu ienākuma nodokli”” anotācija.
- ¹⁵³ 15.12.2011. likuma “Grozījumi likumā “Par uzņēmumu ienākuma nodokli”” anotācija.
- ¹⁵⁴ 06.06.2013. likuma “Grozījumi likumā “Par uzņēmumu ienākuma nodokli”” anotācija.
- ¹⁵⁵ Likuma “Par uzņēmumu ienākuma nodokli” (spēkā līdz 31.12.2017.) 17.²pants (redakcijā no 05.07.2013. līdz 31.12.2013.).
- ¹⁵⁶ Likuma “Par uzņēmumu ienākuma nodokli” (spēkā līdz 31.12.2017.) 17.²pants (redakcijā no 29.02.2016.).
- ¹⁵⁷ Likuma “Par uzņēmumu ienākuma nodokli” (spēkā līdz 31.12.2017.) 20.¹ pants.
- ¹⁵⁸ MK 12.07.2011. sēdē (sēdes protokols Nr.43, 28.§) izskatītā informatīvā ziņojuma “Par pastāvošo uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumu izvērtējumu no to efektivitātes un nodokļu administrēšanas viedokļa” 24.lpp.
- ¹⁵⁹ MK 12.07.2011. sēdes protokols Nr.43 (28.§).
- ¹⁶⁰ Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma 10.–14.pants, Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 58.pants.
- ¹⁶¹ Valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību “Latvijas valsts meži”, reģ.Nr. 40003466281.
- ¹⁶² MK 15.07.2014. sēdē (sēdes protokols Nr.39, 39.§) izskatītā “Konceptijas par kapitālsabiedrību – publiskas personas kapitālsabiedrību, kapitālsabiedrību, kurās publiskas personas daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50 procentus, kā arī kapitālsabiedrību, kurās vienas vai vairāku publisku personu kapitālsabiedrību daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50 procentus, – dāvinājumu (ziedojumu) politikas uzlabošanu”.
- ¹⁶³ MK 15.07.2014. sēdē (sēdes protokols Nr.39, 39.§) izskatītais Rīkojuma projekts.
- ¹⁶⁴ Publisko personu kapitālsabiedrību un kapitāla daļu pārvaldības likums.
- ¹⁶⁵ FM 17.12.2018. e-pasta vēstule Nr.9.1-2/15-2/71 Valsts kontrolei.
- ¹⁶⁶ Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma 11.panta trešās daļas 1. un 3.punkts.
- ¹⁶⁷ Bažijas par plānu mazināt nodokļu atlaidi uzņēmumiem ziedotājiem, 19.07.2017. (raksts LA.lv portālā), <https://www.la.lv/vai-saruks-ziedojuumi>, resurss apskatīts 11.02.2019.
- ¹⁶⁸ VID 09.10.2018. elektroniski sniegtie dati Valsts kontrolei.
- ¹⁶⁹ Valsts kontroles 14.09.2018. revīzijas ziņojuma “Par Latvijas Republikas 2017.gada pārskatu par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem” 82., 84., 85., 86.lpp.
- ¹⁷⁰ Uzņēmumu ienākuma nodokļa likuma (spēkā līdz 31.12.2017.) 12.pants.
- ¹⁷¹ Latvijas sportistu, treneru un sporta organizāciju atklātā vēstule valdības un politisko partiju pārstāvjiem, <https://esatbalstusportu.lv/atklata-vestule/>, resurss apskatīts 27.08.2018.
- ¹⁷² Kultūras ministrijas un Valsts kontroles pārstāvju 30.08.2018. tikšanās.
- ¹⁷³ Kultūras ministrijas un Valsts kontroles pārstāvju 30.08.2018. tikšanās.